

P A R S II.

De Stabulensis & Malmundariensis Monasteriorum Abbatibus-Episcopis, Immunitate, dignitate Principali, & Abbatum Benedictione.

Indiciarum suarum Partem primam Adversarius inscribit *Refutationem primæ Disceptationis Roderici, qua negat, primos Abbates fuisse Episcopos.* Ita est, hoc ego negavi Disceptatione prima: sed negavi affirmavique ibidem alia quam plurima, quæ a me recte negata aut affirmata esse, est nunc ostensum. Quare non est satis fidelis Martenianus titulus. Quod eadem pagina sequitur, est multo minus. Ut ostenderem, primos Abbates non fuisse Marteniano significatu Episcopos, contenderam, *non fuisse eam Monasteriorum Stabulensis & Malmundariensis immunitatem, per quam possent peculiarem Diocesim constituere, aut ut alibi scribebam, peculiarem Episcopum ferre.* Hæc verba mea rescribens Martenus addit, *me inane hoc, simulacrum totis quadraginta & sex paginis impugnare.* Paginarum quibus Disceptatio prima constat, numerum inivi: sunt cum Procemio solummodo quadraginta quatuor: harum cum plusquam dimidia pars aliis rebus tribuatur, mirari subit, quare Martenus tantopere labore, ut lectoribus fucum faciat. Non ego is sum, qui Viri religiosi mentem scrutari velim; istud tamen videor mihi affirmare posse, esse adeo veri tenacem, ut me conatusque meos facilius in invidiam contemptumque trahat. Eo etiam collimat, quod pagina sequenti legitur, nam hujusmodi floribus singulas exornat. Abbates-Episcopos Stabulenses, cum iis, qui vulgo feruntur, *Abbatibus-Episcopis S. Dionysii* aliquando composueram; miratur nunc, hos a me Episcopos appellatos, idque esse *falsissimum* pronunciat. *Nam non ipsi Abbates, sed electi ab eis & a reliquis fratribus Monachi caractere Episcopali erant illustrati. Sed adeo excæcavit eum carpenti libido, ut nequidem adverteret, quid dicebat.* *Stephani III. privilegium confirmavit Adrianus Papa I. cujus Diploma edidit Jacobus Sirmondus in Conciliorum Gallie Tomo II. Observatque Mabillonius etiam ante obtentum a Stephano privilegium fuisse in Ecclesia Dionysiana Episcopum proprium, quo in numero, inquit, censendus videtur TURNOALDUS EPISCOPUS ET CUSTOS BASILICÆ S. DIONYSII, in Chilperici Regis Diplomate memoratus.* Alibi cum Abbates S. Dionysii *Abbatibus-Episcopos* nuncupassem, fidenter pronunciat: *Tuam hic, Roderice, prodis inscitiam. Nam Abbates S. Dionysii non fuere Abbates-Episcopi, ut nugaris, sed unum ex suis sub se Episcopum habebant, qui munia Episcopalia ad eorum nutum obibat. Hujusmodi fuere TURNOALDUS EPISCOPUS ET CUSTOS BASILICÆ S. DIONYSII memoratus in Diplomate Chilperici Regis, cætera.* Hæc qui a Presbytero, a Monacho Benedictino, a Benedictino e Congregatione S. Mauri, a Viro inter libros senescente scripta esse recogitat, an is sibi imperare potest, quominus Roderici inscitiam demiretur, quo minus illi irascatur, quod cum tanta sit inscitia, atamen cum Marteno congregi non dubitarit. Scio esse aliquos, quos Marteniani nominis fama splendorque ita de me sentire compellit: neque ego iis irascor: unum hoc peto, uti liceat iis identidem inclamare, dolia vacua maximum sonum edere.

Vind. pag. 21.

Illud imprimis singulare ac notatu dignissimum occurrit, primos illos Abbates (Stabuleto-Malmundarios) fuisse simul & Episcopos, id quod olim in insignioribus Ordinis nostri Monasteriis usitatum fuisse, alias observavimus, ut in Turonensi S. Martini, IN PARISENSI S. DIONYSII. Quæ hic rescribo, mea non sunt; igitur neque primus, neque solus dixi, in Parisiensi S. Dionysii Monasterio Abbates fuisse simul & Episcopos. Id ibidem olim usitatum fuisse ab alio atque ante me observatum. Sed tamen a quo? cujus sunt ea, quæ rescripti, verba? Marteni sunt; sunt ipsissimi Marteni; sunt ejus, qui meam inscitiam miratur, quod *nugatus fuerim in Parisiensi S. Dionysii Monasterio Abbates fuisse simul & Episcopos.* sunt ejus, qui id a me scriptum dixit, quia *carpendi libidine excoecatus fuerim.* Ita enim sentiebat Martenus, anno 1724. in Præfatione ad Tomum II. Coll. Ampl. num. 6, ita ante fenserat in Præfatione tom. I. Anecd. idem ille, qui me *inscitie* postulat, quod scripserim, quod ipse scripserat & fenserat. At nunc forte sententiam mutavit agnoscitque, se olim ex *inscitia* ita sensitse. Si sententiam suam mutavit, *inscitia* supinæque ignorantia arguendus est, qui eam mutarit. Si non mutavit, *carpendi libidine excoecatus* in me, qui idem atque ipse scripserim, invehitur. Est hoc planum & apertum; ad illud quod attinet, omnino *inscitia* postulandus est, si Abbates in S. Dionysii Monasterio statuit, non fuisse *simul & Episcopos.* Ut quod fidenter assero, pateat idem verum esse, periculum in Turnoaldo faciamus: hunc recusare non potest; quia primo loco collocavit inter eos, qui *Episcopi* ad S. Dionysium fuerint, non autem Abbates. Ut autem sciamus, quid hominis fuerit Turnoaldus, unus nobis consulendus est Marteni Magister, Magnus Mabilionius: ita scribit Sexto de Re Dipl. pag. 628. edit. sec. TURNOALDUS ex Episcopo Parisiensi Monachus, DEINDE ABBAS FUIT DIONYSIANUS. Episcopus laudatur sub Chlodoveo III, in charta XIX. & sub Childeberto itidem tertio in chartis XXIII. & XXIV. ABBAS vero in diplomate Chilperici apud Dubletum pag. 689. dato prid. Kal. Martias Compendio, anno secundo regni ejus. Chilpericus enim agens de S. Dionysii cœnobio ubi, ait, DOMNUS TURNOALDUS EPISCOPUS CUSTOS PRÆESSE VIDETUR. Itaque Adversarius sese *inscitia* reum fecit, qui ignorarit, quid Magister Mabilionius de Turnoaldo scripserit. Neque a *carpendi libidine* absolvi potest; nisi enim ab ea *excoecatus* ferebatur; qui fieri poterat, ut ignoraret vocem hanc *custos*, quam ipse bis rescripsit, antiquis idem sonare ac ABBAS? Ex pluribus unum exemplum rescribo, unde id doceatur. In Remensi S. Remigii Monasterio superat antiquum Pontificale, in quo inter alia in Abbatis consecratione sequentia leguntur: *Tunc imponat ei manum dicens: respice quasumus super hunc famulum tuum, quem in tui nominis vice CUSTODEM MONACHORUM ordinamus.* Et postea: *Omnipotens & piissime ac misericordissime Domine Deus, Deus noster, Majestatem tuam suppliciter exoramus & petimus, super hunc famulum tuum N. qui ex providentia dispositionis tuæ ad regimen animarum hodie RECTOR & PASTOR assumitur & eligitur &c.* Sequenti oratione ad GUBERNACULUM ovium tuarum statuitur. Et in traditione regulæ: *Accipe regulam a S. Patribus nobis traditam ad regendum & CUSTODIENDUM gregem tibi a Deo creditum.* Eadem verba leguntur in Pontificali Ecclesiæ Appamienfis in Syria. Unde nulla omnino potest ratione excusari Martenus, qui ignorarit, vocem *CUSTOS*, idem significare ac *ABBAS*, *RECTOR*, *PASTOR*: idem esse *CUSTODIRE* ac *REGERE*, *GUBERNARE*, *ABBATEM ESSE*. Quanquam suspicetur forte quis, eum hæc scivisse & prævidisse, ne tamen anfa decesset mihi repugnandi, de industria cum veritate & secum pugnare voluisse.

Ceterum mirari subit, quare laborarit, quo titulo *Episcopi San-Dionysiani* a

me insigniti fuerint. Ignorare enim non debebat, me cum *Benedictinus* non sim in his Episcopis nihil ponere, bullasque Stephani III. & Adriani Papæ I. mihi quam maxime spurias esse; quod pluribus capite secundo demonstrabitur. Quia enim Episcopos - Abbates *Stabulenses*; cum Episcopis S. Dionysii, S. Martini Turonensis, S. Michaelis ad Mosam aliisque componit, erit mihi istud agendum, ut & hos cognitos perspectosque habeamus. Si enim ostensum fuerit, Episcopos non fuisse Marteniano significatu, eo facilius hæc dignitas detrahetur *Stabulensibus*. Neque enim est verisimile illis concessum fuisse, quod nemini Abbati unquam concessum fuerit. Hoc ego argumento antea usus non eram: adhibebo hunc, quia causæ huic multum lucis adfert. Ea vero argumenta quibus usus sum, quantum opus erit repræsentabo, confirmaboque.

C A P U T I.

Abbates primi Stabulenses non fuerunt Abbates-Episcopi.

Uerunt inter primos Abbates *Stabuleto-Malmundarienses* aliqui Episcopali insignes caractere. *Remachus, Papolenus, Rabangarius, Luitbertus*, quod supra videbamus, Episcopi erant. His addiderat Martenus *Theodardum, Goduinum & Antonium*. sed ibidem vidimus quoque, *Theodardum* fuisse quidem Episcopum, non item

Stabulenses aliquos Abbates fuerunt Episcopi

Abbatem: *Goduinum* fuisse Abbatem, non autem Episcopum: *Antonium* vero nec Abbatem nec Episcopum fuisse. Netamen *Septenarius*, qui haud dubie mysterii plenus est, deficeret numerus, suggesti Marteno *Agilolfum, Ebbonem & Richarium*, qui abbatialem dignitatem episcopali conjunxerunt. Quare si primorum Abbatum nomine ii venire debent, qui ab anno 650 ad annum 890 Monasteriis nostris præfuere, verum est, fuisse in eo numero aliquos Episcopos. At, quod Martenus asserit, *primos Abbates fuisse simul & Episcopos*, istud vero falsissimum est. Nam qui *primos* dicit, dicit is secundum, tertium & quartum: horum autem nullus Episcopus fuit. Ex iis porro, qui sextum secuti sunt, nemo fere Episcopus fuit. Itaque quod primum a Marteno assertum fuerat, sponte sua protritum concidit. Quod secundo loco asseruerat, multo majori ruina concidit: id, quia in eo controversiæ cardo omnis vertitur, quale fuerit diligenter expendendum est.

Cum observabat, Abbates primos *Stabuleto Malmundarios fuisse simul & Episcopos*, observare volebat, SINGULARE QUID ET NOTATU DIGNISSIMUM. Quod Abbas quis suo Monasterio extractus in episcopalem cathedram euectus sit, non est istud singulare. Eorum, quibus hoc contigit, sunt in fastis *Benedictinis* aliquot millia. Neque est admodum singulare, quod quis Episcopus abdicato munere, in Monasterium se absconderit. Ex antiquis cœnobiis vix est ullum, in quo non reperias Episcopos laborum & tumultus pertæsos orationi & meditationi intentos. Ex uno S. Martini in Insula Colonia, quia anecdota, exempla præbeo, a peretusto *Necrologio* indicata. *Nonis Maii DONATUS Episcopus noster conversus. XVI. Kal. Sept. WITAKERUS Ep. noster conversus. V. Idus Novembr. MAGNOALDUS & JOHANNES Ep. & Monachi. XVIII. Kal. Jan. KYNAIDUS Ep. & Monachus noster conversus.* Et hos Episcopos in Monasteria quietis ergo confugientes subinde videas Abbatis nomine & potestate iis præfici. Alios omitto: evenisse id *Turnoaldo Parisiensi* jam jam videbamus. Est multo minus notatu dignum, aliquos certæ sedis Episcopos suis in ædibus Monasteria habuisse, quibus abbatiali munere & nomine præerant. *Basilios, Augustinos, Chry-*

Abbates Episcopi quid?

coll. Ampl. Præf.

softomos, Theodoretos, Ambrosios, Cæsarios, Hilarios, Martinos prætere-
 reo, a quibus hujus rei ad posteros exempla propagata. Ratisbonense Monas-
 terium usque ad Ottonis secundi tempora abbatiali auctoritate regebant Episco-
 pi Ratisbonenses. Testes sunt chartæ a P. Bern. Pezio tom. I. Thef. novif. Part.
 III. editæ. Idem obtinuit Frisingæ in Monasterio a S. Corbiniano
 in Frisingensi arce condito, quod innumeræ apud Meichelbeckium chartæ ve-
 terum traditionum docent. Ita quoque Eichstadii initio obtinebat aliisque in
 locis. Scilicet Episcopi Episcopalem sedem in Canonicorum aut Monacho-
 rum monasteriis crexerant, ita ut qui Episcopali potestate gregi universo præ-
 ficeretur, isdem abbatiali quoque præficeretur Canonicis aut Monachis. Ne-
 que etiam notatu dignum est, Episcopos regionarios aliquos sibi Monasteria
 exstruxisse, quo se quietis ergo reciperent, cum luberet, quibusque præf-
 sent ipsi: Ita sibi Elnonense condidit S. Amandus, Epternacense S. Willibror-
 dus, Hersfeldense primo, mox Fuldense S. Bonifacius, Murbacense S. Pirmi-
 nius, Frisingense Corbinianus, Honaugienfe Benedictus, Turonense Mar-
 tinus, Est autem omnium minime notatu dignum, Episcopos sæculo IX reperiri,
 qui insignes abbatias beneficiario jure tenuerint: ipsis comitibus & Ducibus
 hoc titulo passim concedebantur.

*Abbatum
 Episcopo-
 rum notio.*

Istud igitur quid est, quod in Abbatibus Episcopis Stabulensibus
 tantopere miratur suspicit & suspici vult Martenus? scilicet, Episcopos fuisse
 ex *Privilegio*, Episcopalem eorum dignitatem Abbatiali, ut loquuntur,
 mytræ pedoque annexam fuisse; fuisse nostrorum Monasteriorum Episcopos
 proprios & peculiare. Hoc enim ibi sine constitutos, *annuente vel Diocesano
 vel Romano antistite, ut auferretur Monachis, præsertim junioribus omnis occasio
 discurrendi ad suscipiendos sacros ordines, ad requirendum chrisma, neve adventu
 Episcoporum in Monasteria ad sacras ordinationes, ad Altarium & Ecclesiarum conse-
 crationes explendas Monachorum quies inturbaretur.* Magnum Hercle! Mo-
 nasteriis nostris ornamentum Martenus hic confert, taleque tantumque tam-
 que paradoxum, ut dubiis fundamentis inædificari non debeat. Quid enim?
 quibus Ecclesiæ Canonibus aut regulis, qua consuetudine recipitur Episcopus,
 cujus potestas & jurisdictio sit non in Ecclesiam Dei, aut portionem aliquam,
 in civitatem nempe aliquam, cui jus habendi Episcopos Concilia fecerint, sed
 in Monasterium, in collegium triginta aut quadraginta cœnobarum? Cujus
 institutio sit ad ordinandum singulis Olympiadibus Monachum unum, ad con-
 secrandum singulis sæculis altare aliquod aut Oratorium? Ad rem Christianam
 promovendam, fuisse sæpius ordinatos Episcopos, nulli loco, nulli parochiæ
 addictos reperimus: mittebantur scilicet in nationes exteras, ut Christo eas
 acquirerent: cumque sub eo nomine vagi quidam Episcopi per regiones discur-
 rerent, & inordinate facerent ordinationes; placuit Episcopis eorum reprimi-
 mere audaciam, horumque in synodis frequens mentio; at *de Episcopis Monaste-
 riorum* ne verbum quidem reperias

*Stabulen-
 ses non fu-
 erunt Ab-
 bates-
 Episcopi.*

Itaque cum paradoxum, insolens & præter Disciplinæ veteris normam sit;
 Marteni *Abbatibus Episcopos* recipere jure dubitabam, præsertim cum nullo omni-
 no argumento utatur aut uti possit, quod viro, aliis etiam rebus intento, assensum
 extorqueat. Hujus dignitatis concessæ a *Diocesano*, ut loquitur, *vel Romano an-
 tistite*, non Bullam, non vestigium aliquod historicum, sed ne traditionem
 quidem profert. Paradoxæ sententiæ in eo totum est fundamentum, quod ex
 primis Abbatibus aliqui Episcopi nuncupentur. Verum quid inde consequitur?
Luitbertus Episcopalem dignitatem a sede Moguntina habebat, *Hircarius* a
 Leodiensi, *Ebbo* a Rhemenfi; erantque hi tres jam harum sedium Episcopi
 ante-

antequam abbatiam in beneficium acciperent. *Agilolfus* ex Abbate Malmundariensi Antistes Colonienſis eſt factus: inde Episcopale nomen. Non hæret hic aqua Marteno; hi Antistites, inquit, *de Agilolfo, Ebbone & Hircario* loquens, non aliam ob causam videntur *Abbatia Stabulensi donati, quam quod hujus Monasterii Abbates solerent esse Episcopi.* Dignum Marteno responſum, sed viro candido indignum: ab *Agilolfo ad Ebbonem* sunt anni omnino nonaginta, quo intervallo nemo Abbas Stabulensis fuit Episcopus: & tamen consuetudinem Martenus garrit; ob consuetudinem *Ebbonem* Rhemenſem Archiepiscopum Abbatia Stabulensi donatus eſt. Sed quod per nonaginta annos non obtinuit, istud non eſt uſitatum; istud consuetudinis nomen non meretur. Quare cum *EBBO* paulo post Abbatia pulſus ſit, majori jure dici poſſet, eſſe ideo pulſum, quia non ſolerent ibi eſſe Episcopi. Præſtaret ſilere, quam tam inepte respondendo, causæ quæ defenditur vitium tam aperte prodere. Nonne *Agilolfus* Abbas erat antequam in Colonienſem cathedram collocaretur? Igitur, ſecundum Martenianam dialecticam, ideo hanc dignitatem eſt adeptus, quia consuetudo ferebat, ut Abbas Malmundariensis eſſet Colonienſis Episcopus. *Ebbo* eadem de causa Abbatia noſtra donatus eſt, qua donatus eſt Abbatia S. Columbani: ſcilicet, ut cathedra Rhemenſis Canonice dejectus, haberet unde vitam toleraret. *Hircarius* eadem de causa Abbatiam in beneficium accepit, propter quam acceperunt *Adelardus, Hildebalduſ, Luitfridus* Comites, iique ſæculares Abbates. Verum imperare mihi non poſſum, quo minus ex Marteno quæram, an etiam ideo ſæculares Abbates post *Hircarium* in Abbatiam noſtram inducti ſint, quia *Abbates solerent eſſe Comites*? An etiam istud Abbatiali pedo Stabulensi annexum fuerit, ut Abbates eſſent *Comites* aut *Duces ſæculares*? haud enim pauciores Abbates - Comites Ducesve ibi reperio, quam Abbates - Episcopos. Sane hæc pluraque hujus furfuris absurda, ſi ejus exemplo diſputare volumus, nullo negotio eliciemus.

Postquam tam ingenioſe reſpondit Adverſarius, argumentum quod pari ingenio conficiat, ſibi ipſe opponit. At, inquit, *illi (Agilolfus, Ebbo, & Hircarius) inquit, erant Abbates commandatarii. Eſto. Erant nihilominus vere Abbates, omnemque in monachos exercebant jurisdictionem, non ſecus ac illi, qui plures habent Episcopatus, unum tenent in titulum, alios in Commendam, eandem in omnes poteſtatem exercent.* Quod *Agilolfum* Abbatibus *Commendatariis* accenſet, in eo errat eruditus Vindex; erat enim Abbas antequam fieret Episcopuſ, atque in Malmundarienſi Monasterio ab *Anglino* Abbate Monasticis diſciplinis inſtitutus. De cætero argumentum nec elidit nec eludit. Inde enim, quod *Ebbo, Hircarius, Luitbertus* Episcopi, *Commendatarii* fuerint Abbates, conſequitur, eos Episcopale nomen ab abbatia non accepiffe; eos non ideo fuiſſe Episcopos, quia Abbates eſſent; eos ſine diœceſani conſenſu Episcopalia munia ibi exercere non potuiſſe. Equidem non inſicior, eos *omnem in monachos exercuiſſe jurisdictionem*; quam autem? Abbatialem ſane; eam, inquam quam Abbatis axioma nomenque confert. Sed quid hæc ad inſtitutum? Effugia poſticuſque quæ elabatur quærit Martenus; majus dedecus ratus tacere, quam male, inepte & parum ingenue reſpondere. Quanquam, cum recordor quam acerbè antè decennium in Malmundarienſes in vectuſ fuerit quod moderno Abbati *Commendatario* ſtatuerent competere jurisdictionem in iis, quæ regulam ſpectant & diſciplinam, ſatis mirari non poſſum, unde illi venerit nunc in mentem ſcribere, *Abbates Commendatarios ſæculi noni vere Abbates fuiſſe, omnemque in monachos exercuiſſe jurisdictionem.* qui *omnem* dicit, is nihil excipit: is ſtatuit, eos etiam in iis, quæ regulam & diſciplinam ſpectant, jurisdictionem exercuiſſe. Magna omnino eſt vis Veritatis, quam nemo oppugnare poſſit, niſi ſecum pugnet;

Vind. pag. 29.

Vind. pag. 29.

sed istud perinde Adversario videtur, modo mihi repugnet. Redeamus ad institutum.

S. Remaclus non fuit Abbas-Episcopus.

S. Remaclum primum *Abbatem-Episcopum* dixerat: *Abbatem & Episcopum* fuisse consensimus: at negavimus fuisse Episcopum *ex privilegio*; fuisse Episcopum Stabulensis Monasterii *proprium*. ostendimus enim Episcopale axioma a sede Trajectensi accepisse. quod sufficiebat. Aliud tamen addidimus, haud multo minoris ponderis. Si, quæ eruditi Vindicis sententia est, ideo Stabuleti & Malmundarii Episcopus esset constitutus ut tanquam horum locorum Episcopus ibi *sacras ordinationes & Altarium & Ecclesiarum consecrationes expleret*, cum Leodienti Ecclesiæ præfectus est, abbatali dignitate retenta, idem, quod ante habebat juris, in utrumque Monasterium retinebat; poterat itaque in utroque *Altarium & Ecclesiarum consecrationes suo jure explere*. Attamen cum circiter annum 656. Ecclesiam Malmundariensem consecravit, S. Cuniberti Coloniensis antistitis, cujus in Diœcesi Malmundarium est positum, consensus fuit expectandus. Ita, quod infra videbimus, testatur Anonymus Stabulensis sæculi IX. Ita ipse scripsit Martenus, quod dum fecit suo sese gladio confecit. Est enim inde apertum, S. Remaclum non fuisse Episcopum Malmundarium proprium. Usus sum pridem hoc argumento: ejus momentum & pondus prudenti silentio confirmavit Adversarius.

Neque ejus Successores proximi fuerunt Episcopi.

Remaclus non fuit Episcopus Stabulensis; tres ab eo Successores ne quidem Episcopi fuerunt. Unde igitur Abbates illi Episcopi nobis obtruduntur? An si Stabulenses hæc fuissent ornati prærogativa, ut Episcopos proprios haberent, habere omisissent? Tamne fuissent *quietis & tranquillatis* negligentes, ut, cum possent, *Monachis præsertim junioribus occasionem discurrendi ad percipiendos sacros ordines* non præriperent? Ut sacris liminibus importunum *Diœcesani adventantis strepitum* non arcerent? Equidem sentio, eos suarum prærogativarum tam studiosos fuisse semper, ut hanc nunquam susque deque tam negligenter habituri fuissent; ut tanti ornamenti vestigium nullum, nulla traditio ad eos pervenisset.

Ut Abbatum-Episcoporum numerum auget Adversarius, S. *Theodardum* Abbatum catalogo intrusit: intrusum esse *invita omni historia*, supra ostensum. Demus nunc fuisse Abbatem. Erraret tamen errorem palmarem, si eum Abbatem-Episcopum pronunciarer. Secundum ejus sententiam fuit abbas Stabuleti & Malmundarii cum *S. Remaclus Episcopatum Tungrensensem regebat*. Hic cum abdicasset, Abbatali munere cessit *Theodardus*, & ut loquitur apud Martenum Mabilionius *Episcopus ex Abbate Stabulensi factus est*. Itaque non fuit Abbas-Episcopus; nam tum demum Episcopus est factus, cum Abbas esse desisset. Cur autem *Remaclus*; qui hoc prærogativæ Monasterio Stabulensi, secundum Martenum, acquisiverat, ut ejus Abbates essent simul Episcopi, cum *Theodardum* Abbatis nomine illi præficeret, non curavit, ut illico Episcopali axiomate insigniretur? Cur *Sigolinus*, *Papolenus*, & *Godormus Remacii* successores, tam injurii in illi ustre monasterium fuerunt, ut prærogativa illi concessa, non sine ejus amittendæ periculo, non uterentur? Quoquo verteris, Marteni systema rimas agit nullo emplastro inducendas.

Papulenus II. & Rabangarius Abbates fuerunt Ep. Regionarii.

Sequntur nunc *Papolenus II.* & *Rabangarius*: fuisse Episcopos, non negavi; negavi fuisse *Abbatem-Episcopos*. Nam neque decessores, neque Successores fuerunt *Abbatem-Episcopi*; unde igitur ad eos hæc dignatio pervenisset? Statui autem fuisse Episcopos *Regionarios*: memineram enim circa hæc tempora usitatum admodum fuisse, ut viri Religiosi Episcopi regionarii crearentur, ad Evangelium vicinis populis annunciandum. Versabantur ob oculos *Amandus*, *Willibrordus*,

brordus, Suintbertus, Bonifacius, Pirminius, Corbinianus, alique sexcenti. Stabulensium item & Malmundariensium constantem traditionem laudavi. Negat hanc traditionem Adversarius; sed negat ut plura alia. Ejus enim Vadem præstantissimum habeo translationem S. Symmetrii utrique Monasterio notissimam. Dixi quoque ita videri Francisco Laurentii & Mabillonio in annalibus, & amborum verba repræsentavi. Martenus Franciscum *ignorantiæ* postulat. Quidni & Magistrum? tulissent injuriam Mabillonii perinde ac Francisci manes. Ceterum recte me & Jure hos Episcopos, *Regionariorum* classi accessisse, in sequentibus capitibus erit magis manifestum. Nunc præstruendum est Adversario, ne elabatur, effugium.

Discept. I.
pag. 28.

Fuerint, inquit, Episcopi regionarii; nihil inde contra me potes concludere. Nihilne? Quid ergo Episcopum Regionarium esse dicemus? Nonne cum, qui Episcopali caractere insignitur hoc sine, ut Christum gentibus & paganis annunciet? At Abbas-Episcopus, ex Marteni mente, is est, qui Episcopum hoc sine induit, ut singulis lustris cœnobitæ alicui ordines præbeat, altare unum singulis sæculis in monasterio suo consecret. Aliud igitur est Episcopum *regionarium* esse, aliud esse *Abbatem-Episcopum*. Pergit, *qui vicinis populis Episcopalia munia potuit impendere, suis non potuit?* Sed hoc hic non quærebatur. Agebamus de iis Episcopis qui hoc omnino sine essent Episcopi, ut sui Monasterii Monachis Episcopalia munia impenderent: Quod Regionarii vicinis populis ea impendere poterant, inde erat, quod hac causâ ordinati essent: sed erantne ordinati, ut ea monachis impenderent? Jam per duo sæcula certarum sedium Episcopi in nostris monasteriis Abbates sunt. Sux ii plebi possunt Episcopalia munia impendere; at non possunt suis monachis sine Diœcesani consensu, quia Episcopales infulas eorum gratia non acceperunt. Attamen, si post aliquot secula superat in Congregatione S. Mauri aliqua Marteniani ingenii scintilla, prodibit aliquis, qui ævi illius, Rodericum negantem Episcopos Tornacenses, Leodienses, Colonenses fuisse Abbates-Episcopos Stabulenses, convinciis & maledictis proscindet.

Marteni
effugium
præstruitur.
Vind. pag.
28.

CAPUT II.

In Celebrrioribus O. S. B. Monasteriis non fuerunt Abbates-Episcopi.

IN Canonibus Ecclesiasticis, Actis Conciliorum Regumque Francorum Capitularibus nulla *Abbatum-Episcoporum* mentio: Regionariorum contra, Scotorum & aliorum frequentissima. Ex hoc silentio haud immerito supra arguebamus, Abbates Stabulenses, qui Episcopali fuerunt caractere insignes, non fuisse Abbates-Episcopos. Huic, ut obviat Martenus, cum in Præf. ad tom. II. coll. ampl. quam supra excerptimus, tum in Præf. ad tom. I. anecdot. colligit primos *Murbacensis Monasterii Abbates Episcopali caractere ornatos fuisse; id quod in pluribus O. B. maxime insignioribus Monasteriis, usitatum fuisse; certissimū sit.* Inter alia, quibus grande hoc ornamentum afflutum fuerit, recitat *Celeberrimum S. Michaelis ad Mosam cœnobium, Diœcesis Viridunensis; insigne Lobiente, Cellense in Hannonia, Dionysianum agri Parisiensis, Turonense S. Martini.* Atqui si res ipsa laudata monasteria habuerunt *Abates-Episcopos*, Episcopos *ex privilegio*, Stabulenses ab insolentia & rei novitate impugnari non possent. Verum quo plura afferet cœnobia Martenus, in quibus fuerint hujus categoriæ Præfules, hoc erit certius, nunquam fuisse. Erit enim tum omnino incredibile; fuisse hujusmodi paradoxos Episcopos variis in locis

non unos, quin eorum, ne per transfennam quidem, ulla in antiquis Ecclesiæ monumentis mentio reperiat. Quare laudata exempla tantum abest, ut Stabulensibus Pontificibus patrocinentur, ut etiam illis adversentur. Id ut a me non videatur confidentius, quam verius dictum producam in scenam aliquos ex iis Episcopos, queis Martenus in laudatis cœnobiis cathedram Episcopalem ædificavit. Si, larva detracta, patuerit fuisse aut regionarios, aut certæ sedis Episcopos, non est dubium quin insolens Adversarii systema *plaudentibus cum Germanis tum Gallis* evertendum sit. A Cellensi Monasterio initium taciemus.

In Cellensi
Monast.
non fue-
runt Ab-
bates E-
piscopi.
Gall.
Christ.
tom. III.
S. Gisle-
nus non
fuit Epis-
copus.
Annal. t. I.
pag. 561.

Cellensis igitur Monasterii Abbates primos *Abbates-Episcopos* statuit, quia S. Gislenuus, loci fundator & Abbas primus, fuerit *Episcopus*. Post hunc neminem præterea hujus loci Abbatem-Episcopum nominat. Neque vero occurrit aliquis in catalogo Abbatum Cellensium a Dionysio Samaritano adornato. Immo videas apud Bailletum Præsules Cameracenses in Cellensi cœnobia jura episcopalia prioribus seculis summa auctoritate exercentes. Inde consequitur neque S. Gislenuum fuisse *Abbatem-Episcopum*. Si enim fuisset, non commisissent Cellenses Monachi, ne non ejus successores eodem essent caractere insignes. Sed negemus fuisse omnino Episcopum: nec primi, nec sine ratione negabimus. Nemini homini Benedictino erit suspecta fides Mabillonii: ita autem de S. Gisleno scribit *Gislenuum Episcopum dicunt recentiores, sed nullo veterum fundamento; neque enim ullam Episcopalis ejus dignitatis mentionem faciunt ipsius Vita Scriptores, sive Anonymus, sive Raynerus Monachus Cellensis, aut Philippus ab Eleemosina; neque Hucbaldus in libello de vita S. Aldegundis, nec denique Baldericus Episcopus in Chronico Cameracensi. Primus Episcopi nomen ei adscripsisse videtur Poeta Anonymus in Vita ejus metrica; sed recentior, nec tantæ auctoritatis ut ei fides tuto haberi possit.* His ego solidissimis Mabillonii rationibus aliam adjungo. Cum ex Auctoribus hic laudatis, tum ex diplomate Ottonis Imp. a Miræo, deinde a Sammarthano in instrumentis edito, discimus S. Gislenuum hoc Monasterium condidisse, *Sanctum vero Otbertum cum beato Amando in honore Apostolorum Petri & Pauli idem dedicavisse.* An autem illud Gislenuus ipse non fuisset dedicaturus, siquidem Episcopus erat? aut certe, si coadjutores habere volebat, an ipse dedicationi manum non adhibuisset? Otberti nomen dignitatem Episcopalem Cellensis Monasterii evertit: erat is Episcopus Cameracensis, qua in Diœcesi positum est hoc Monasterium: neque dubitari potest, quin huic solemnitati ideo interfuerit, quia loci Dioecesanus erat. Sed tamen, ne injuria fiat eruditissimo Marteno, fatendum est, eum cum aliqua dubitatione de S. Gisleni Episcopali dignitate scripsisse; ait enim eam *non videri a vero alienam.* De alio Monasterio paulo ante fidentius verba facit.

In Monast.
S. Michaelis
ad mosam
non fuerunt
Abbates-
Episcopi.

Certe, inquit, in celeberrimo S. Michaelis ad mosam cœnobia diœcesis Viridunensis, Ermengaudus Abbas & Episcopus, *extitit, ut constat ex chronico ejusdem loci apud Mabillonium Analectorum tom. 2. pag. 386. editionis veteris, novæ pag. 350 & ex diplomate Caroli magni pro libertate loci Monasterii S. Michaelis, in quo hæc verba leguntur: „Cum itaque venerabilis vir Hermengaudus Abbas sive Episcopus de „Monasterio Castellionis in pago Viridunensi &c. „qua verba inferius repetuntur.* Hæc Martenus. Ex Chronico laudato Ermengaudum excepit Smaragdus, scriptor sub Carolo M. & Ludovico pio celeberrimus; hunc Hildoinus Abbas; dein Rudolfus Abbas, quem sequitur Hadegeaudus, ab hoc Heimarthus cancellarius, denique Stephanus Episcopus Tungrensis. Postremum hunc, ut Episcoporum numerum auget, Ermengaudus debebat adjungere Martenus. Fuit sane Episcopus Tungrensis; sed cedet istud in eo majus decus Monasterio S. Michaelis. Ermengaudus Abbas fuit quoque Episcopus; ergo Episcopalis dignitas

tas fuit abbatali hujus cœnobii cathedræ affuta. Ita Matenus colligit : serve-
 mus eandem Methodum : Stephanus Abbas fuit simul Episcopus Tungrensis ;
 inde necessario colligemus Episcopalem sedis Tungrensis dignitatem fuisse Ab-
 batum Viridunensium propriam: Einhardus Abbas fuit item Cancellarius Regis aut
 Imperatoris ; igitur abbatali & episcopali Castellionensium dignitati , Cancel-
 lariatibus officium annexum fuit ; quemadmodum archicancellarius per Ger-
 maniam munus Moguntinæ sedi annexum est. Felicem dialecticam quæ per-
 sonalia ornamenta , cum nullo alio , quam veritatis & bonæ fidei dispendio ,
 in localia convertit ! Sed stylum vertamus : ostendimus in Cellensis Monasterii
 causa S. Gislenum non fuisse Episcopum : an magis certum est Ermengaudum
 fuisse Episcopum ? Martenus testes duos producit , Carolum M. & auctorem
 Chronici S. Michaelis. Postremum mittere poterat ; nam *de abbatibus qui loco*
præsuerunt , ante tempora Caroli M. nihil inquit hic Chronographus , dictum re-
perimus. In privilegio autem , quo libertatem confirmat , ex exemplo Patris sui
Pippini , asserit se Ermengaudum Abbati ac EPISCOPO idem privilegium concedere.
Quem utique , ita Chonographus pergit , Ermengaudum illum esse credimus , qui
in quodam ipsius Ecclesia libello legitur in expeditione cum Rege profectus , corpus beati
Anatholii de Cadurcensi urbe detulisse. Credit Chonographus , postremum Er-
mengaudum fuisse eundem cum Ermengaudum Episcopo : credit , inquam ; non
asserit , sibi certum esse. Fuisset autem illi certum , si in libello laudato fuisset
Episcopus nuncupatus : quare non aliunde videtur Episcopalem Ermengaudi
dignitatem , quam ex Caroli M. diplomate accepisse. Hoc itaque solum Hermen-
gaudo Episcopo patrocinator ; cuius sit fidei & ponderis videamus. Datum est
IN MENSE MAJO anno quarto REGNI NOSTRI. Actum Drippione in palatio regio
publico. Annus Caroli quartus , in annum 772 quadrat , quo anno , Post ce-
lebratum Pascha Heristalli , Carolus , ut annales produnt , Theodonis-villam
palatium publicum mense majo concessit. Ibidem eodem mense Abbati Laures-
hamensi diploma a Radone recognitum concessit. Dubitare itaque tas est , an
Drippione fuerit ; præsertim cum hujus palatii nulla ullibi mentio fiat , præter-
quam in hoc instrumento. In eadem hac subscriptione , præter Notarii & Can-
cellarii nomina , desiderantur postrema hæc : in Dei nomine feliciter , Amen.
 Contra in his vocibus : *Palatio regio publico* , abundat vox *regio* : neque enim
 eam adhibet in aliis instrumentis Carolus M. neque Successores ejus : sub tertia
 Stirpe demum usurpari cœpit. Advertit istud ipse Mabillonius , atque hac de
 causa ea omissa , subscriptionem hujus instrumenti ita exhibet : *Actum Dri-*
pione palatio publico. Initialis formula corrupta etiam est : genuinæ ante adep-
tum regnum Lungobardorum hac sunt facie : Carolus gratia Dei Rex Francorum ,
vir inluster , Viridunensis torta & trajecta est. *Carolus Dei gratia vir illustris , Fran-*
corum Rex. Equidem non eæ sunt pleræque hæc corruptiones , quæ diplomatis
 fidem penitus elevent. In sequentibus enim instrumentis occurrunt etiam ali-
 quæ hujus fere generis , neque tamen ea genuina esse negamus. Verum in ipso
 diplomatis corpore aperta sunt suppositionis vestigia. De stylo nihil monebo ,
 quanquam a Carolino abluere videtur. Carolus semel & iterum in hoc diplo-
 mate statuit , ut *Hermengaudus Episcopus omnia FEUDA concessa debeat possidere*
& dominare. Pluribus non indigemus : nostra ætate constat , feudi vocem an-
 te sæculum decimum ignotum fuisse in Francia. Atque hac causa , cum doc-
 torum virorum omnium applausu , Cangius , præter alia instrumenta , hoc
 ipsum , de quo loquimur , diploma explodit. Igitur cum Castellionense di-
 ploma aut interpolatum , quod nemo negabit , aut , quæ mea est sententia ,
 spurium sit , falsa , vel si istud tibi durius videtur , dubia certe & incerta est Hermen-
 gaudi

Ermengaudus
 nullo certo
 argumento
 probatur
 fuisse E-
 piscopus.
 Analect.
 Mabill.
 edit. n.
 p. 350.

Nam Ca-
 roli M.
 diploma,
 quo inni-
 titur sus-
 pectum est.

De re.
 Dipl.
 lib. IV.

gaudi Abbatis dignitas Episcopalis. An vero hominis prudentis & sapientis est, dubiis & incertis argumentis, præter canonum omnium & rectæ rationis leges, cathedram Episcopalem Monasterio alicui inferre atque in illo erigere? Viderint abbatum Episcoporum aut patroni aut clientes. Equidem ita sentio, cum novum quid, cum veteri consuetudine & legibus omnibus pugnans introducendum aut docendum est, certis, solidis & manifestis pugnandum esse argumentis: defuerunt ea hætenus Marteno; si quid prævideo; decrunt item in Murbacensium Episcopalibus infulis astruendis.

Murbacense Monast. non habuit Abbates-Episcopos.

Annal. rom. II.

S. Pirminius ex Monacho Episcopus regionarius aut chorepiscopus, ut alicubi Mabillonio videtur, cum in nostrum continentem Evangelii promulgandi causa ex Hibernia pervenisset, eodem, quo S. Willibrordus & S. Bonifacius, quorum temporibus vivebat, consilio viros nobiles & locupletes ad dotanda & fundanda cœnobìa impulit: inter multa, quæ ejus opera surrexerunt atque ab eo Monachos Scotos acceperunt, primas sibi facile vendicat Murbacense in Basileensi Diœcesi positum, quod ab anno 1561 Lutrensi unitum, Principalem in Imperio Germanico Abbatiam constituit. Dotavit illud *Everhardus, filius Adalberti quondam ducis, cum Germano suo Leuthfredo duce & conjuge Emeltrude, in loco, qui dicitur Maurobaccus*: quod nos docet Charta a Mabillonio repræsentata. Monachos ibi peregrinos deduxit Pirminius, quibus Romanum, peregrinum item, præfecit. Atqui hoc præsertim consilio conditum fuit, ut advenientes, pro illorum temporum more, ex Scotia Monachi aut Episcopi regionarii sedem, quo se reciperent & facultates, quibus vitam tolerarent, paratas semper haberent; quod ut ipsum loci nomen indicaret, mutatum est atque *Vivarius-peregrinorum* ab ipsis fundatoribus nominatus. Hæc cum attendimus, parum miramur, si ex peregrinis Episcopis regionariis, qui multi Pirminii & secutis temporibus in nostrum continentem transibant ibi inveniremus. Chartæ XIV. pro Hohenaugiensi Monasterio apud Mabillonium in *Analectis* subscribunt *Coniganus Episcopus, Echoc Ep. Suathar Ep. Mauguncib Ep. Canicomrihe Ep. Doilgusso Ep.* Erant hi peregrini & Scoti. An mirum, si totidem in Murbacensi Monasterio offenderemus? An mirum, si ex iis aliquis Abbatiali dignitate ornatus inveniretur? non committeremus tamen, ut ejus Episcopalem dignitatem loco ipsi affixam diceremus. Vidimus Willebrordum Corbinianum, Amandum, Dubanum Abbates Episcopos; tales fuisse Murbacenses diceremus: neque vereremur, ut oppositum a quoquam unquam ostenderetur. Quare laudatos a Marteno *Baldeberty & Simperty Murbacenses abbates & Episcopos*, hoc uno argumento explodere possemus si alioqui nobis essent incogniti; sed noti sunt: non fuerunt regionarii: fuerunt Episcopi certarum sedium; hic Ratisponensis, ille Basileensis: nihil itaque favent Marteniano systemati: immo convellunt illud & penitus evertunt. Demonstramus, quod asserimus. Annales Nazariani apud Duchenum *Anno DCCLI. Baldeberty Episcopus, scilicet fit aut consecratur; anno DCCLXII. Baldeberty obiit. Hariberty Abba ordinatus est. Anno DCCLXVIII, Heriberty Abba Roma transmissus; Anno DCCLXXIV Hariberty Abba obiit, & Amicho Abba ordinatus est.* Abbates duo postremi fuerunt Abbates Murbacenses; cumque post obitum Baldeberty, illico ponatur ordinatio Hariberty, (ita enim legendum potius quam Fariberty,) non est dubium, quin hic sermo sit de Baldeberty Murbacensi Abbate. Jam vero cum ad annum 751 legamus *Baldeberty fieri Episcopum*; istud ita capiendum est, Baldeberty, qui modo ab aliquo tempore Abbas esset, ad aliquam cathedram Episcopalem evectum fuisse hoc anno, retenta tamen, ut tum moris erat, Abbatiali dignitate. Erit hoc luce meridiana clarius,

Baldeberty Abbas Murbacensis fuit Episcopus Basileensis.

si Bal-

si *Baldebertym* aliquem certæ sedis Episcopum in Murbacensis cœnobiivicina reperimus : quod facillimum erit. Labbeus fragmentum alicujus nobis concilii exhibet, cui inter plurimos alios subscribit *Baldebertym Episcopum Basileensis*. Quis non intelligit *Baldebertym* hunc eundem esse cum *Baldebertyo* Murbacensi ? persuadent istud & loci vicinia & nominis identitas, & ipsum Basileæ nomen cujus in dicecesi Murbacum positum est. Persuadet item tempus habitus concilii ; etsi enim absunt notæ chronicae, tamen eas abunde suppleant Episcoporum subscribentium nomina. Inter eos subscribit *Folericus Episcopus Civitatis Tungris*. Folericus hic in dotatione Prumiensi *Fulcarius* nuncupatur ; in diversis editionibus Epistolarum Zachariæ, *Folericus*, *Fulcarius*, *Fulgarius*, *Fulericus*. Quod ideo monendum erat, ne quis Fulcarium a Folerico, quod Cointius perperam fecit, distingueret. Porro Folericus, Pagio demonstrante, obiit anno 762, quo item anno Baldebertyus Murbacensis Abbas obiit ; Igitur ante hujus anni finem habita est laudata Synodus, & quod inde consequens est, Baldebertyus Basileensis Episcopus, illi subscribens, idem est cum Baldebertyo Abbate Murbacensi.

Concil.
tom. VI.

Baldebertyo in dignitate Abbatiali successus est Haribertyus, huic Amicho ; sed neuter in Episcopali : unde denuo liquet, hanc Baldebertyo non a Murbacensi loco, sed a Basileensi advenisse. Haribertyi etsi vitiose scriptum, nomen occurrit Thesaur. Anecd. Tom. I. pag. 10. in diplomate Caroli magni anni 772 ; perperam enim ab editoribus ad annum 771 refertur ; cum datum sit *Idus Januarii anno quarto regni Caroli*. Amichonis mentionem, nullum, quod viderim, diploma facit. Post hos sequitur *Sindbertyus* vel *Simpertyus* Episcopus & Abbas a Marteno, pro suo systemate, in scenam productus : sed parum feliciter. Eodem Anecdotorum Thesauro pag. II. Adumari & Starchildis Charta legitur, hoc initio : *Digno Christi speculo Sindbertyo de Monasterio Morbach sive Vivario*. subscriptio ita habet : *In Dei nomine ego Simpertyus Episcopus atque Abbas hanc precariam fieri consensi*. Notæ chronicae non ann. 788 ut volunt editores, sed 789 referunt ; in quem annus vicesimus primus Caroli, & Idus Julii in diem Mercurii incidunt. In charta, eodem anno III. Idibus Novembris conscripta, est alia donatio pro Murbacensi Monasterio, ubi vir vite venerabilis *Simpertyus Episcopus atque Abbas praesse videtur*. Nunc ad institutum. Bernardus Pezius, cum in tomo secundo Thesauri novissimi hujus *Simperti*, *statuta Regularia pro Monasterio Murbacensi*, ederet ; ita de illo dissertatione isagogica scribit : *Monasterii Murbacensis eum Abbatem ante Augustanae Ecclesiae regimen fuisse, nemo cum Carolo Cointio deinceps negabit*. En viri doctissimi judicium : quod Marteni systema radicitus evertit. Inde enim sequitur, *Sindbertyum* vel *Sympertyum* Episcopale nomen ab Augustana sede ; non item a Murbacensi Monasterio sortitum esse. Sed ne tantos viros eosque amicissimos inter se collidam, dicam, quod res est. Monumenta quibus Udalriciani Augustenses S. *Sindbertyum* suæ sedi vendicant, sunt saculo XIV inferiora ; proinde illis nihil probatur. At idem Pezius tom. I. exhibet nobis instrumenta genuina & antiqua, ex quibus certum fit, Murbacensem *Sindbertyum* ad Ratisponensem sedem, retenta priori Abbatis dignitate traductum ; quemadmodum paulo post videbimus, *Victerpum* Abbatem sancti Martini eodem, ante *Sindbertyum* translatum fuisse. Melinvvinus S. Emmerammo tradit res suas in Hedinpah & hanc traditionem ait se firmaturum in *praesentia Sindperti Episcopi & Monachorum sub crypta S. Emmerammi*. *Taugolf* jussus a domno *Sindbertyo* scripsit hanc traditionis *Kartulam*. Pag. 84. Traditio alia in absentia Episcopi facta, renovata est coram *Sindbertyo Episcopo & Raganeshurc*. Traditio prima acta est anno XXIII. regnante Augusto Karolo die Kal. Septembris.

Part. III.
p. 82.
p. 84.

Et proinde haud multo tempore ante ipsius Sindberti obitum ; quem in autumnum anni 791. Annales Francorum, editionis Canisianæ referunt. Narraverant Caroli expeditionem in Avaros & quemadmodum quinquaginta dies eorum regionem vastasset ; tum subdunt : *Et in ipso itinere obiit bona memoria Angilramnus Archiepiscopus Mediomatricis Ecclesie. & Sympertus Episcopus ibi defunctus est. Et Rex Carolus rediit in Baioariam & ibi hiemavit. Tunc sequenti anno resedit Rex in Baioaria & apud Reganespurg celebravit Pascha.* Annales MSS. autographa manu Ratisponæ his temporibus scripti, Anno DCCXCI, inquirunt, *Adalvvinus Episcopus ordinatur. DCCXCII. Carolus Rex ad Reganesbur* concordant hæc cum Annalibus Canisii ; nam, ut docent nos versus hujus fere ætatis infra recitandi, *Adalvvinus* in Ratisponensi sede *Sindberto* successit. Unde corrigendi Annales Moiffiacenses, cum scribunt anno DCCXCI : *Et in ipso itinere obiit bona memoria Ingilramnus. . . Sed & Suibertus Episcopus ibidem defunctus est.* Corrigendum est item Chronicon breve S. Galli scribens ad annum DCCXC *Agilramus & Suidbertus de hac luce migraverunt.* Neque enim dubium est, quin chronicon MS. a nobis laudatum fidem maximam mereatur. Pezsius tomo I. chartam sub Adalwino *Præsule* Ratisbonensi, anno XXIII regnante *Domno Carolo Rege Francorum & XI. Kal. Aug.*, scriptam exhibet. Sed in notis error est. *Sindbertum* adhuc in vivis egisse Kalendis Septembris anni 791, in quem vicefimus tertius Caroli regnantis incidit, charta paulo ante excerpta nos docet. Ex chronico Canisiano colligitur quoque, cum sub autumnii finem obiisse. Denique Kalendarium S. Emmerammi ejus mortem ad diem mensis Septembris 29. refert. Cui fides habenda est, quia cum superioribus concordat. Charta itaque, in qua *Adalvvini* Episcopi mentio fit, data non est anno XXIII Caroli Regis mense Julio. quod si diceremus scriptum fuisse XXIII faceret & hæc charta ad superiorum confirmationem. Sed conjecturis non indigemus : sunt illa nunc omnino certa. De tempore aditæ Cathedræ Ratisponensis, unum istud certi habeo, *Sindbertum* fuisse modo in ea constitutum anno 772, cum legatur subscripsisse synodo Dingolvingensi, quæ collecta est anno XXIII lege XXV regni religiosissimi Ducis Tassilonis gentis Bajoariorum, sub die Consule, quod erat II idus Octobris atque anno ab incarnatione Dominica DCCLXXII, indictione X. Bavaros indictionem inchoasse a Natali Domini quinque nos docent apud Meichelbeckium instrumenta ; recte itaque hic indictio X cum anno Christi 772 componitur. Formula sub die Consule Vellero, Baronio & Pagio vitiosa visa est. Sed perperam ; hac enim formula usos fuisse Bajoarios ex sexcentis apud Meichelbeckium monumentis liquet. Leges Romanæ & ritus Bavaris non erant ignoti : cumque Theodosius lege prima codicis sui statuat, ut si qua post hac edicta sive constitutions sine DIE & CONSULE fuerint deprehensa auctoritate careant : hinc indubie Bavari suam formulam Die consule mutuati sunt. Ad annos Tassilonis quod attinet, pro XXIV omnino reponere oportet XXV, nam, ut alia taceam argumenta, tredecim apud Meichelbeckium Chartæ docent, eum post 24 Junii & ante 23 Julii anni 748 ducatum Bavarix accepisse. Itaque ex hac synodo scimus, *Sindbertum* fuisse jam Episcopum mense octobri anni 772. Neque tamen multo ante Episcopus fuit, cum ab anno 739 tres eum Episcopi in Ratisponensi sede præcesserint. non possum mihi imperare quominus hic conjecturam aliquam meam depromam. Dingolvingensi Synodo interfuerunt *Alimus* Sabionensis, *Virgilius* Salisburgensis, *Wisericus* Pataviensis *Aribo* Frisingensis & *Simpertus* Ratisponensis. Anno 771. 26 Septembris Frisingæ donationi *Oadalgeri* presbyteri subscripserunt cum Tassilone duce *Alimus*, *Virgilius*, *Wischoih* & *Heres* Episcopi. Hos quatuor Episcopos cum eodem in loco cum

Duce

Duce suo congregatos legimus, merito conjicimus, fuisse ibi synodum aut placitum Episcoporum Bavariæ ex Ducis jussu celebratum. At vero cur *Sindbertus* Ratisponensis, aut, si necdum hanc sedem conscenderat, cur ejus prædecessor Frisingæ non comparet hoc anno? Istud hic verisimillimum est, *Sigirium* Ratisponensem Episcopum circa septembrem anni 771 obiisse, atque Episcopos Frisingæ congregatos de successore illi dando consultasse, ac tandem post 26 septembris *Sindbertum*, unde unde accersitum (nam Bavariam non incoluisse inde liquet, quod ejus tanquam Presbyteri aut Monachi nomen in Charta Bavara nulla ante hunc annum reperiatur) Ratisponæ constitutum fuisse. Nihil prohibet, quominus eum ex Murbacensi cœnobio petitum dicamus. Fuit autem magnæ vir industriæ, Tassilonis studiosus atque Carolo Regi carus. Colligimus istud ex Egoism. Vita Caroli & Annal. Loifelianis cum ad annum 781 scribunt, *Obsides Tassilonis ducis receptos esse in Corisaco villa de manu Simberti Episcopi*. Colligamus nunc singula; nomen, tempus, Caroli amicitia, *Sindberti* itinera aliaque persuadent *Sindbertum* Ratisponensem eundem fuisse cum *Sindberto* Murbacensi. Neque usus aut consuetudo illorum temporum & illius adeo Episcopatus huic sententiæ non favent. *Adalwinus Sindberti* Successor præter Episcopale suum Monasterium, aliud in pago Syvafeld Diocesis Eichstetensis situm Abbatiali dignitate regebat. Traditione apud Anamodum secunda Lib. I. Ekkipertus comes bona aliqua confert ad *Monasterium sancti Salvatoris, quod est constructum juxta fluentia Rehtratanze, ubi in Dei nomine Adalwinus Episcopus vel Abba præesse videtur*. Traditione XLV. idem Monasterium vocatur *Monasterium Adalwini Episcopi*. An & hunc Adalwinum ab Adalwino Ratisponensi distinguemus? An in Monasterio S. Salvatoris peculiarem Episcopum constituemus? Scholastici vetunt entia sine necessitate multiplicare. Et hanc regulam adoptant cordati critici omnes, ut locorum diversorum, quæ ab uno capite regi possunt, si nomen, tempus & consuetudo consentiunt, unus idemque Rector tam diu credatur, dum oppositum aliunde doceatur. Quod in *Sindberti* Successore obtinuit, idem, ut sententiam nostram a consuetudine firmari intelligas obtinuerat in illius Decessoribus. Ad ditamentum ad annales Mascianenses a Labbeo tom. II. Biblioth. pag. 733 editum, *anno DCCLVI obiit Wicterbus Episcopus & Abba S. Martini*. Synchroni hujus Auctoris testimonio usi sunt Benedictini Galli advertus Episcopum suæ fionensem ostensuri monachos S. Martini Turonensis habuisse suum peculiarem Episcopum; Magna est, estque suo merito magna PP. Congregationis S. Mauri in rebus Historicis auctoritas; sed tamen nunquam a viris cordatis impetrabunt, ut ne fontes consulant unde sua testimonia hauriunt, deinde ut ne ea cum aliis historicis monumentis componant. Utrumque præstitico eventu, ut certum mihi sit, *Wicterbum* fuisse Episcopum Ratisponensem. Primum, post verba ex chronico Masciacensi prolata sequitur: *Fuit autem Wicterbus Bajoarius, genere Heilobvingus, senex & plusquam Octogenarius, usque ad id tempus sedebat propria manu scribens libros*. Amabo! cur eruditi Patres, papyri ceteroquin parum avari, postrema hæc superioribus adscribere omiserunt? Non erant inutilia; quis enim *Wicterbum* Episcopum S. Martini non velit noscere? Hæc autem, ut noscatur, faciem lucidissimam præferunt. *Wicterbus* erat *Bajoarius*; nihil mirum itaque si eum in Bajoaria quærimus: erat *Heilobvingus* vel *Agilolfingus* genere; quid convenientius, quam ut in Bajoaria, ubi *Agilolfingica* regebat familia, dignitate aliqua Ecclesiastica sublimi decoratus fuerit? Denique erat *senex & plusquam octogenarius: usque ad id tempus sedebat propria manu scribens libros*. Quid plura requirimus? conferantur hæc cum clausula, quam ex ipso

Pezii

Thefaur.

De Wic-
terbo Epif-
copo &
Abbate S.
Martini.

Annal.
Bajoar.
lib. 3.
p. 163

autographo Victerbi, ad S. Emmerammum Ratibonæ asservato, excerpfit Aventinus quæque ita habet: *Scripti ego ipse Vichterbus, quamquam peccator, Episcopus jam senex, puto nonagenarius, aut supra dolentibus membris & caliginantibus oculis; hoc non quasi potens, sed pro studio Charitatis, quam circate habeo, quia volebam, dum seculi dignitatem Regis, vitam æternam nunquam perdas. Pax tibi & vita a Domino augeatur. Amen & fiat, fiat. Tertio anno regnante Pippino filio Caroli, rege Francorum, in mense Junio, in diebus decem scripsi hunc libellum hoc est anno DCCIII (lege DCCLIII, L enim rescriptionis vitio excidit) a natiuitate Christi, seprima indictione.* Hæc inquam cum Massiacensi additamento comparentur; nemo negabit de eodem utrobique Victerbo sermonem esse: conveniunt omnia: nomen, tempus, ætas, senium, diligentia. Ergo istud tantum superest, ut ostendamus, reipsa fuisse hoc tempore Victerbum Ratisponæ Episcopum. Id vero docent versus aurei a Mabillonio primum editi, qui Victerbo primum locum inter Ratisponenses Episcopos ordinarios tribuunt. Promissimus eos supra, hic exhibemus:

Hic Reginensis sedis vocitatur ab urbe, Quam rexit primo VICTERBUS Episcopus ille; Post, alius Cavvipaldus, qui nomine dictus. Tertius Sigiricus erat, saceratus ad aulam. Post hunc jam fuerat SINTBERTUS in ordine quartus, Quintus ADALWINUS fuerat sedemque regendo. Post hunc Baturicus tenuit pius optime sedem. Erchanfredus ovans sequitur hinc pastor opimus. Hic Episcopos tres Ratisponenses & eodem tempore trium Monasteriorum procul positorum Abbates vides *Adalwinum* Abbatem S. Salvatoris, *Sindbertum* Abbatem Murbacensem & *Victerbum* Abbatem S. Martini. Quare novi nihil docuit Pagius, cum ante nos Victerbum Abbatem S. Martini, Ratisponensem Episcopum fuisse scripsit; nec nos censuram veremur & tanti viri sententia tecti, &, quod pluris facio, iis quas hæcenus attuli rationibus fulti. Augustani *Sindbertum* & *Victerbum* suæ sedis Episcopos fuisse contendunt: sed casto conatu; nam Chronicon Augustanum & monumenta S. Simperti res illustrantia apud Pezium, cum sæculo XIV sunt inferiora, tum vero innumeris scatent fabulis. Augustanos in errorem duxit vetus eorum necrologium. Deperdita erant nomina, & successio antiquorum Episcoporum Augustanorum: legerunt in suo necrologio nomina Victerbi & Sindberti; hoc iis suffecit, ut illos sedi Augustanæ tribuerent. Sed advertere oportebat extraneorum nomina sive ob beneficia accepta sive ex confœderationis legibus necrologiis inferri solita ante annum 772. nam quod Meichelbeckius arbitratur, nullum confœderationis vestigium in quoquam concilio ante Dingolwingense reperiri, erroneum est. Quidquid in Dingolwingensi hac super re legitur, decennio ante occurrit in Attiniacensi anni 762 ita ut illud ex hoc hausisse videatur: neque dubium est, quin Attiniacense primum non sit. Ceterum Augustanorum error a nobis facit; cum nos doceat hanc esse eorum quoque sententiam *Sindbertum* Murbacensem abbatem & *Victerbum* Abbatem S. Martini Episcopalem dignitatem a certa aliqua sede accepisse.

Dum aliud agimus dilabimur ad S. Martini Turonense Monasterium; cuius Episcopalem Dignitatem tam certam, tam indubitam putarunt PP. BB. ut cæteris Monasteriis omissis, unum Turonense adversus illustrissimum Suesfionense sustinuerint in medium proferre. Neque tamen Viri eruditissimi atque in omni omnium ætatum historia cives, plus duos produxerunt, quos ad S. Martinum Episcopos fuisse audeant affirmare. *Victerbum* primo loco nominant; deinde Andegarium. De *Victerbo* vidimus, fuisse eum certæ sedis Episcopum: nihil itaque ab iis facit. Reponent fortasse, nos nominum duntaxat & temporum

Pistor.
Script.
tom. III.
Thesaur.
tom. II.
part. III.

porum convenientiam secutos esse. Quid ergo ipsi sequuntur, cum *Viſterbum* afferunt fuiſſe Abbatem *S. Martini Turonenſis*? An aliud præter nomen & temporum convenientiam? Quanquam ne hæc quidem tanta eſt, quanta ea, quam nos ſecuti ſumus. An enim nullæ fuerunt *S. Martino* dedicatæ Eccleſiæ præter Turonenſe *Viſterbi* temporibus? an nulla Monasteria? Inter Eccleſias, quas Carolomannus, Pippini frater, Wirceburgenſi Eccleſiæ assignavit, plurimas invenio *S. Martini* nomini ſacras. Neque deſunt Monasteria hujus nominis. Velferus alicujus Auguſtæ poſiti meminit. *S. Martini in Inſula* Monasterium apud Ubios, quod Brunonis I. temporibus ſuis e cineribus excitari cœpit, ſæculo nono medio Cloniænſi Eccleſiæ Hilduinum Episcopum dediſſe videtur: Certe dubitari non poteſt, quin hoc Monasterium Pippini temporibus extiterit. Quare, ſi luberet, poſſemus, cum Pagio, negare *Viſterbum* Ratiſponenſem fuiſſe Abbatem *S. Martini Turonenſis*, cum alia hujus nominis Monasteria fuerint, ubi Abbas eſſe potuerit. Adeò ſi diceremus, ubi in additamento ad Maſſiacenſe chronicon legitur; *Viſterbus Episcopus & Abba S. Martini*, legendum eſſe *Viſterbus Episcopus & Abba S. Emmerammi*, nihil diceremus, quod a vero alienum videatur. Nam ex facili pro *S. Emmerammi* ſcribi potuit *S. Martini*, præſertim cum hujus ſancti nomen illo eſſet multo magis notum. Certe *Viſterbum* fuiſſe *S. Emmerammi* Abbatem, eſt extra omne dubium poſitum. Quia qui Ratiſponæ Episcopus erat illis temporibus, idem erat ad *S. Emmerammum* Abbas, quod jam ſupra advertimus. Ad *Andagarium* quod attinet eosque, quos Radulſus Muſnerius, *S. Martini* Canonicus, recenset ſui Monasterii Episcopos, aggredere lubens, ſi hujus Scriptoris opera præſto eſſent. Neque enim dubito, quin ita comparati ſint, ſicuti *Viſterbum* comparatum oſtendimus. Sane Abbas Herveus & Fratres Capituli majoris Monasterii in Epistolis MSS ad Philippum Archiepiscopum Colonienſem ſæculo XII. exaratis Monasterii *S. Martini* antiqua & nova ornamenta recensentes, de Episcopali dignitate ante annos cen-

Eccleſiæ hujus nobilitas, ut non ſolum prærogativa ſingulari Patroni præſentis emineat, ſed prædiis ampliſſima poſſeſſionis & privilegio libertatis. Soli enim Romanæ ſubjecta Eccleſiæ, nulli alii eſt vel terrenæ vel Eccleſiaſtica obnoxia poteſtati. Philippus Decanus, Rainaldus Theſaurarius totumque Capitulum B. Martini Turonenſis in literis ad eundem Archiepiscopum Philippum ne verbum de eadem dignitate faciunt, cum ſui magnificentia illustrare & Pauperis immo jam divitis Martini gloriam commendare vellent. Deſcriptis initiis & incrementis Eccleſiæ celeberrimæ ſub Monachis, ita proſequuntur: multis poſt hæc annis evolutis mutationem ordinis & conſuetudinis paſſa eſt; & pro Monachis, vel propter inertiam vel propter frequentantiū inquietudinē regulam ſuam integre non proſequentibus, Canonici a Principibus terræ ſubſtituti ſunt, trecentis quæ tunc temporis erant præbendis ad numerum centum quinquaginta reſtrictis & ad temperandum laborem illum ſuſtidioſum & intolerabilem, juges illæ & interminabiles præſentium alternationes ad certas & diſcretas, ſicut in aliis ſit Eccleſiis horas diſtincta ſunt. De redditibus autem & Theſauris ipſius Eccleſiæ pars maxima deciſa eſt; de qua tres congregationes, quæ ad Canonicorum arbitrium ſubvenirent, conſtructa & ditata ſunt. quæ omnia hodieque in Chriſti nomine perſtant. Hæc autem non tam humano ſenſu, quam Divina ordinatione videntur eſſe diſpoſita, ut Martinus omnium decus ordinum, qui in Laicali miles, in Religioſo Monachus, in Clericali Archiepiscopus, multis auctus meritis Deo gradum perſiciente ſervierat, ipſo Deo ſervitium ejus recompenſante & ab omni æque gradu in civitate ſua multimodam & perpetuam venerationem haberet. Et cum modicum quod gloriemur, non in nobis, quia non expedit, ſed in gratia beneficiorum Dei, ſi de amore Patroni, quod ta-

Facultas
Episco-
pum pro-
prium ha-
bendi Tu-
ronenſibus
ſæculi XII.
ignota.

men absit fallimur, libere asserimus, quod nulla Civitas alicui sancto affectuosius, quam Turonis Martino suo deserviat; nullus sanctus Martino sedulius, ut experientia docente addiscimus, Civitatem suam visitet & defendat; itemque quod in nulla urbe Christiani orbis quilibet sanctorum unus tam divites quam nobiles duas simul habeat Ecclesias; quarum altera est majus Monasterium florigera Monachorum fovens Collegia; altera ista nostra claro cleri conventu spectabilis; qua ad distinctionem aliorum minorum nominis ejus in circuitu nostro positarum S. MARTINI DIVITIS IN CASTRO NOVO appellatur. Illa religione & pauperum eleemosinis, hac signorum privilegio & divitiarum gloria, sicut vos in Epistola quoque vestra benevolentissime attestamini, incomparabiles. Erat hic, erat in sequentibus, plures enim sunt & amplissima Epistolæ, de Episcopali axiomate cathedraque ante annos octoginta aut nonaginta in B. Martini cœnobio adhuc splendentibus loquendi locus opportunissimus. Ejus ne verbulo mentio fit; quod mihi argumento est, ignotum adhuc fuisse illis temporibus editam a Mabillonio & rescriptam a Marteno Gregorii V. Bullam in qua statuitur, ut in collegio Canonicorum S. Martini Turonensi liceat habere Episcopum, sicut a priscis temporibus fuit, per cujus prædicationem (scilicet inter innumeros ejus loci Canonicos nemo erat, qui prædicare aut Religionis ergo peregrinantibus sacramenta ministrare posset) populus, qui a diversis regionibus devota mente quotidie ad sancta ejusdem Confessoris Christi Monasterii limina concurrat, remedia percipiat a Creatore animarum. Et quando Episcopus præfati Sancti loci de hoc sæculo migraverit, & alius ab Abbate (unde Abbates sæculo X adulto in Canonicorum collegiis?) necnon eadem congregatione religiosus (& hæc vox pro Canonico insolens) electus fuerit sine qualibet controversia, ne prolongitudo itineris obsit, a vicinis episcopis, sicut mos extitit, ordinetur. Fuit item ignota Urbani summi Pontificis bulla, quam Martenus adversus me & Advocatus Sanctimonialium Compendiensium adversus Illustrissimum Sueffionensem summa confidentia laudant. Eam, quia apud unum Baronium legitur, operæ pretium est rescribere;

Urbanus Episcopus servus servorum Dei Universis Sanctæ Ecclesiæ
 filius Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Notum fore volumus tam futuris, quam presentibus, quoniam bonorum omnium largitor Deus devotionem nostram ad Beati Martini tumulum visitandum sua miseratione perduxit. Quia vero in ejusdem beati Confessoris Ecclesia quadam inoleverant, qua in melius promovenda salutis falce extirpanda videbantur, nos per Septem dies & eo amplius immorati, medicinam animarum, frequentius inter eos intrantes & exeuntes eis impertivimus, & nobis in omnibus obedientes & benevolos Deo inspirante, & in eis cooperante nobiscum experti sumus. Sed quoniam ad nostras aures pervenerat, quod legatos Romanæ Ecclesiæ suscipere cum processione benignitate superfederant, neque etiam eis, videlicet legatis auctoritas hujus Ecclesiæ per notitiam privilegiorum ejus innotuerat, succensimus, & graviter eos increpavimus, cur tantam inobedientia offensionem incurrerant. Illis itaque humiliter nobis scripta Patrum nostrorum Romanorum Pontificum præcedentibus, diligenter attendimus eorum privilegia, Et quia præter Apostolicum, & Regem, & Turonensem Archi-Episcopum semel in Vita sua, neminem ad processione susceptionem admittebant, studiose notavimus, nostris Cardinalibus Zenzone, Alberto, Gregorio Papiensi, Bausgerico, & Hugone Lugdonensi Primate, & aliis jam Episcopis, quam aliarum dignitatum personis
 præ-

presentibus Brunone Signiensi Episcopo & Ingelramo Sueffionensis Ecclesie Archidiacono. Porro nos tanta auctoritate refecti, eorum antiquam consuetudinem, eorum scriptis suffragantes, auctoritate nostra corroboravimus in presentia nostrorum predictorum fratrum. Et quia filius noster Amatus Burdegalensis Archiepiscopus unus erat de legatis Romana Ecclesie a Gregorio septimo predecessore nostro in Galliam destinatus, non ab hac Ecclesia processionis solennitate susceptus, unde etiam graviter contra eosdem clericos commotus, in Exuldunensi Concilio eos excommunicatione perfoderat: eum in concordiam & pacem eorum reformavimus. Neque eos ad ullam satisfactionem, quia auctoritate pollente sese munierant, compulimus, neque qualibet pro tali excessu absolute purgandos censuimus. NB. Siquis sane in crastinum Cardinalis, aut Legatus, aut Episcopus aut quilibet a nostro latere missus hanc nostrae confirmationis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, at nostram perfringens auctoritatem processionem ab ipsa sancti Confessoris Ecclesia expetierit, si commonitus non destiterit, potestatis honorisque dignitate careat, reumque se Divino iudicio existere de perpetrata presumptione cognoscat. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi Amen. Amen. Amen. Datum Turonis Castello S. Martini per manum Joannis sanctae Romanae Ecclesiae Diaconi secundo Idus Martii Indict. quarta, Anno Dominicae Incarnationis M XCVII. Pontificatus autem Domini Urbani secundi Papae nono.

Hac in Bulla ne verbum quidem est, quod innuat, fuisse in eo aliquid, quod ageret de facultate proprium Episcopum habendi. Attamen eo loco ubi NB. lectoris attentionem provocat, sequens periodus, quam inde huc loci studio transfero, legitur: Denique quoniam in quibusdam sua Ecclesia privilegiis proprium eis habere Episcopum concessum est, ejus vice nos Romano eos sancimus specialiter adherere Pontifici & graviores eorum causas ejus pendere iudicio. Atqui in haec verba digitum intendit Martenus cum Advocatis Compendiensibus. Verum quis sibi persuadeat, ea unquam fuisse in genuina Urbani II. Bulla? Primo, ut legenti patuit, possunt abesse quin rerum nexus abrumpatur, non possunt autem inferi, quin abrumpatur. Nam quae sequuntur, ea cum superioribus naturali nexu ligantur, haec autem verba si inferas et inter se abrumpuntur & cum iis nulla rerum connexionione sociantur. Adhaec si fuissent in autographo, cur fulmina Apostolica iis tantum intentantur, qui processionem ab ipsa sancti Confessoris Ecclesia expetierint? Cur non & in eos stringantur, qui obstaculo fuerint, quominus Turonenses Canonici Romano specialiter adhereant Pontifici? Poscebat istud bullarum pontificiarum illa aetate habitus. Cur tanta mutatio (cam enim maximam esse, qua alicui Ecclesiae facultas proprium Episcopum habendi adimitur, nemo negarit) cur inquam mutatio tanta tam nullo apparatu absolvitur? Cur tam exilibus verbis, tam Laconico sermonis ambitu Ecclesia Turonensis sedi Romanae subijcitur? Alia erat exemptionum concedendarum ratio, alius illa aetate privilegiorum hujusmodi stylus. Conferat mihi quis aliquot seculi XI. praecipitis privilegia cum hac periodo, spuriam esse patebit atque tam parco verborum ambitu conclusam, quo parvitate sua lateret securius & criticorum oculos falleret certius.

Et vero unde illa Facultas Episcopum peculiarem pro lubitu eligendi sibi que constituendi? A Romanis ajunt Pontificibus. Scilicet id credibile cuiquam videbitur, quod summus Pontifex summos Sacerdotes, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, subjecerit Decano, qui ipsis obnoxius est, & posthabita Pontificum dignitate, incluserit in Monasterio; quae isthaec ordinatio Episcopi? non quem Clerus aut Populus, sed

Ostendit Bullam Urbanam interpolatam esse.

Facultas peculiarem Episcopum habendi repugnat Ecclesiastica disciplina.

quem Decanus aut Canonici Collegiatæ voluerint esse Pontificem, eius ordinationem non Metropolitanus aut Provinciales Episcopi perfecerint, sed quos Decanus optaverit, cuius jurisdictio sit non in Ecclesiam Dei, aut portionem aliquam, in Civitatem nempe aliquam, cuius habendi Episcopum Concilia fecerint, sed in Monasterium, si tamen in Monasterium, cum omne regimen & omnis administratio non ex Episcopi, sed ex Decani nutu & arbitrio omnino pendeat, & Episcopi potestas & omnis institutio sit ad ordinandos forte aliquot Canonicos, ad altarium Monasterii consecrationem & chrisma in Monasterio faciendum aut ad præstandum ea, quæ quilibet Presbyter præstare potest. *Nulla ratio fuit*, inquit S. Leo, *ut inter Episcopos habeantur, qui nec a Clericis sunt electi, nec a plebibus sunt expetiti, nec a Provincialibus Episcopis cum Metropolitanæ iudicio consecrati: unde cum sepe questio de male accepto honore nascatur, quis ambiget, nequaquam esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum.*

Dionysiani Monachi non habuerunt Episcopum proprium.

Discept. I. cap. I.

Nam Stephani III. & Adriani I. Bullæ sunt suppositiæ.

Inter Monasteria, qui Episcopos proprios habuerint, quibusque eos habendi facultas a Romana sede collata sit, Sandionysianum ab Adversario laudatur. Provocat ad Stephani III. atque Adriani I. Paparum Bullas, a quo hæc eximia facultas profecta sit. Stephaninæ ipse mentionem feceram; sed ita, ut quivis emunctæ naris advertere posset, non esse eam mei palati. Unus Martenus id advertere noluit eamque nunc cum Adriani Bulla ita laudat, quasi mihi genuinæ viderentur. Verum nec mihi unquam, nec pluribus aliis visæ sunt genuinæ. Eas iisdem omnino, quibus ego Turonenses, momentis impugnat *Gerardus Boscius in Historia Ecclesiæ Parisiensis*; quibus alia subinde haud minoris ponderis addit. Scilicet Stephaninam ediderunt Dubletus, Sirmondus in collectione Conciliorum ac demum Mabillonius tæculo III. Benedictino. Sirmondi editio a Mabillonia multis capitibus differt. In Mabilloniana comparet paradoxa illa Episcopum proprium habendi facultas; in Sirmondiana desideratur. Utra editio melior? utra sincerior? Non reperit eam Sirmondus in manuscriptis, & quanquam in Dubletiana editione haberetur, Vir optimi iudicii supprimendam esse, tanquam spuriam, existimavit. In annis Constantini, qui ad calcem bullæ leguntur, Cointius errorem advertit. Est quoque error in annis filii ejus Leonis, cuius non quartus sed sextus anno DCCLVIIolvebatur annus. Indictio denique in mendo cubat, ipso fatente Mabillonio. Hadriani Papæ Bullam ediderunt Dubletus in antiquitatibus Dionysianis & Sirmondus in Collectione. Ille testatur, se suam ex corticeo exemplari rescripsisse: Mabillonius contra asserit editionem Sirmondi autographo consonam esse. Quot ergo autographa hujus instrumenti extant? Sirmondi enim editio multum a Dubletiana differt. Sirmondus legit: *Quia postulastis a nobis, quatenus privilegium, quod prædecessoris nostri sanctæ recordationis Stephani junioris Papæ in prædicto Monasterio vestro Apostolica ejus sanxit auctoritas &c.* Contra Dubletus: *Quia postulastis a nobis quatenus privilegium nostræ Apostolicæ dignitatis concederemus &c.* Dubletus: *Ut nemo Episcoporum Provincialium de præfato venerabili Monasterio vel de cellis, Ecclesiarumve titulis, seu oraculis sub ditione ejus constitutis pro quacumque exquisitare agere, aut distringere, aut ad se Presbyteros convocare præsumat.* Sirmondus: *Ut nemo Episcoporum Parochianis in præfato Monasterio, in cellis, Ecclesiis vel titulis, seu oraculis sub ditione ipsius constitutis, ordinationes facere, sive pro chrismate conficiendo, aut quacumque exquisita re agere aut distringere vel ad se Presbyteros convocare præsumat.* Et tamen desumpta esse hæc inter se pugnantia ex autographo nobis persuadere volunt Mabillonius & Dubletus? Quidni igitur autographi specimen Operide re Diplomatica insertum est? Secundum Dupleti corticeum exemplar data est *Maginario Abbati Dionysiano* postulanti anno primo Pon-

Pontificatus Hadriani. At Fulradus cui Maginatus successit, obiit anno DCCLXXXII. annus autem Hadriani primus, in annum DCCLXII. incidit. Adhæc indictio in mendo cubat, nam eo anno decima numerabatur.

Neque hic sistunt qui rem penitus examinatum volunt: alia atque alia cumulant quibus Episcopos proprios Dionysiano Monasterio proturbent. Defecerant Monachi a pristino instituto in Canonicorum ordinem transgressi. Id cum Inhadus Parisiensis Episcopus non ferret, conquestus est hac super re in Synodo Parisiensi anni DCCCCXXIX. Ut coerceretur, potestas Imperatoris cum a Patribus tum ab Hilduino Abbate Dionysiano, qui Patrum votis favebat, invocata. Cognitionis instituendæ Senonensi Remensique Metropolitae eorumque Suffraganeis Provincia demandata. Hi re attentius expensa, agnoscunt ordinem viguisse in Monasterio usque ad Ludovici Pii imperium & Hilduini prælationem, cui rei *manifesto indicio sint Regum antiqua & moderna præcepta, Episcoporum privilegia ac fidelium donationes.* Nulla hic Pontificiarum literarum mentio: ea haud dubie de causa quia Stephani III. & Hadriani I. diplomata necdum procusa erant.

Verum aliud est hic observandum: auctoritate Episcoporum & Imperatoris potestate restituta est disciplina, contumacibus Monachis nequicquam apud Imperatorem reclamantibus. At, si Dionysiani Episcopum proprium habebant, ubinam gentium erat, cum hæc causa ageretur? nullum illius neque in synodo Parisiensi, neque in conventu Dionysiano vestigium. Si res suas ab Episcopi Parisiensis aliorumque jurisdictione sejunctas habebant, uni, quod bullæ præferunt, Romani Pontifici obnoxii; qui factum est, ut ad Episcopos causa deferretur; ut hi cognoscerent, statuerent, sententiam ferrent? ut Monachorum alii obtemperarent; contumaciores, non ad summum Pontificem, sed ad Imperatorem se converterent? An hæc tulissent, an fecissent, si bullas controversas perspectas habuissent?

Erchanrado juniore Episcopo Parisiensi mortuo *Clerus Matris Ecclesie Parisiorum, ita præfert inscriptio Epistolæ ad Wenilonem Archiepiscopum Senonensem, & fratres cœnobii S. Dionysii & S. Germani & B. Genovesæ ac Fossatensis, diversorumque Monasteriorum unanimitas alium elegerunt Episcopum.* Unde Monachis Dionysianis in Electione Parisiensis Episcopi paria vota & suffragia, si illi non suberant, si proprium habebant? Jus eligendi ab onere & necessitate parendi initium habet. De Hincmaro Remensi Archiepiscopo, quia res Dionysianas perspectas habuerit, dubitari non potest. Erat is Monachus ad S. Dionysium cum Hilduinus Abbas in Saxoniam exulare iussus. Erat ei summa familiaritate conjunctus, quare exulem comitari statuit: id vero quare ratione factum docet Flodoardus: scilicet *PER LICENTIAM PROPRII EPISCOPI & benedictione fratrum illum secutus est in exilium.* En tibi Hincmarum ab Inhadus Parisiensi Episcopo, tanquam *a proprio*, facultatem exeundi Monasterio petentem. Audiamus eundem de sua in Remensem Archiepiscopum electione verba facientem: *A Clero & plebe ipsius Metropolis, sed & ab Episcopis ejusdem Provinciae petitus & ab ARCHIEPISCOPO tunc MEO (Senonensi) & PROPRIO EPISCOPO (Parisiensi) necnon & a cœpiscopis ipsius Provinciae, secundum Laodicense Concilium, cum consensu Abbatis mei & fratrum Monasterii, in quo degebam, Episcopis Remensis Provinciae & clero ac plebi ipsius Metropolis per Canonicas literas traditus, & cum decreto canonico vel consensu omnium Suffraganeorum ipsius Metropolis, & a METROPOLITANO MEO, qui me illis tradiderat, sum in eadem Ecclesia. . . . ordinatus.* Flodoardus, ne quicquam dubitationis

Deinde Dionysianos fuisse Episcopo Parisiensi obnoxios exempla docent.

Patet id ex restituta per Episcopos disciplina monastica.

Item ex eo, quod Sancti Dionysiani in electione Parisiensis Episcopi habuerint suffragia. Denique ex Hincmari verbis & gestis.

Lib. 3. c. 1.

Hincm. Opuscul. 19.

superet, etiam audiendus: Igitur a clero & plebe ipsius Metropolis, necnon ab Episcopis ejusdem provinciae, Archiepiscopo Senonensis Ecclesiae Wenilone atque ERCAMRADO PARIENSI EPISCOPO ANNUENTE cum consensu Abbatis sui, & fratrum Monasterii S. Dionysii, in quo degebat, favente quoque Carolo Rege, Hincmarus electus est. En Pontificum Parisiensium in Monachos Dionysianos potestatem, en Monachorum in Parisienses Episcopos reverentiam obedientiamque. Hæc autem cum attendimus, an vel per somnium nobis persuadere possumus, Dionysianos habuisse proprium sui Monasterii Episcopum, non fuisse obnoxios Parisiensi, extitisse his temporibus Stephani III. & Hadriani I. quibus hæc ornamenta describuntur, paradoxa diplomata? non possumus.

Episcoporum San-
Dionysianorum
nullam mentionem in actis publicis.

Addamne horum Episcoporum nulla acta, sed ne nomina quidem cognita? eorum nullam in actis publicis mentionem, nullam in antiquis auctoribus veteribusque & probatis monumentis memoriam, nullum nec in conciliis nec in eorum subscriptionibus vestigium? eorum denique nulla Ecclesiarum, ne ipsa quidem Ecclesiae Dionysianæ tabularia meminisse? Nam quod Turnoaldum Martenus producit in eo frustra est. Florebat is ante Hadrianum I. & Stephanum III. nihil itaque ab eo horum bullis momenti accersi potest. Deinde Episcopale Turnoaldi nomen, quod supra videbamus, inde erat, quod Episcopus Parisiensis fuisset, antequam ad S. Dionysium secederet. Ita ipse docet Mabillonius, Godofredum in indice Monachorum Dionysianorum indicatum, & Heribertum ex Miraculis S. Dionysii productum, Episcopos negat nemo, sed Episcopos, qui abdicato munere & sede sua, ut liberius Deo vacarent, huc confugerint: quare frustra assumuntur in argumentum. Neque si horum duorum, nam plures non indicant, sedes ignoraretur, inde quicquam pro Episcopis S. Dionysii emolumenti. Scilicet, ut Boscii verbis concludam, si in Monasterio S. Dionysii, addo ego si in Turonensi, in Maurbacensi, in Cellesi, in Stabulensi, aliis, fuissent sui Episcopi, hoc, quod gravissimum est, non dubiis chartis, ambiguisve argumentis, sed certis indubitatisque momentis propugnare oporteret, & rem adeo contrariam Ecclesiasticæ disciplinæ apertis invictisque rationibus approbare. Est enim istud attendendum, ne quod Lullus de nescio quo epistola inter Bonifacianas 45. scribit, SUBITO EX IMPROVISO, VELUT NOVA PHANTASMATA, EPISCOPI APPAREANT.

Acheri
Spicil.
tom. 4.
Miracul.
l. 1. c. 6.

C A P U T III.

Stabulenses non fuerunt ea Immunitate donati, qua Episcopos proprios ferre possent.

A defectu
immunitatis monasteriorum Episcopi exantlorantur.

Inter alia argumenta, quæ Boscius adhibet, ut Episcopos Dionysianos in ordinem redigat, non est istud postremum, quod S. Dionysii Monasterium non fuerit absoluta immunitate præditum. Neque vero potest illi quicquam opponi. Si enim Dionysiani Parisiensi, si Malmundarienses Coloniensi, Stabulenses Leodiensi fuerunt Episcopis obnoxii, patet illico non habuisse Episcopos proprios. Nam Monasterium, quod suo proprio subest Episcopo, a quavis alia Diœcesi sejunctum est & peculiarem quodammodo constituit, quæ rationes suas a cujusvis alterius Episcopi jurisdictione sejunctas habet. Et hoc ego sum argumento ita usus, ut Martenus, qui hoc facto illius pondus agnoscit, unum hoc contendat, Stabulenses & Malmundarienses plena & omnibus numeris absoluta gavisos fuisse potestate. An recte contendat nunc expendendum.

Et

Est hæc de Immunitate Stabulensi controversia superiori sæculo summa con-
 rentione Romæ agitata. Post multas alias, tandem ea lata decretoria, Sta-
 bulenses Leodiensi Episcopo obnoxios esse fuisseque semper, & quod in-
 de consequitur, Coloniensi Malmundarios. Neque dubito, quin utriusque
 loci Ascetæ, pro ea, qua S. Rotam prosequuntur, reverentia, illi acquies-
 centes, ex æquo & justo iudicatum arbitrentur. Tantum abest, ut suspicer
 eos conatus Marteni probare, qui illam aperte impugnat atque impugnando
 cum Leodiensia & Coloniensia jura, tum Romanorum iudicium scientiam at-
 que æquitatem luce palam aggreditur. Unus Martenus hic actor est, & si,
 quod arbitror, peccatur quicquam, unus peccat. Interim quando a S. Rotæ
 sententia tam aperte recedit, expectabit unusquisque, ut eas suæ rationes affe-
 rat, quæ ipsum a temeritatis nota absolvant: nam sine idoneis rationibus qui
 pugnat, temere pugnat. Exemptionis plenæ atque perfectæ, quia quæ præ-
 ter Canones sunt, non præsumuntur, fundamentum ponere solent Privilegia
 Apostolica. Exhibuerunt Stabulenses sacræ Rotæ quatuor. Vitaliani pri-
 mum, Leonis III. alterum, tertium Innocentii II. quartum Leonis IX. Tria
 prima semel & iterum explosa sunt iisque fides omnis & auctoritas abjudicata:
 quartum parum ad rem facere pronunciatum. Easdem ego Bullas partim re-
 scripsi, partim excerpti & quia Romæ fere fuerant impugnatae argumentis ex
 Juris consultorum regulis petitis, ex Historia paucula addidi, nam in re plana
 multis non indigebam. Quid ad hæc Martenus? alias super quibus ædificet
 non habet. Attamen ad has propugnandas, ne aggredi quidem ausus est.
 Adeo ne earum quidem mentionem facere sustinuit; tam erat illi manifestum,
 propugnari non posse: tam erat sollicitus, ne causæ, quam propugnat, pa-
 teret infirmitas, si cogeretur fateri, nullo eam Privilegio Apostolico firmari.
 Igitur est nunc istud in confesso, nullum ei esse fundamentum super quo immu-
 nitatem Stabulensem, quam omnimodam propugnat, ædificet.

Roma Sta-
bulensibus
immuni-
tatem ad-
judicavit.

Explosæ
Bullas eo-
rum.

Eas non
est ausus
defendere
Martenus

Cum bullæ Pontificiæ genuinæ & instituto idoneæ exhibitæ sunt; sequitur
 ut eas usu & consuetudine receptas esse ostendatur: nam si nunquam in usu
 fuerunt, antiquatae sunt; cum Privilegium non utendo amittatur. Quare
 si hoc a Marteno non est ostensum, si omnia quæ produxi Episcopalis potesta-
 tis superantia jam inde ab initio in nostris Monasteriis vestigia quæque produci
 possent, non sunt inducta, vel si genuina exhibuisset privilegia, in immunita-
 te omnimoda propugnanda frustra fuisset. Jam vero si ne ea quidem induxit,
 de ejus sententia quid sentiendum sit, est proclive statuere. Multa pollicetur
 capituli III. titulus; ita enim habet: *Roderici adversus plenam Stabulensis & Mal-
 mundariensis Monasterii exemptionem rationes penitus dissipantur.* Sed pollicetur
 solummodo; fidem non exsolvit.

I. Ad asserendam, inquit, Coloniensi Archiepiscopo in Malmundarienses jurisdi-
 ctionem hæc citat Rodericus Hildebaldis Coloniensis antistitis verba ex Actis Translati-
 onis. *Quirini a nobis editis tom. III. Anecd.* „Est in Partibus nostris locus quidam,
 cui Malmundarium inditum est nomen a fundatoribus. In margine e regio-
 ne hujus loci legitur: *Prima Roderici ratio refellitur.* Rationum mearum nu-
 merum & ordinem haud dubie tam religiose computat Adversarius, ne ali-
 quam præterisse aut dissimulasse videatur. Sed id ego semper moni-
 tus sum, quo quis plura majoraque præ se fert, eo magis dubitandum an præ-
 stiturus sit: quæ Magistrorum meorum regula in Marteno non fallit. Ratio-
 nem ego primam a defectu Privilegiorum petieram. Alteram ita evolvebam:
Circa annum 655 perfectæ erant utriusque cænobii Ecclesiæ; Stabulensem Remachus
(qui tunc erat Episcopus Leodiensis, qua in Diœcesi Stabuletum positum est)

Graviora
quibus
Stabulensi-
um immu-
nitas op-
pugnatur
argumen-
ta dissi-
mulat.

dedicavit. Dedicavit item Malmundariensem: sed ad hanc, quod ipse Martenus in Observationibus præviis his verbis testatur, EXPECTANDUS FUIT S. CUNIBERTI METROPOLITÆ IN CUJUS DIOECESI SITA ERAT, CONSENSUS. Hæc erat ratio ordine secunda, qua ex ipsis Adversarii verbis Colonienſium Antiftitum in Malmundarienſe cœnobium jura adſtruebam Episcopalia, & proinde ostendebam, Malmundarienſium Stabulenſiumque exemptionem non fuiſſe numeris omnibus abſolutam. Tertiam rationem petebam ex Anonymo Stabulenſi, qui ſæculo IX. vitam S. Remacli ſcripſit, a Mabillonio in Actis editam. Sunt mihi ejus verba denuo reſcribenda, vereor enim, ut ea unquam reſcribat Adverſarius: Cum, inquit Anonymus, ad eſſet tempus, ut Eccleſiæ (Stabulenſis & Malmundarienſis) dedicarentur mittens præſatus Rex (Sigebertus) ad B. Remaclum Episcopum, quia alterum eorum, id eſt Stabulaus, ad ejus pertinebat Diœceſim, alterum vero, id eſt Malmundarium, quia Metropolim reſpiciebat, CUM CONSENSU Cuniberti, qui erat Metropolitanus Agrippinæ, evocavit eum, ut ſicut conveniebat ejus miniſterio, eas dedicaret. Hoc teſtimonio videbar mihi nihil ponderoſius afferre potuiſſe. Pag. 13. aliud haud minoris momenti addebam ex Charta reſtitutionis Villæ Germiniaci a Marteno editæ, cujus hæc eſt ſubſcriptio: Ego Obertus gratia Dei Leodiensis Episcopus, petitione Domni Abbatis (Stabulentis) Folmari & Fratrum, quia mea Diœceſis ſunt, hanc chartam in ſynodo mea, ut debui, confirmavi. Quid ad hæc Martenus, qui ſimulat ſe argumenta mea ordine impugnare? qui pollicetur, ſe omnia & ſingula diſſipaturum? Vide, quam religioſe fidem exſolvat. Tacet, præterit, diſſimulat. Diceres ea a me nunquam ſcripta fuiſſe, ita altum ſuper iis ſilet ſilentium. At tamen non ego illud admodum reprehendo. Eſt enim mihi perinde, an tacendo, an male reſpondendo rationum mearum pondus augeat. Certe harum pondus ita ſilendo auxit, ut dubitari nequeat, quin ideo præterierit, quia nullis artibus eludi aut elidi poſſunt. Quare ſi rationes reliquas, quas attuli, penitus diſſiſſet, nihil inde meæ ſententiæ decederet: ejus enim veritas ex ſuperioribus abunde eluceſcit. Sed tamen, neque eas diſſipavit, quas oppugnandas ſuſcepit. Nam, ut inde initium faciam, ad Hildebaldi Colonienſis verba ſupra recitata quod attinet, ridet quidem interpretationem meam, ſed inani cachino ridet.

Col. ampl.
tom. II.

Col. ampl.
tom. II.

Et confir-
mat diſſi-
mulando.

aut male
confutan-
do.

Chapea-
vill. tom.
pag. 93.

Stabulen-
ſes ſunt in
& de Diœ-
ceſi Leo-
dienſi.

II. Quid, inquit, inde conſequitur quod Malmundarium in Partibus Colonienſibus, id eſt Diœceſi Colonienſi, poſitum ſit? Nihil prorsus; cum nullum hodie ſit Monasterium, qualibet etiam immunitate decoratum extra omnem Diœceſim poſitum; nullum quod non contineatur intra alicujus Provinciae fines. Fallitur hic religioſus Vindex. Nam inde, quod Monasterium poſitum ſit in aliqua Diœceſi, conſequitur, ejuſdem Diœceſeos eſſe, dum contrarium idoneis momentis demonſtretur. Eſt hoc axioma in omni Jure receptum. Harigerus, poſt Notgerum, ſcribit S. Remaclum, Malmundarienſi cœnobio extructo, quia in Colonienſi Parochia fuerat fundatum, ad aliud, quod suæ DIOECESIS limite clauderetur, ſe contuliſſe conſtruendum, Stabulenſe nimirum. Qui ſecundum Marteni regulas rationes ſubducere vellet, neque in his verbis quicquam adverteret, unde Stabuletum Leodiensis, Malmundarium Colonienſis Parochiarum eſſe colligeret. Sed quis tam eſt hebeti acie, ut non videat S. Remaclum, animadverſo Malmundarienſe cœnobium Colonienſis Diœceſis eſſe, Colonienſi Episcopo ſubefſe; ideo Stabuletum in Leodiensi parochia extruxiſſe, ut ad eam pertineret, ut ab ejus Episcopo leges acciperet? Ita quoque accipienda ſunt verba Hildebaldi, quem ſcriptor Malmundarius, unde ea ſumſi, noſtrum Colonienſem Patrem nuncupat, nulla alia hercle de cauſa, quam quia Mal-
mun-

mundariensis Monasterii Episcopus Diœcesanus esset, neque ullo alio significa-
tu, atque si eum nuncupasset *nostrum Episcopum Diœcesanum*.

Quod subdit, nullum hodie Monasterium extra omnem Diœcesin positum
esse, nihil ad rem facit & negatur a nonnullis. Nonne Fuldenses Romæ con-
tenderunt, se *exemptione*, quam vocant, *nativa* exemptos esse, quia eorum Mo-
nasterium initio in loco constructum fuerit, qui ad nullam Diœcesin pertine-
ret? Nonne Fridericus Schannatus, cujus triumphos tantopere extollit Martenus
cum in Diœcesi sua, tum in Vindiciis viribus omnibus contendit, hoc Monaste-
terium nullo tempore in aliqua Diœcesi positum fuisse? Adeo, etsi id verum
non est, lectoribus persuadere conatur suis in Vindiciis, hac, inter alias, de
causa Romæ a Fuldensibus sententiam latam. Hæc ignorare non decebat Mar-
tenum; multo minus his opposita scribere. Id enim dum fecit, crecta a se CL.
Schannato trophæa evertit.

III. Ex eodem Scriptore, unde Hildebaldi Archiep. Colon. verba petieram,
observabam, Herimannum Coloniensem item Archimystam, *per omnes Paro-*
chias sue ditioni subjectas triduanam abstinentiam omnibus indixisse. Quod cum
Auctor noster Malmundarius scripsisset, subdit: *Quia ergo Abbatia nostra ad ejus*
Diœcesin pertinet, studuimus & nos idem agere. Videbantur mihi hæc luce meridiana
clarius demonstrare, Malmundarium ad Coloniensem Diœcesin pertinere atque
inter loca Herimanni Archiepiscopi *ditioni subjecta* numerandum esse. Idem ar-
bitror cordato cuivis & latine intelligenti partiumque studio experti videbitur.
At Martenus, hominum diversa capita & inde diversas sententias mirare, con-
traria omnia his ex verbis eruit. Dicto, Abbates exemptos, quoties Diœce-
sanus suis subditis publicas supplicationes indicit, easdem suis imperare subdi-
tis, prosequitur: *Cum vero Malmundariensis Monachus dicat: QUIA ERGO AB-*
BATIA NOSTRA AD EJUS DIOECESIN PERTINET STUDUIMUS ET NOS IDEM
AGERE: idem est, ac si diceret: & quia in ejus constituti sumus Diœcesi, Abbas no-
ster jussit, ut idem ageremus. Præclaram interpretationem! Ergone idem est
ad aliquam Diœcesin pertinere, alicujus Diœceseos esse, atque in aliqua Diœcesi con-
stitutum esse? Quo Calepino hæc interpretatio adstruetur? Quid hac ætate ex-
empti Abbates factitent, nihil ad sæculum XI. Ideo Malmundarienses Heri-
mani Archiepiscopi legibus & mandatis sese attemperarunt triduanum jejuni-
um ventri indicendo, quia *ad ejus Diœcesin pertinerent*: quia ne per somnium
quidem venerat iis in mentem, se ab Archiepiscopi Colonienensis legibus & im-
perio absolutos esse;

Malmun-
darienses
Colonienfi
Archiepi-
scopo tan-
quam
Diœcesano
parent.

IV. Consecrationes Altarium aut Ecclesiarum diversas diversis temporibus
ab Archiepiscopis Colonienfibus Malmundarii, ab Episcopis Leodiensi-
bus Stabuleti celebratas pro mea sententia firmanda, recensui: respondet
Martenus, *quid tum? Abbas Stabulensis & Malmundariensis, qui per alium*
Episcopum Ecclesie Malmundariensis consecrationes persicere potuit, per Coloniensem
non potuit, qui invitatus ab Abbate id recusare non potuit? Martenus sui semper
similis est, sibi ubique constat. Hactenus meas rationes aut dissimulavit aut
argutiis eludere conatus est, eandem porro insistit viam. Ut postremæ res-
pondeat, ponit Abbates nostrorum Monasteriorum potuisse cuilibet Episcopo
suarum Ecclesiarum consecrationem imperare; quo posito ratio mea penitus dis-
sipatur. Belle, præclare! Nam quovis posito, quidvis consequitur. Posito
Martenum virum candidum, moderatum, & eruditum esse, necessario con-
sequitur, Vindicias, quas nunc confuto, a quovis alio quam ab auctore Col-
lectionis Amplissimæ proficisci. Sed hic positionibus non est locus. Probandum
est Abbatibus nostris hoc juris competiisse, ut a quovis Episcopo Ecclesiarum

Leodiens-
es & Co-
lonienses
Episcopi
munia
Episcopa-
lia in no-
stris mo-
nasteriis
exercent.

suarum benedictionem peterent. Id vero non probavit, ego oppositum hactenus probavi, probantque adducta exempla, quæ docent præter Antistites Colonienfes neminem Malmundarii, præter Leodienses neminem Stabuleti functiones Episcopales exercuisse. Qua enim esset factum ratione, ut Leodiensis Episcopus, qui alterum tantum, quam Colonienfis, Malmundario proximior est, nullum unquam Episcopale munus Malmundarii exerceret, si illius ibi exercendi facultatem aut potius necessitatem accipere poterat ab Abbate Stabulensi?

*Aliud
ejusdem
rei argu-
mentum.*

V. Dicebam modo neminem, præter Dicecesanos, Malmundarii aut Stabuleti muniis Episcopalibus defunctum esse; addere debebam: nisi forte iis consentientibus. Ita Anno Domini (verba sunt tituli Altaris S. Mariæ in crypta Stabulensi) MXLI. *dedicatum est hoc Altare a Richardo Viridunensi Episcopo ex consensu Wazonis Leodiensis Episcopi.* Non commisi, ut hanc inscriptionem adversus Martenum non adferrem. An hic putas, illi hæere aquam? minime. *Hæc, inquit, aliud nihil sonant, quam Wazonem onus suum in Viridunensem antistitem refudisse.* Omnino onus suum in Viridunensem refudit, aut potius Viridunensi facultatem fecit, illud ad tempus suo nomine portandi. Nam imperare, regere, gubernare & ea, quæ cum his conjuncta sunt, facere prudentioribus semper onus grave visa sunt, etsi vulgo sub molliori superioritatis aut jurisdictionis nomine veniant. Sed, dicam quod res est, Marteni verba sano significatu explico atque proinde vim illis facio. Istud vult eruditus Benedictinus, Wazonem, etsi nullo in Stabulenses Episcopali jure gauderet, tamen obligatum fuisse Consecrationes Altarium & Ecclesiarum Stabuleti perficere, hanc autem obligationem suam ad tempus cum Viridunensi Episcopo communicasse. Sensu communi caret, qui non advertit nihil fani hic subesse atque omnia inter se pugnare. Pugnant item cum iis, quæ supra Martenus fidenter pronunciabat, Abbatem Stabulensem potuisse *per quemvis Episcopum Ecclesiarum suarum consecrationem perficere.* Nam si per quemvis potuit, potuit per Viridunensem, Viridunensi idem onus eadem obligatio incubuit atque Leodiensi. Quid ergo necesse erat illi hujus obligationem in se recipere? Ita cum prudens & videns a regia deflectis, in inextricabiles te labyrinthos induis.

*Immunitas plena
fuit Wibaldo
in-cognita.*

Cap. 7.
p. 36.

VI. Sed adeone mihi dexter favit Apollo, ut rationum mearum nullam convellere potuerit Martenus? Audiamus ut porro prosequatur moderatus & humilis S. P. Benedicti filius. *Verum, inquit, qua fronte Rodericus asserere audeat, Wibaldo Abbati NE VEL MINIMAM EXEMPTIONIS UNQUAM POSSESSÆ UMBRAM AFFULSISSE, cum ipse contrarium disertis verbis pronunciet?* Quid igitur pronunciavi? scilicet Malmundarienses & Stabulenses *jam inde ab initio descriptam a Marculfo immunitatem obtinuisse.* Necdum facti pœnitet. Verum, inquit, *Immunitas a Marculfo descripta plusquam exemptionis umbra est.* Est omnino plusquam umbra, est enim realis exemptio, sed iis, quos indicavi, circumscripta finibus. Nam non committam, ut verba torquendo aut effugia quærendo, parum sincerus aut candidus audiar. Igitur Antilogiæ, cujus a Marteno infimulor memet reum agnosco? minime gentium. Quid enim? mihi cum Marteno sermo est de exemptione plena & omnimoda, uti lectori patet, ajo autem hujus exemptionis unquam possessæ ne minimam umbram Wibaldo affulxisse. At contrarium non dixi, cum Marculfianam immunitatem, quæ plena & omnimoda non est, Monasteriis nostris tribui. Hæc qui inter se pugnare dicit latine non satis intelligit aut carpenti prurigine præceps agitur. Contradictionis tum demum recte arguerer, si scripsissem Wibaldo ne minimæ exemptionis umbram affulxisse.

VII. Postquam me contradictionis infimulavit vir constantissimus, modestissimo supercilio *singularem meam Doctoris Malmundariensium Fratrum miratur audaciam.* At vereor ne, me ab audaciæ macula absoluto, gravius aliquod animi vitium in Marteno demerentur & doleant boni omnes. Mihi propositum est ex Wibaldi Abbatis sæculo XII. Stabulensis rebus gestis ostendere, quod hæcenus asserui, Malmundarienses antiquis temporibus Antistiti Colonienfi paruisse, Stabulenses Leodiensifi. Marteno propositum est contrarium ostendere, measque rationes confutare. Fridericus Archiepiscopus Colonienfis Anno 1128. Stabulensibus diploma concessit, in quo ait, *se subministrante Fratrem Wibaldo, fundationem & privilegia Stabulensis Ecclesie diligenter relegisse.* Inter Martenum & me convenit, quidquid hoc in diplomate præsentem controversiam spectaverit, maximi id ponderis fore, quia ab iis petitum, adumbratum & concessum sit, quibus perspectissima erant utriusque jura monasterii. Igitur Fridericus de Stabulensi Monasterio loquens, *pro eo*, inquit, *quod idem locus in Leodiensi Parochia est, omnes per successionem utriusque loci Abbates ab Episcopo Leodiensi consecrari debere intellexi.* Abbates Stabulenses ab Episcopo Leodiensi consecrari debent. DEBENT, inquam; igitur illi subditi sunt & obnoxii. Nam a quo Benedictionem, Ordines, Chrisma, cætera, accipere DEBEO Episcopo, ci ego Episcopo subditus sum & obnoxius. De Malmundariensi vero, porro, inquit Fridericus, *quia de ordinibus & consecrationibus Malmundariensis loci ad nostram Parochiam pertinet.* Ordinationes, Consecrationes Malmundariensium ad Coloniensem Diocesin pertinent; a Colonienfi Episcopo peti debent. Aperta sunt hæc, neque explicatione indigent. Quid reponit Martenus, quid opponit? servat Regulam S. Benedicti: silet, tacet. His æqualia leguntur in diplomate Arnoldi Colonienfis ab eodem Wibaldo Anno 1140. impetrato. Et hæc, ut superiora, præterit religiosus Vindex. Verum qua præterit fide? Utrius nunc mirabuntur singularem audaciam cordati viri? Meamne qui quod polliceor, præsto, an tuam Martene, qui ita pugnans, ut intelligat quisque, te nihil laborare, an veri & sani quid scribas, modo incauto lectori fucum facias? Sed pergamus hominis peccata reterege, nostramque sententiam confirmare.

VIII. Majora etiam, quam quæ nunc afferebam, visus mihi fueram invenisse in laudatis Friderici & Arnoldi Archiepiscoporum diplomatis, ipsius scilicet Jurisdictionis Episcopalis Antistitum Leodiensium in Stabulenses, & Colonienfium in Malmundarienses apertissima vestigia. In Arnoldino diplomate legitur: *Electum Abbatem Leodiensis Episcopus, ad quem pertinet, sine nostra, & successorum nostrorum contradictione, & benedicat, & ei curam animarum ex more injungat.* In Fridericiano vidimus *omnes per successionem utriusque loci Abbates ab Episcopo Leodiensi consecrari debere.* Deinde prohibet Fridericus, *ne ullus Colonienfium Archi-Episcoporum Abbatem Stabulensem de subjectione sibi facienda & cura Malmundariensis loci suscipienda, ut nostris, inquit, temporibus temptatum est, unquam fatiget, sed in consecratione sua curam utriusque Ecclesie suscipiat.*

Benedictionem, & curam animarum ab aliquo Episcopo accipere debere, aperta sunt in Abbate subjectionis, in Episcopo jurisdictionis indicia. Hac causa Chapeavillus in hoc diploma digitum intendens in indice tomi II. Abbas, inquit, *Stabulensis Leodiensi Episcopo subiectus.* Et vero quoniam nemo dat, quod non habet, quomodo Leodiensis Episcopus *curam animarum* monachicarum Stabulensis cœnobii posset hujus loci Abbati committere, nisi superior & eminentis harum animarum cura illi incumberet, nisi jurisdictionem in illas haberet? Martenus Vindic. pag. 76. curam animarum, quam Abbas ab Episcopo accipit,

Wibaldus
Abbas pa-
lam testa-
tur Stabu-
lenses co-
luisse Le-
odiensia
jura.

P. 13. &
159.

Martenus
tacendo
fatetur.

Wibaldus
præclara
hanc in
rem argu-
menta.

Stabulenses
Abba-
tes Bene-
dictionem
& curam
anima-
rum à Le-
odiensi E-
piscopo
accipere
debent.

comparat cum animarum cura, quam parochus in plebem suam ab Episcopo accipit. Quare ejus ipsius iudicio certum esse debet, Episcopum Leodiensem haud secus jurisdictionem in Stabulenses habere & illam cum Abbati *curam animarum tradidit* exercuisse, quam cum animarum curam tradit Parochis S. Servatii, S. Martini, S. Nicolai, Leodii. Idem Martenus in Observationibus præviis post recitata verba, quæ ex Arnoldi Archiepiscopi diplomate supra rescribebamus, disertis verbis scribit, Stabulenses, quia eorum Abbates curam animarum a Leodiensi accipiunt Episcopo, & Episcopo, & Abbati *subjectos esse*.

Coll. amp.
t. II. pag. 4.

Accipere
item cu-
ram Mal-
mundari-
ensis loci
ab eodem
sed vi pote-
statis à Co-
loniensi
delegata.

Leodiensis Episcopus auctoritate propria poterat Abbati Stabulensi curam animarum in Stabulenses committere: at in Malmundarienses, quia, ut Fridericus inquit, *de ordinibus & consecrationibus Malmundariensis loci ad parochiam Colonensem pertinet*, id est, quia Diocesis Colonensis sunt, non poterat nisi potestate delegata. Hanc autem Episcopo Leodiensi delegari congruum erat; erat enim longe Colonensi vicinior; deinde incongruum fuisset, ut Abbas bis benediceretur, & bis curam animarum acciperet. Porro fuisse eam Leodiensi delegatam, ita ut ad illum pertinuerit Abbati curam animarum utriusque loci impertire, utrumque diploma loquitur. Narrat quidem Fridericus, tentatam fuisse suis temporibus aliquam hac in re mutationem, sed eam improbat, atque statuit, ut Leodiensis Episcopus porro pergat Abbati curam animarum Malmundariensis loci largiri. Idem præstat suo diplomate Arnoldus. Id vero nonne est Leodiensi delegatam olim potestatem *confirmare*? Qui confirmat, nonne item delegat? Qui delegat, nonne ipsius facultas & potestas, quam delegat, propria fuit? nonne igitur potestas tribuendi Abbati curam animarum Malmundariensis loci, & quod inde consequens est, jurisdictio Episcopalis ad illum pertinuit, pertinetque? Nonne denique jurisdictionem hanc exercuit, cum eam, olim delegatam, suffraganeo suo confirmavit? Asserui capite III. disceptationis primæ, & ut nunc denuo ex his liquet, ex vero & jure asserui: neque sani aut solidi quicquam contra jactari potest. Sed tamen audienda est religiosa Adversarii modestia. Hic, inquit, *mirari subit Doctoris Malmundariensis Fratrum singularem audaciam, qui hunc locum, eum scilicet, quem ex Fridericiano diplomate supra rescripsi, ad sue causæ defensionem adducere non dubitet, ex quo nimirum integra utriusque monasterii immunitas facile possit demonstrari. Quod enim ait Fridericus, attentatam suis temporibus fuisse Abbatis Stabulensis libertatem, hoc ipso evidenter ostendit, eandem hæctenus intactam perseverasse, atque adeo nec tum primum dari cæptam, sed longe ante concessam potius confirmari*. Verba sunt Marteni, ita me D. O. M. spiritu veritatis imbuat. Est enim fere Jurjurando opus, ut credat lector potuisse similia proficisci a viro provecctæ ætatis, a viro erudito, a presbytero congregationis S. Mauri, ab eo, qui *meam singularem audaciam miratur*. Demonstrare vult integram utriusque monasterii immunitatem: unde? ex eo ipso loco, ex quo ipse olim & ego jam luce clarius demonstravimus, utrumque suis diocesanis subditum & obnoxium fuisse. Hoc vero non ego admiratione, sed risu, sed miseratione dignissimum arbitror. Sed tamen quam feliciter, quod illi facillimum videtur, demonstrat? *Attentata* est, inquit, Friderici temporibus *Libertas* Stabulensis Abbatis, igitur pridem *libertate* gavifus est; igitur ea ad Fridericum usque intacta permanfit. Verum (ut taceam a Marteno pro *tentare*, parum candide rescribi *attentare*, quæ vox toto in diplomate non legitur) ubi de *Libertate*, de *immunitate* Stabulensis Abbatiæ in loco citato, ubi in geminis citatis diplomatis illius vel minima mentio? Quid ait Fridericus tentatum fuisse? istud nimirum, ut Abbas Malmundariensis & Stabulensis Monasteriorum, quemadmodum subjectionem Leodiensi Episcopo faciebat, & ab

eo, utpote Dicecesano, loci Stabulensis curam suscipiebat, ita etiam, quia Malmundarium Colonienſis Diceceſis erat, hujus loci curam ab Archiepiſcopo Colonienſi ſuſciperet, eique ſubjectionem hac cauſa faceret. Hoc, inquam, Fridericus ſuis temporibus tentatum ſcribit; hoc ut ne deinceps tentetur, vetat prohibetque. Quod dum facit re ipſa demonſtrat, Abbatem Stabulenſem non eſſe exemptum, quippe cui Leodienſis Epiſcopus curam Stabulensis loci propria poteſtate & curam Malmundarienſis poteſtate delegata impertiat. Marteni pudet me pigetque, qui ex quo fonte limpidiſſimas veri aquas haurio, eum ita turbet, ut ex eodem nonniſi maleolentes & turbidas falſi erroris que offas referat.

C A P U T V.

*Monasteriorum Malmundarienſis & Stabulensis Genuina immunitas
evoluitur, & Marteni de exemptionibus Seculorum VII. &
VIII. ſyſtema everitur.*

lbaldo Abbate Stabulenſi argumenta, & tantum non verba ſuffi-
ciente, ſuffragante S. Rota, atque ipſis Stabulenſibus non diſſen-
tientibus, quam invitis quodammodo obrudebat Martenus im-
munitatem plenam & illimitatam, negavi & confutavi. Verum
non negavi omnem, non contendi, nulla fuiſſe unquam immu-
nitate donatos. Inter eſt aliquid inter Herculem & Sifyphum, inter Cræſum
& Irum: neque qui Rex Magnus non eſt, eſt illico Davus aut Syrus. Su-
perat diploma Childerici Regis Stabulenſi & Malmundarienſi Monasteriis con-
ceſſum, quo Monachis facultas fit libera Abbatis eligendi, cavereturque, ne ec-
cleſiaſtica ulla aut ſæcularis poteſtas emolumenti quicquam ex eorum bonis ſibi
vendicet. Excerpti illud Diſceptatione I. Martenus totum edidit tomo II.
Collectionis Ampliſs. Cavit tamen ſollicite, ne illius mentionem faceret ſuis
in Vindiciis. Quia enim in eo nulla Abbatum - Epiſcoporum, nulla decumanæ
illius immunitatis mentio, intellexit hoc ſilentio ſuam jugulari ſententiam.

*Stabulen-
ſium eſt
non omni-
moda, ſuis
tamen ali-
qua im-
munitas.*

Exilis eſt admodum & curta immunitas, quam hoc diplomate Childericus
concedit. Quia tamen teſtatur, Monasteria noſtra *ab antiquis juxta Pontificum*
inſtitutionem libertatis privilegio conſiſtere, ſuſpicatus ſum, majorem & extenſi-
orem fuiſſe illis Epiſcopali aliquo privilegio tributam. Scilicet, ita illorum
temporum ferebat uſus, Reges aut alii Fundatores juribus, quæ in monasteria
a ſe condita, aut ſuis in regnis poſita habebant, abdicantes, & immunitatem
a ſe conceſſam ab Epiſcopis in Synodo confirmari curabant, & Diceceſanum ro-
gabant Pontificem, uti ipſe ſuis item, quoad diſciplina Eccleſiaſtica pateretur,
juribus renunciando, eam extenderet atque perficeret. Id ornamenti obti-
giſſe geminis cœnobis Stabulenſi & Malmundarienſi, ex Childerici verbis li-
quet, eſtque certum, fuiſſe olim hac ſuper re Pontificium aliquod instrumen-
tum in Synodo confeſtum. Id eſt ad nos aut injuria temporum, aut potius
alio fato non pervenit, ſum tamen arbitratus ſciri poſſe, quid immunitatis,
quam quantamque tribueret. Sunt cuius ſæculo ſui mores, ritus, conſuetudi-
nes, ſuus, ut ita dicam, ſtylus, quem qui perſpectum habuerit, poteſt is ex hac
generali cognitione ſtatueret, quid in particulari contigerit. Cum quis inter
Equites, Comites aut Principes ab Imperatore relatus legitur, de ipſo instru-
mento inſpiciendo parum laboramus, quia ſcimus, quibus verbis, ritibusque
noſtra ætate hæ dignitates conferantur. Ita etiam in privilegiis ſeculorum VII.

*Ejus ab
Epiſcopis
conceſſa
fit mentio
in Childerici diplo-
mate.*

& VIII. usu venit. Marculfus eorum nobis formulas a Baluzio in Capitularibus Regum Francorum & aliis alibi editas transmisit. His cognitis intelligitur, quid immunitatis nostris monasteriis fuerit concessum; continent enim immunitatem iis temporibus concedi solitam. Quando igitur de immunitate monasteriorum Stabulensis & Malmundariensis disputabam, atque istud potissimum laborabam, ut, ostenso non fuisse plenam & illimitatam, ostenderem quæ, quantaque, quibus finibus duobus primis sæculis fuerit circumscripta, fuit mihi Marculfi privilegium rescribendum, atque ex eo immunitatis limites figendi.

Fuit eadem atque immunitas a Marculfo descripta. Hac explicatur.

Synodus Nicæna. Can. 54.

Id qua ratione præstiterim, est mihi paucis repetendum. Jura Episcopalia sunt trium generum. Primo quia, qui altari ministrat, illi de altari vivendum est, Episcopo *de Parochiarum & Monasteriorum* non exemptorum proventibus, iisque, quæ *in Altario offerta fuissent*, pars aliqua competeat. Hæc Episcoporum *jura*, ut ita dicam, *utilia*, quibus juxta Marculfianam formulam se abdicat Episcopus. Eo spectat etiam, quod ordines polliceatur sese gratis præbiturum *sobria duntaxat & simplici benedictione*, id est, mensa brevi & munda, sibi reservata, cum monasterium accesserit. Episcopaliurum classem alteram constituunt ea, quæ sunt Ordinis. Hæc sibi Episcopus sarta tecta & illibata servat. Classis tertia a jurisdictione est, eamque constituit non solum facultas aliqua, sed omnino obligatio attendendi & curandi, ut qui Dioceses suæ limitibus comprehenduntur, ii sive Laici sive Clerici fuerint, ex Christianæ disciplinæ legibus vitam instituant. Patent hæc jura latissime: Inde enim est, ut alia mittam, quod Episcopi Abbates monasteriis & præfectos olim præponerent. His abdicat Diocæsanus electionis libertatem concedendo. Ad jurisdictionem etiam pertinet, quod ad monasteria frequenter accedere, ejusque *septa & secreta* pro lubitu ingredi posset; qua facultate ita abdicat, ut nisi ab *Abbate aut congregatione invitatus* ea uti velit. Denique jurisdictionis non est pars minima facultas onusque de subditorum moribus cognoscendi, tepidos & immorigeros corrigendi. Hanc facultatem Diocæsanus circumscribit, concedendo, ut si *Monachi DE EORUM RELIGIONE TEPIDI fuerint Abbas, secundum regulam corrigat si prævalet; sin autem, Pontifex de ipsa civitate coercere debeat*. Atqui his rebus immunitas Marculfiana absolvitur. Ubi istud est diligenter attendendum, immunitatem a *juribus* Episcopi *utilibus* esse fere absolutam & plenam; a necessitate & onere ordines ab Episcopo Diocæsanus petendi & accipiendi, esse nullam; ab ejusdem jurisdictione esse minimam. Nam electionis libertas est tantilla tamque exilis exemptio, ut hodie apud multos immunitatis nomine non veniat. Neque facultas Abbati permessa cognoscendi, an Monachi juxta regulam vivant, & eos juxta regulam corrigendi eximiam aliquam immunitatem constituit, cum patri cuivis familias perinde facultas competeat de suorum moribus cognoscendi, & male feriatos corrigendi. Major est ea immunitas, quod Diocæsanus abdicet facultatem monasterium, quando lubuerit, ingrediendi. Sed tamen si omnia solícite expendantur, his omnibus nihil omnino Episcopalis Jurisdictionis contrahitur. Nam nihil de *CANONICA AUCTORITATE convellitur, quidquid domesticis fidei pro quietim tranquillitatis tribuitur*. Sunt ipsa privilegii verba, quibus exempti monentur, se recitata ornamenta ab Episcopo hac una causa accipere, ut quietius & tranquillius Deo serviant; de cetero *AUCTORITATEM CANONICAM*, id est jurisdictionem Episcopalem, nulla in re *convulsam* aut contractam, haud secus atque ante iis imminere, eamque in se distringendam, si concessa quietis gratia libertate abutantur.

Martennus vano molimine repugnat.

Hæc ego cum pluribus Disceptatione prima disputabam, istud volebam, ut etiam ex Marculfi privilegio ostenderem, Monasteria nostra illa ætate, qua

Mar-

Martenus Episcopus-Abbatem in iis constituit, non habuisse immunitatem, quæ Episcopus-Abbatem ferre posset; non habuisse enim immunitatem omnibus numeris absolutam. In hujus argumenti vi retundenda multus est. Privilegia & exemptionum chartas unde unde conquirunt, ut ostendat seculis VII. & VIII. majorem, quam ego ex Marculfo contendo, immunitatem sæpius concedi solitam. Sed ego si lectorem attentum & partium studio vacuum nactus fuero, non vereor, ut mihi vadimonium deferendum sit. Marteniana momenta & consilia expendamus.

I. Demus ei, seculis VII. & VIII. majores immunitates concessas ea, quam nunc ex Marculfo rescripti. Demus hoc. Quid tum, an inde consequitur majorem monasteriis nostris concessam? minime gentium. Marculfiana immunitas, erat immunitas obvia, ordinaria, concedi solita; extabant enim illius formulæ. *Concessio Regis ad hujus immunitatis Privilegium, Emunitas Regia, Confirmatio de Emunitate*, quarum formulas idem Marculfus apud Baluzium exhibet, ejusdem tenoris sunt. Nullius alius immunitatis in eo formula, nullum vestigium. Inde consequitur, hanc ea tempestate frequentatam, & usu receptam fuisse. Recte igitur a nobis est Stabulensibus tributa; quia cum in re obscura quaeritur, quid factum sit, istud factum ponitur, quod fieri consuevisset. Ad hæc cum aliunde esset ostensum, Stabulenses non fuisse ab Episcopi jurisdictione & auctoritate immunes, non poterat iis aliud privilegium, quam Marculfianum assignari. Nam erat illis aliquod assignandum, quod subjectionem non tolleret. Quare si Martenus evicisset fuisse aliqua, quæ immunitatem illimitatam tribuerent, ne simile aliquod Stabulensibus tribueretur, verbatim veratque eorum luce clarius demonstrata subiectio. Oleum proinde & operam perdit in astruendis Privilegiis Marculfiano majoribus. Ea recusat Stabulensium conditio.

Nam non potuit Stabulensibus alia immunitas concedi quam Marculfiana.

II. Scribit, fateturque subinde Vindici arum pagina decima, *citata a Roderico formulam Marculfi eodem sensu intelligendam esse*, quo prolata a se Privilegia. Id si ita est, sunt item hæc *eodem sensu intelligenda, quo citata a Roderico Formula Marculfi*. Jam vero ostendit Rodericus, Marculfiana formula non tribui immunitatem absolutam, jura Episcopalia in monasteria facta tecta per eam perstare. Igitur neque rescripta a Marteno Privilegia immunitatem plenam & absolutam tribuunt, igitur neque per ea *Canonica auctoritas convellitur*, aut jurisdictione Episcopalis contrahitur. Igitur heterodoxum illud Privilegiorum examen cassò conatu adversus me in arenam producit.

Quod ipse imprudens fatetur.

III. His ita observatis possem Marteniana privilegia negligere. Quia tamen dum verbis fatetur, esse eo sensu intelligenda, quo Marculfianum, re ipsa alio intelligit & interpretatur, quam recte id ab eo fiat, est paucis expendendum. Aliquibus privilegiis statuitur, ut Episcopus Dicecesanus *Altaria seu basilicas in monasterio rogatus ab Abbate pro Christi nomine consecret atque benedicat. Chrisma quoque seu sanctificationis oleum singulis annis prabeat. Sed & si quem petierit Abbas aut de Monachis, aut de Canonicis suis ad aliquem gradum Ecclesiasticum consecrandum, nullatenus contradicat*. Rescribit hæc verba Martenus; veritus autem, ne Dicecesani auctoritas inde adstruatur, quod ea, quæ sunt Ordinis ei referrentur, id, inquit, *non ut jus, sed tanquam onus illi impositum*. Ingeniosam atque Oedipo dignam interpretationem! An igitur jus pascendi oves ab onere se jungi potest? Onus pascendi inde est, quod pastoris provinciam subeundo ea omnia facere polliceat, quæ pastoris officium requirit: Jus autem pascendi inde est, quod oves meæ, cum me pastorem accipiunt, hoc ipso teneantur, a me recipere, quæ oves a pastore recipere oportet. In Rege quovis est onus regendi

Neque Martenus exempla profert immunitatis Marculfiana majoris. Nam Corbeiense privilegium relinquit Episcopus que sunt Ordinis.

suos subditos, est item jus: nam neutrum ab altero secerni potest. In superiore Domus B. Germani de Pratis est onus Marteno & Durando de rebus necessariis providendi. Quid inde Martene efficies? si tibi constare vis, negabis te illi subditum esse, nam inquires, *non ut jus, sed tanquam onus est illi hoc impositum.* Non erat necesse privilegia Pontificia rescribere, ut ostenderetur Episcopis hoc oneris incumbere, ut rogati monachis ea, quæ sunt Ordinis, præbeant. Eorum hac in re conditio eadem est atque laici cujuscvis. Tenetur enim Episcopus Laico cuivis, modo iis omnibus, quæ Canones & Concilia postulant, instructus sit, ordines præbere; haud secus ac Parochus quilibet tenetur Sacramenta parochianis suis ministrare. Quia igitur ex hoc onere, quod Parocho inhæret, mihi Sacramenta ministrandi consequitur, me ejus parochianum, me illi subditum esse & obnoxium, omnino ex onere, quod Episcopo incumbit Monachis, sua in Diœcesi positis Ordines præbendi, consequitur eos illi subditos & obnoxios esse. Apertiora etiam in recitatis verbis vidissemus, nisi ea truncare visum Marteno fuisset. Rescribamus, quæ supressit. *Si quem petierit Abbas aut de Monachis, aut de Canonicis suis ad aliquem gradum Ecclesiasticum consecrandum, nullatenus contradicat.* Quid hic subdit summus Pontifex? quid omittit Martenus? NISI FORTE IS, PRO QUO PETITUR, INDIGNUS TALI HONORE VERITATIS TESTIMONIO DEPREHENDATUR. Poteratne quicquam apertius addi ad demonstrandam Episcopalem jurisdictionem? Poteratne quicquam ad eam deprimendam aptius supprimi? Episcopo Ambianensi incumbit Corbeiensibus Monachis ordines, cum petunt, præbere. Verum id ita incumbit, si dignos deprehenderit. Hac super re cognoscit, ordinandorum mores, scientiam, ætatem, cetera, examinat. Est itaque recte a me assertum, Episcopo eam omnem jurisdictionem in Monachos servari & asseri, quam in quemvis suæ Diœceseos Laicum obtinet. Proinde quod Martenus afferebat tanquam potestatis Episcopalis circumscriptæ argumentum, est apertum illius confirmatæ & vindicatæ testimonium. Hoc privilegio concessio, poterat Benedictus III. sua facere verba Gregorii M. Epist. 39. Lib. II. ad Dominicum Carthaginensem; *De Ecclesiasticis vero privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita omni dubitatione teneat, quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servamus.*

Abbatibus
benedictionem
asserit Episcopo,
qua cura animarum
traditur.

IV. Idem Magnus Gregorius lib. IV. Epistola XLI. *Luminoso Abbati monasterii S. Thoma de Arimino Privilegium concedens, id ita concedit, illa videlicet ei (Castorio Episcopo Ariminensi) JURISDICTIONE relicta, ut in defuncti Abbatis locum alium, quem dignum communis consensus congregationis elegerit, debeat ORDINARE.* Abbatibus ordinandi sive benedicendi jus onusque *jurisdictionem* vocat Gregorius M. Adstipulatur ei Martenus multis ostendens, Episcopum, dum Abbatem benedicat, *spiritualem illi jurisdictionem in suos tribuere, & curam ei animarum tradere,* estque illi hoc tam certum, ut statuatur, *abusum esse, si Abbas, Benedictione non accepta, jurisdictionis in suos spiritualis aliquid sibi vendicat;* quippe, quia eam nondum ab Episcopo suo acceperit. Facultas hæc, hoc jus, Abbati curam animarum Benedictionem ei impertiendo conferendi, quod jurium Episcopaliū partem non minimam constituit, illibatum item Episcopo Ambianensi relinquatur. Nam in laudatis Benedicti III. verbis, non dico de eo contracto aut sublato, sed omnino ejus nulla in illis mentio. In formula Marculfi statuitur, ut Benedictio *sine pretio* concedatur, quod eo quoque recidit. Sive enim gratis, sive munere aliquo in grati animi signum recepto præbeatur, constat Episcopo suo Abbatem benedicendi *jurisdictionem*, ut Gregorii M. sermone uti pergam, constat illi suum jus Abbati curam animarum, & jurisdictionem in Monachos impertiendi. Restituto Benedicti privilegio videbamus,
Epif-

Episcopo ab Abbate rogato, Monachum in diaconum aut presbyterum consecrandum fuisse, *nisi forte is, pro quo peteretur, indignus tali honore deprehenderetur.* Eadem cautela Episcopo adhibenda erat, cum se se præbebat Abbatis benedicendi occasio. Adeo S. Benedictus capite 64. regulæ optat, rogatque, ut si congregatio indignum elegerit, adverteritque Episcopus, non modo prohibeat, sed etiam *dignum domui Dei Dispensatorem constituat.* Quod item rogat Abbates & laicos vicinos. Quanquam S. Benedicti precibus & votis parum opus erat; non poterant enim ignorare Episcopi, id sibi incumbere, ut curent, ne congregationibus religiosis indigni Pastores ordinentur. Hæc cum ita habeant, iterato Benedicti III. privilegium Corbeiense in Martenum retorquemus, vidimus enim Ambianensi Episcopo jura Episcopalia per illud imminuta perstare, & proinde recte a Thomassino adhibitum, *ad demonstrandam Episcoporum etiam in monasteria aliquibus privilegiis honestata supereminentem jurisdictionem.*

V. Aliquibus privilegiis Episcopi sibi ipsi facultatem adimunt monasterii *septa & secreta, nisi ab Abbate rogati fuerint, ingrediendi.* Est hoc Marteno egregium immunitatis specimen. *Neque enim, inquit, ullam qualemcumque jurisdictionem in Monasteria habere dicendus est Episcopus, in quibus neque missas celebrare, QUOD CUIVIS PRESBYTERO PERMITTITUR, sed ne quidem in ea intrare, aut quasvis functiones invito Abbate exercere permittitur.* Præclare iterum & ingeniose! Monachos ab Episcopi potestate absolvere vult, idque illi tam feliciter cedit, ut eos cuivis presbytero obnoxios reddat. Quid enim? Jurisdictionem in Monasterium Episcopis negat a defectu facultatis in ea intrandi, & missas celebrandi. Itaque ubi hic defectus cessat, ubi adest hæc facultas, ibi est jurisdictio in Monachos; atqui, ejus judicio, ea gaudet quilibet *presbyter*; igitur, Marteni judicio, monasteria cuilibet *presbytero* subdita sunt & obnoxia. Neque vero mireretur quisquam Martenum sese his inextricabilibus antilogiis involvere. Qui sibi ipse oculos eruit, necesse est ubique præceps ruat, & in tenebris & luto volutetur. Quæ Martenus aut ignorat aut ignorari vellet, explicentur; erunt tum omnia plana & aperta. Competebat Episcopis facultas ad quaslibet diceceseos suæ ecclesias, cum vellent accedendi, ibi cathedram ponendi, docendi, ad aram publice faciendi, Sacramenta & ordines ministrandi. Hanc facultatem jam inde a Gregorii M. temporibus cœpit contrahere proluxa Episcoporum in Monachos voluntas. Ejus contrahendæ duæ fuerunt causæ. Primo ne plebis ad Episcoporum, ut assolet, solennes functiones frequentia & concursus Monachorum quieti obstreperet: secundo ne ex Episcopi adventu rebus monasterii dispendii quicquam accederet. Erat enim istud usu receptum, ut Monachi divertentes ad se Episcopos liberaliter acciperent. Verum cum Episcopi sibi ipsi legem tulerunt ad aliqua monasteria, nisi rogarentur, non divertendi, quid inde eorum Jurisdictioni decessit? An hoc factio facultatem sibi ademunt de eorum moribus cognoscendi? In hæreticos, in Schismaticos advertendi? Jejunia & Supplicationes eis indicendi? Næ Martenus ex Monastica disciplina præclarum monstrum effingit, cujus quieti consulere non possint Episcopi, nisi Monachorum Patres, Pastores, Superiores esse desinant. Nonne & ipsi summi Pontifices attendebant, ne suo adventu in Romana monasteria monastica silentia interpellarent. Quid igitur superest, nisi ut & Summi Pontificis nullam dicamus fuisse in Romanos Monachos Jurisdictionem? Ceterum fucum incautis facere conatur Martenus, cum ait, Episcopis non licuisse Missas in monasteriis exemptis celebrare. Quod ipse fatetur, licuit cuivis alii presbytero, an igitur Episcoporum pejor fuit quam horum conditio? Cui homini sano id persuasum eat?

Quod sibi legem aliquando fecerunt Episcopi ne pompam Episcopalem in monasteriis explicarent;

Id sine jurisdictionis dispensatione factum.

Adductorum verborum interpretem egregie agit Nicolaus Papa in Privilegio Abbatissæ Vizeliacensi concessio; ubi idem illi ornamentum largiturus his verbis utitur: *Neque Episcopus civitatis ipsius parochiæ, nisi ab Abbatissa ipsius monasterii invitatus, PUBLICAS MISSAS agat, neque STATIONES in cœnobio eodem indicat, ne ancillarum Dei quies quoquomodo populari conventu valeat perturbari.* Ubi hic missarum in cœnobio celebrandi facultas Episcopo adempta? Ubi alia, quæ Martenus garrit, abdicata? Unum hoc abdicatur, unum hoc statuitur, quod quieti & otio monastico oppositum videtur. Est hic audiendus Gregorius M. Epistola ad Marinianum Episcopum Ravennatem, ex qua confictum est concilium Romanum Anni 601. & Nicolai I. decretum a Marteno tom. I. Coll. amplif. pag. 152. repræsentatum. *Cum Episcoporum, inquit, adventus desideranter a monasteriis debeant expectari, quia tamen hospitandi occasione prædictum (Beatorum Joannis & Stephani) temporibus decessoris vestri nobis fuisse nuntiatum est prægravatum, oportet ut hoc sanctitas vestra decenter debeat temperare, ut visitandi exhortandique gratia ad monasterium, quotiens placuerit ab ejusdem civitatis antistite accedatur. Sed sic caritatis officium illic Episcopus impleat, ut gravamen aliquod monasterium non incurrat.* Sed potestne sibi quis temperare, ne propius accedat, examenque improbum in illa castiget trutina? Antiqui cœnobitæ in gratia reposuerunt, si Episcopi jure suo abrenunciantes in eorum ecclesiis Episcopalem pompam non explicarent: nunc, si id honoris conceditur, in gratia reponunt, atque cœnobii annalibus trabalibus inscribunt apicibus auro & minio incrustatis. Nunc ipsi Episcopalia ad se trahunt ornamenta, atque ad aras Episcopos agunt, tam veriti ne frequens desit spectator, quam verebantur Majores, ne adesset aliquis. Cathedram Episcopalem antiqui, ne populi concursu quies sacra turbaretur, suis ex ædibus procul exesse cupiebant, nunc ipsi eam ibi sibi erigunt; quin & Dionysianis atque Turonensibus seculo octavo erigeret Martenus, ni eorum quieti disciplinæque monasticæ, pro eo ac debeo, consulens, illam sacris his solitudinibus proturbassem. Sed audiamus porro ut sibi Martenus constet.

Benedicti
III. privi-
legium ca-
stratum
Marteno
favet.

VI. Sunt etiam Privilegia, quibus statuitur, ne Episcopi *quicquam potestatis in aliquem de fratribus obtineant, nec per Episcopalem fastum aliquid illis in eos liceat... nec Episcopale ministerium aliquid ditionis super eos obtineat... utque Abbas dispensationis suæ ministerium exercere valeat digne, nullius debeat perturbari potestate subiectus; sed ab omni liber dominatione, Christum tantummodo Judicem sustineat.* Hoc habitu incessisse Privilegium Benedicti III. Papæ, quo confirmat Bretefridi Episcopi Ambianensis privilegium in solemnibus Gallicanorum præsulorum concilio concessum, Marteno affirmanti tantisper credamus. *Quid igitur, inquit, supereminenti Episcoporum jurisdictioni remanet? Nihil omnino.* Nihil? Turpe & miserabile! sed tamen illustre consortium doloris sensum adimet Episcopis; in eadem atque Romanus Pontifex condemnatione positi sunt. Abbates & Monachi *NULLIUS debent perturbari potestate subiecti.* NULLIUS inquam. Plana sunt, hæc & aperta. Neque obscura sunt, quæ sequuntur: *Abbas ab OMNI liber dominatione, Christum tantummodo Judicem sustineat. Ab omni liber dominatione* Itaque nec summo Pontifici, nec ipsi Ecclesiæ subditus est. Quid igitur miramur, nullam Episcoporum esse in Monachos jurisdictionem, in quos nulla sit nec Romani Pontificis, nec Ecclesiæ ipsius Jurisdictio? qui, præter Christum, Judicem neminem habeant? An ergo privilegium hoc spurium dico, quod hæc paradoxa dogmata Ecclesiæ invehit, atque disciplinam & Hierarchiam Ecclesiasticam funditus everfurum videtur? Erunt, qui id a me expectent, atque illud jam in factuum suppositiorum ergastulum relegarint. Sed aliter ego de eo ser-
tio.

tio. Non ea vetat, non ea statuit, quæ prima facie vetare aut statuere videtur. Arbitraris hic agi de jurisdictione Episcopali, sed arbitraris falso: alia omnia verbis recitatis subsunt.

Retegatur Marteni mala fides, rescribatur fideliter Benedicti III. privilegium, erunt omnia plana & aperta. Ita autem in Labbei conciliis Benedictus statuit: Episcopus Ambianensis nec in Abbatem, nec in aliquem de fratribus quicquam potestatis obtineat, nec per Episcopalem fastum aliquid in eos præsumat, VERUM ABBAS SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI LIBERAM MONASTERII SUI HABEAT POTESTATEM, ET MONACHI AD EJUS TANQUAM AD PASTORIS SUI SOLUMMODO RESPICIANT GUBERNATIONEM. Cur hæc a Marteno omissa sunt? scilicet quia ex iis manifestum est, agi hic tantum de *regimine interiori*; hoc solum caveri, ne illi immisceat sese Episcopus: quia manifestum est, Episcopalem jurisdictionem his verbis tam parum accidi, quam parum per Regulam D. Benedicti acciditur, ad quam summus Pontifex provocat. Pessimam causam tuetur Martenus, qui nisi genuinas bullas castrando, eam propugnare non sustineat. Videamus porro, ut sibi constet Vir candidissimus. *Nec Episcopale ministerium aliquid conditionis super eos obtineat; QUONIAM, supplemus, quæ Vindex suppressit, CUM ABBAS VICES CHRISTI IN MONASTERIO CREDITUR AGERE, POTESTATIS OFFICIUM SUPER CREDITAS SIBI OVES HABERE DIGNOSCITUR, utque dispensationis sue ministerium exercere prævaleat digne, nullius perturbari debet potestate subiectus; sed ab omni liber dominatione Christum tantummodo iudicem sustineat. Cujus potestatis officium super creditas oves habere dignoscitur Abbas? non Regiæ, non Pontificiæ, non Episcopalis. Igitur Abbatialis. Hæc ei intemerata servatur; hac in potestate, in regimine, inquam, interiori, in disciplina secundum regulam alterius cujusvis dominatio excluditur. Patres de Lirinensis monasterii immunitate in synodo Arelatenfi anni circiter 450. cognoscentes statuunt: Monasterii omnis laica multitudo ad curam Abbatis pertineat. Hoc enim & rationis & religionis plenum est, ut. . . . laica omnis monasterii congregatio ad solam ac liberam Abbatis proprii, quem sibi ipsa elegerit, ordinationem dispensationemque pertineat; regula, quæ a fundatore ipsius monasterii dudum constituta est, in omnibus custodita. Laicorum nomine Monachos venire, vera est Mabillonii observatio. Et hos in iis, quæ regulam spectant, in unius Abbatis potestate esse debere, rationis & religionis plenum videtur Arelatenfibus Patribus. Ita passim regularum conditores fecerunt; ita plerique Patres, ita sentit Benedictus III. ita statuit. A regimine interiori, a disciplina secundum regulam, ex S. Benedicti mente & votis, excludit Episcopum Ambianensem. Hæc autem quid ad institutum præsens faciunt? Evolvatur tota Benedicti III. bulla; expendatur Bretefridi, quod per illam confirmatur, privilegium. Episcopus Ambianensis ordinum conferendorum facultatem, de ordinandorum moribus & scientia cognitionem, Abbatis ordinationem sibi reservat: nihil eorum, quibus Episcopalis jurisdictione absolvitur, abdicat. Adeo quidquid Monachis immunitatis concedit, id ita præstat, ut hoc facto auctoritatem canonicam, id est jurisdictionem Episcopalem, convelli nolit. Atqui Philippus Labbeus observat hoc privilegium, ut ovum ovo, esse privilegio Marculfiano simile. quod verissimum est. Vidimus autem, Marculfiana immunitate non infringi jura Episcopalia. Vidimus igitur Martenum & mala fide & malis artibus in illa grassari.*

Sanum & restitutum ei ad-versatur.

Nam solummodo regimen interius Abbatibus asserit, de cetero Episcopi jurisdictioni obnoxiiis.

Neque Episcopus bonorum monasteriorum administrationi renuncians, jura Episcopalia nere, abdicat.

VII. Præter regiminis interioris *dominationem* observabamus supra secundum Margulfi formulam abdicasse quoque Episcopos rerum temporalium administratione & ministrorum electione. Ita Bertefridus in suo privilegio pro Corbeiensibus; *decrevimus; ut quæcumque prædicto monasterio vel Monachis regio mu-*

nerē, seu a quibuslibet Christianis in agris, mancipiis, vineis, sylvis, auro, argento, vel vestibus, vel quibuslibet speciebus collata, aut deinceps conferenda sunt, vita nostrae temporibus, seu successorum nostrorum nec ego nec ullus sibi Pontifex, aut aliquis ex ordine Clericorum Ambianensis Ecclesiae suis usibus usurpare aut minorare, aut ad civitatem aliquas species deferre praesumat; sed sub omni libertate vel emunitate saepe dictum monasterium vel Monachi ibidem consistentes possideant. Mox stabilitis Episcopi juribus circa ea, quae Ordinis sunt, prosequitur: Neque ulla alia potestate in ipso monasterio utatur Episcopus, ut diximus, neque in monasterio, seu in rebus aut ornamentis ipsius neque in personis..... Nec Episcopus nec Archidiaconus, aut qualibet alia persona, Ordinator Ecclesiae Ambianensis quodcumque de eodem monasterio, sicut de reliquis parochiis usurpare aut commutare, aut aliquas res auferre vel species, quae ad ipsum monasterium sunt collatae, deferre ad civitatem audeat. Similia legas in formula V. apud Marculfum, apud Gregorium M. Lib. VI. Epist. XII. ad Respectam Abbatissam, item in Epistolis ad Marinianum Ravennatem, & Castorium Ariminensem, in privilegiis, quibus initia Bullarii Cassiensis scaent, atque passim alibi. Similia profert quoque Martenus, ut ostendat, Archidiacono interdictam rerum temporalium curam & electionem ministrorum sacrorum. Haec vero & ultro concedimus. Neque enim Episcopalis iurisdictionio in Monachos evanescit, quod fas non sit Episcopo res monasterii temporales gubernare, ministros & officiales amovere & promovere, rerum & personarum monasticarum herum & dominum esse. Nemini Episcopo competit facultas res laicorum gubernandi, villicos eorum in villis instituendi aut removendi. Quis autem hac causa dicat, circumscripta esse Episcoporum in laicos jura? Neque alio sensu explicandum venit productum a Marteno Caroli M. diploma pro Salonensi in Diocesi Metensi monasterio. Decernitur in eo, ut neque Angelramnus Episcopus Metensis, neque Archidiaconus, neque missus Ecclesiae Mediomatricae ibi in ipso caenobio PONTIFICIUM habere non debeant, nisi si Abbas S. Dionysii expetierit ordinationes faciendi, chrismetandi, & tabulas benedicendi. Una vox Pontificium imperitis difficultatem ingerere potest. Quare quid significet ex charta Clodovei III. videndum. Nam, inquit, nullum pontificium a nobis neque a successoribus nostris in eodem monasterio pro causa cupiditatis, aut, quod absit, avaritiae habeatur, sed proprio in Dei nomine fruantur privilegio. Ex his intelligimus Pontificium idem esse ac Jus utile, & ab Angelramno istud Salonensi monasterio datum, ut ab eo nihil utilitatis perciperet, nisi cum ordinum gratia eo evocatus fuerit. Patet vero id maxime ex ipso Caroli instrumento, in quo dicitur Privilegium Angelramni constitutum de rebus proprietatis Fulradi Abbatis. Hac causa prohibet Carolus, ut de ipsis nemo contingat quicquam, sed sub tuitione Regis eadem immunitate, atque cetera praedia Dionysiana persistant. Potuisset itaque & ab hac charta producenda supersedere Martenus, Sed homini ad incitas redacto est istud dandum, ut impune ex quovis ligno sibi faciat Mercurium. Ad ea quae superant, pergamus.

Dacheri
Tom. X.
Spicileg.

Cum Ab-
tum &
Monacho-
rum dissi-
dia per a-
lios Abba-
tes sopiri
vult, suas
his vices
delegat.

VIII. Episcopi rati se in Monachis Viros habere Evangelii legibus & canonibus, multo quam vulgo solet addictiores, fecerunt eis facultatem juxta conditas a se aut acceptas leges vitam instituendi, Abbatibus ex regulae praescripto Monachos regendi, flectendi, corrigendi. Quod si Monachorum pertinacia Abbatum sollicitudinem vinceret, curaturos se, ne disciplina Christiana quid detrimenti acciperet. Huic rei argumento est & Marculfi formula, & illi consonum Bretefridi privilegium pro Corbeicensibus & alia multa. Numerianus Trevirensis Episcopus majoribus argumentis, quam de Monachorum obedientia, moderatione, atque parendi prolixitate spem conceperat, explicavit.

Facul-

Facultatem fecit Monachis vallis Gallilææ, ut si talis inter Abbatem, & eos dissensio murmurque consurgeret, qualis minime ab eodem Abbate ibidem sedari posset, tunc alii Abbates, qui hujusmodi regulam teneant, conveniant in ipso monasterio, scandalumque deprimant sententia regulari. Quo facto dubium non est, quin Galilæis Monachis ornamentum concefferit, cui ex condigno compensando pares non essent. Quæ enim non debebatur reverentia Episcopo, quæ submissio, quæ gratitudo, qui eorum dissensiones & lites nollet in curiam evocari, atque eo evocando vulgatam de Monachis famam bonam eorumque nomen traduci? Verum eone facto Episcopalia in eos jura abdicavit? Ait Martenus: Igitur acphalos effecit, nam neque in summum Pontificem, neque in alium jus suum, potestatemque transfudit. Sed Martenus in ipsa nube Junonem amplectitur & deosculatur. Sunt nostra ætate multa in Europa monasteria, quorum controversiæ domesticæ Abbatum aut Præsidum congregationis sententia definiuntur, quin hac causa ab Episcopi se legibus & jurisdictione absoluta credant. Huic consuetudini initium fecit Numerianus. Facultatem de monachorum & Abbatis dissidiis cognoscendi aliis ejusdem instituti Abbatibus delegavit. Hi vero si ea componere non possent, tum tandem ad ejus tribunal revocanda erant; nam ut privilegiorum ejus ævi verbis utar, nihil de Canonica auctoritate convellitur, si quid Monachis pro quiete tranquillitatis conceditur. Aut ut Gregorii M. ex genuina ad Marinianum Epistola & spurio concilio anni 601. adoptem, Episcopos in Monachos & Abbates advertere non oportet, nisi forte extantibus, quod absit criminibus, quæ sacri canones punire monstrantur. Est vero hoc ita manifestum, ut pluribus inculcari non debeat. Sed sunt iterum ipsa privilegii verba, quia in iis error, rescribenda. Calmetus in probat. Loth. Hist. repræsentat illud post Mabillonium. Ita apud eos habet: *Et si, quod absit, talis inter Abbatem & Monachos dissensio aliqua, & murmur consurgere videatur, qualis minime ab eodem Abbate ibidem sedari possit, tunc, MISSUS EPISCOPUS EORUM AD ALIOS ABBATES, qui hujusmodi regulam teneant, conveniant in ipso monasterio, scandalumque deprimant sententia regulari.* Omnino rescribentis incuria hic errori locum fecit. Quid enim hæc sibi volunt? *Tunc missus Episcopus eorum ad alios Abbates.* Nec barbara, nec latina sunt. Ea cuivis est integrum pro arbitrio refigere: ego ita legendum puto: *Tunc mittens Episcopus eorum (id est Diocesanus) ad alios Abbates &c.* Nisi forte hæc lectio placeat: *Tunc missus, id est, sermone antiquo, Legatus, Episcopi, convocans alios Abbates &c.* Ut ut sit, sunt etiam hæc frustra adducta a Marteno ad Episcoporum jura infringenda, atque unum hoc præstant, ut argumento sint, eos juribus suis clementer & comiter usos, cum de Monachorum dissidiis aliquando cognoscere noluerint, nisi per ejusdem instituti viros: atque cum hi nihil proficerent, tum demum quodammodo invitos causam ad se revocasse.

IX. Ex argumentis, quæ tanto strepitu in aciem eduxit immunitatum hyperaspita, unum superat. Sed, si quidem ei fidem habemus, decretorium illud. *Si Monachis opportunum fuerit Ecclesiam benedicendam, & sacros ordines percipiendos, a quocunque Pontifice decreverint, licentiam habeant expetendi.* Hæc ex privilegio, quod Numerianus Trevirensis, annuentibus comprovincialibus Episcopis Childulpho, Gisloaldo & Eborino, concessisse dicitur Deodato Abbati Vallis Galilææ. Id vero, inquit Adversarius, *vel ipso fatente Roderico integram libertatem complectitur.* Verum, ut inde initium faciam, neque id fatetur, neque falsus est Rodericus, neque fateri potest. Nam primo, quia de Benedictione Abbatis nulla hic mentio, inde consequens est, Episcopum ea non abdicare. Vidimus autem supra, Marteno ipso argumenta sufficiente, non

Epistol.
lib. VII.
num. 18.

Annal.
tom. I. in
Append.

Idem facit
cum per-
mittit, ne
Monach.
ab aliis E-
piscopis
ordines
petant.

minimam jurisdictionis Episcopalis partem hanc esse, quod Episcopus benedicens Abbati curam ei animarum jurisdictionemque in suos spirituales tribuat. Deinde communicavit Episcopus Diocesanus cum Provincialibus suis jus Galilæis Monachis ordines petentibus præbendi; Provinciales annuendo onus præbendi in se susceperint; qui non annuerant; reliquarum scilicet provincialiarum Episcopi, iis hoc onus non incumberebat. Quare Galilæi hoc unum privilegii vigore consequerentur, ut ad quem libuisset Provinciæ Trevirensis Episcopum Ordinum causa adirent. Neque hæc non est nulla immunitas: sed est ne illimitata? Extinguitne jura omnia Episcopalia? Sane non perimit in Episcopo jus & obligationem de Galilæorum moribus cognoscendi, docendi, pascendi: Si privilegio concessio abuterentur, corripiendi; si ejus obtentu, cum Marteno, in Episcopalia jura grassarentur, illud revocandi antiquandi: concessis immunitatibus eos exuendi. Denique quis concedit Privilegium? Numerianus Archiepiscopus & Metropolitæ Trevirensis, cujus in diocesi ponamus, positum fuisse monasterium. Transfundit in Suffraganeos facultatem præbendi ea, quæ sunt ordinis: annuunt, consentiunt. Verum cum in Archiepiscopi sui auctoritate & potestate sint, extra eam non fuerunt Galilæi, quippe quoad ea, quæ sunt Ordinis, ab iis pendentes, qui ipsi ab antistite Trevirensi tanquam Metropolita & Archiepiscopo proprio pendunt: ab iis pendentes, a quibus, si abuterentur hanc facultatem repetere, & posset & deberet Metropolitæ. Sequioribus sæculis, cum rerum summæ conversiones Sacerdotium & Imperium agerent, fatemur a summis Pontificibus aliqua monasteria Ecclesiæ Romanæ sine medio fuisse subjecta, & iis facultatem factam ordines a quo visum fuisset Episcopo petendi. Hanc facultatem cum fecerunt summi Pontifices, an absolverunt illa monasteria a jurisdictione sua? An Episcopus ordines præbituros monasteriorum illorum Diocesanos constituerunt? Nequaquam, causam ipse suppeditat Martenus: *Non ut Diocesani, inquit, sed ut delegati a summo Pontifice agebant.* Nostra faciamus hæc verba. Provinciales Diocesani Episcopi Galilæorum, *non ut Diocesani, sed ut delegati a Diocesano Galilæorum agebant.* Quare quemadmodum, ipso Marteno docente, Romano Pontifici sua in exemptos constabat potestas, etsi vices suas aliis delegasset; ita sua constabant Galilæorum Diocesano jura, etsi vices suas Provincialibus delegasset Episcopis. Ponamus nunc, Galilæorum cœnobarum Episcopum Diocesano non fuisse Archiepiscopum; constabit sibi perinde mea arguendi ratio. Hoc posito potuisset quidem Diocesanus selecto a Monachis Episcopo facultatem facere illis *vice sua* ordines impertiendi; sed quia ille æqualis aut superior esset, non potuisset imponere necessitatem impertiendi. Quod si tamen uti concessa facultate visum fuisset, non Diocesano, sed *Diocesani vices* egisset. Stetisset itaque & hoc in casu Diocesani jurisdictione illibata: cujus enim vices aguntur, illius esse jurisdictionem & potestatem in confesso est.

Vind.
pag. 10.

Martenus
privilegiis
corruptis
& spuris
pugnat.

X. Præter hæc privilegia quatuor alia in arenam collocat Martenus, quibus, quod superioribus inani conatu tentatum vidimus, certiori efficiat. Primum Stephani III. pro Diocesano, secundum ejusdem summi Pontificis pro Nonantulensibus, tertium Johannis IV. pro monasterio S. Salabergæ, & quartum ejusdem Johannis pro Luxoviensi. Plura superiori sæculo immunitatum monasticarum patroni jactabant. Ex bullario Casinensi, tanquam ex equo Trojano, solida legio petebatur: Medardinum sufficiebant Epistolæ Gregorii M. Figiacense Stephani III. Acherius, Elnonense acta Antuerpiensia alia alii hujus furfuris innumera. quibus Bernardus testatur, multos suo tempore, non dico
immu-

immunitates illas abnormes propugnasse, sed plane ad eas grassatos esse. Nunc eorum numerus, cum magnorum Criticorum censura, tum prudenti PP. BB. silentio tantopere est imminutus, ut in iis quatuor omnino repererit Martenus, quæ produci posse arbitratus sit. Sed ne hæc quidem ea sunt, quæ locum habere debeant, ubi de immunitatibus serio disceptatur. Id vero paucis est ostendendum.

Dionysianum Stephano tertio adscriptum & imprudenter ostentatur, quippe quod illud evertat, quo Monachis Dionysianis proprius Episcopus concessus dicitur, & iisdem, quo hoc, argumentis suppositionis manifesto convincitur. Nonantulensi nihil inde ponderis accedit, quod hætenus fucum fecerit multis, atque ipsis Alexandro Natali & Pagio probetur. Præscriptionis adversus veritatem nulla sunt jura. Anselmus Nonantulensis Abbas legitur in eo a summo Pontifice *consecratus, & cuculla indutus secundum regulam S. Benedicti*? Ubi in S. Benedicti regula legas Abbatem cuculla cum in Abbatem benedicatur induendum? Ubi Abbatem benedicendum esse? legimus quidem capite 65. fuisse aliquibus in locis moris, cum Benedictus regulam conderet, ut Abbas & Præpositus ab Episcopo benedicerentur; ne Præpositus benedicatur, statuit; an autem Abbates, instituti a se adornati asseclas, benedici velit, neque ipse dicit, neque Smaragdus, Boërius, Anonymus acri vir iudicio, qui in bibliothecis S. Martini Coloniae & S. Laurentii Leodii Mss. extat, Martenoque in commentariis est illaudatus, neque Martenus ipse in hoc caput indicant. Decimarum & decimationum fit hoc in privilegio semel & iterum mentio; triginta scilicet annis antequam earum usum in Ecclesiam invexisset Carolus M. Sed infinitus sim, si hujus modi stigmata omnia recenscam: finem & initium tantummodo spectemus. Ibi Stephani tertii annos videas, contra Constantini Imperatoris annos requiras, utrumque præter ætatis, præter Stephani morem. Hic & nullius & sequiorum seculorum formulas: *Stephanus servus servorum Dei S. R. E. APOSTOLICUS. Est hoc nullius seculi, nullius summi Pontificis. Posteriorum sunt sequentia: Anselmo religioso Abbati venerabilis monasterii sancti Silvestri siti Nonantula, territorio Mutinense, ET PER TE IN EODEM MONASTERIO IN PERPETUUM. Johannis Papæ IV. bulla prima, quantæ vero ea sit auctoritatis hoc in stadio, quæ cui concessa sit, nequidem scitur? Nam quod S. Salabergæ monasterio concessam dicit Martenus, hariolantis est. Nulla hujus monasterii in illa mentio, vestigium nullum, nullum in historia indicium illi concessam fuisse. At eruit ex codice Thuaneo ante octingentos annos exarato Mabillonius. Reverendos canos cernuus adoro. Sed tamen dudum observatum est ab Oudino, PP. BB. sæpiusculum fuisse justo liberaliores in codicum ætate computanda. Porcheronius anonymum Ravennatem Ms. septimo seculo adscribit, quem nunc post undecimum scriptum constat. Ne crabones irrite, chartas a Germonio notatas prætereo; chartam vero *Plenariæ securitatis* aliquot, quam esset, secula antiquiorem Mabillonio visam, non diffitetur ipse in Supplemento. De Marteno quid dicam? edidit specimen Triumpho S. Remaci & Vitæ S. Popponis Mss. codicum eadem manu exaratorum; eosque temporibus Henrici III. Imperatoris ex characterum habitu scriptos contendit. Verum lynceo oculo examinentur. Diphthongus *Æ* per simplex *E* scribitur, conjunctio *ET* per notam *Zifra* nostræ 7. similem effingitur. Hoc observato, consulatur decima quarta apud Mabillonium tabula, quæ Henrici III. Imperatoris ætati respondet. In diversis, quæ continet, speciminibus nihil simile. Seculis sequentibus invaluisse hæc scriptionis compendia, sequentes tabulæ docent. Tam est lubricum & alæa plenum ex scriptionis forma de codicum anti-*

Præcipua Marteni Privilegia sunt spuria; Dionysiani. Nonantulense.

Johannis Papæ IV. bulla sunt item spuria.

quitate statuere. Non est igitur, quod a Codicis Thuanei canicie Johannis IV. bullæ robur petatur; cum a canis non sit certum ad ætatis senectam argumentum. Ad hæc cum in hac tum in Luxoviensi bulla loquendi colores sunt, quos Romanum solum ignorabat: *Nec enim nova postulantium vel indulgentium est auctoritas privilegii largiendi, dum profecto cuncti retro..... Rogitus vero Episcopus ipsius civitatis..... Domestici fidei.* Hæc sartago loquendi nunquam Aufoniam, nunquam Pontificiam linguam infecit. Obtinebat ea apud populos Francorum sceptræ reveritos. Justo liberalior videar, si Luxoviensem bullam hoc uno obelo configam. Istud saltem agamus, ut unde educta sit, inquiramus. Primus edidit Mabillonius. *Ejus fragmentum invenit in CHARTACEO codice, Der-vensis canobii,* quod his in verbis abrumpitur: *habeat facultatem in ipsum monasterium ingreditantum.* Porro cetera, inquit Mabillonius, *supplevimus ex Pontificiis diplomatibus subsequenti Pontificum, qui iisdem pene verbis superiorum Pontificum, adeoque Johannis IV. privilegia confirmarunt.* En privilegii Luxoviensis incunabula! Caput suppeditat *codex chartaceus*, proinde recentior; ventrem & fyra sufficiunt diploma unum seculi X. alterum seculi sequentis. *Spectatum admissi.....* Quanquam enim Benedictus VIII. & Leo IX. prædecessorum suorum diplomata confirmant, attamen ut sciatur, an totidem verbis confirmant, deberent confirmata privilegia cum confirmatoriis comparari. Ea autem non superare, fatebitur Mabillonius. Luxoviensium quidem immunitatum, quod recte advertit, meminit Marculfus, sed ita meminit, ut, qui ævi stylum noverit, intelligat, eas concessas esse ab Episcopo diocesano & comprovincialibus, non item ab Episcopo Romano. *Ab antiquitus,* ita fert formula, *juxta constitutionem Pontificum per regalem sanctionem monasteria sanctorum Lirinensis, Agaunensis, Luxoviensis..... sub libertatis privilegium videntur consistere.* Pontificum nomine venire Galliarum Episcopos, & *regalis,* quæ adjicitur, *sanctio,* & hæc ipsa formula, & aliæ illorum temporum chartæ docent. De Romano cum erat sermo, unde id liqueret, addebatur aliquid. Quare ex hac formula non debebat arguere Mabillonius, Pontifices Romanos ante seculum septimum aliquod privilegium Luxoviensibus concessisse. Immo oppositum debebat arguere, quia in ea solummodo mentio privilegiorum ab Episcopis Galliarum concessorum. Sed tamen fuerint Luxoviensibus seculo sexto, aut etiam antea a Pontificibus Romanis concessæ aliquæ immunitates. Nonne immunitates monasticæ omnes, modico e capite initio scaturientes, fluviorum instar, longitudine temporis ita alveum extenderunt, ut cum Episcopalibus maribus subinde contendere non dubitarint? Erant eæ contractiores seculo sexto, quam seculis decimo & undecimo. Quare per horum seculorum privilegia, etsi superiorum confirmatoria, non possunt refici privilegia seculi sexti. Accedebat semper his, ex temporum consuetudine, aliquid, quod in illis non erat. Luxoviense Privilegium, ut est a Mabillonio resectum, tam primi & genuini arbitror esse simile, quam Babilonica turris, a Kirchero ædificata, aut templum Salomonis, a Villalpando aut Adricomio in chartis instauratum, celebria illa ædificia fideliter repræsentant. Hæc de Luxoviensi Johannis, ut jactabant, quarti Papæ privilegio. De alio, eidem etiam Johanni adscripto superioribusque omnino *consimili,* eoque Habendensi monasterio concessio, fatetur Mabillonius esse illud interpolatum. Probabilius ei videtur aliud ejusdem privilegii exemplum: in quo nihilominus *mendum* quoque reperit. Advertit denique in eodem chartario, unde hoc diploma hausit, esse Henrici IV. Imperatoris instrumentum, in quo S. Romaricus legitur *Habendense monasterium Romanæ libertati & regali defensionis subjecisse.* Verum, inquit Mabillonius, *illud mihi valde*

valde suspectum est. Exhibet quoque Calmetus laudatam Joannis IV. bullam pro Habendenfi monasterio ejusque adeo duo exempla rescribit in appendice ad tom. I. Historiæ Lotharingicæ. Sed ita exhibet & excerpit, ut earum suppositio cuius indubitata esse debeat. Fertur, inquit, Johannes Papa quartus Habendenses immunitatibus donasse. Fertur, dicitur. An vero, cum de Privilegii alicujus sinceritate agitur, in Scriptore Benedictino hæsitatio non idem præstat, quod in alio scriptore aperta condemnatio? Neque hæsitat solummodo; corruptionis & alterationis palam laudatas bullas arguit. Clotarii fieri in uno exemplo mentionem, bullam plumbeam e membranæ fiscella pendere, Leonis IX. compendiis literariis subscriptam alteram, observat. Hæc vero totidem esse corruptionis & alterationis indicia, sine dubitatione pronunciat Scriptor Benedictinus.

Epist. lib.
11. ep. 3.

Quibus autem de causis Calmeto & Mabillonio corruptæ, mendosæ & interpolatæ sunt hæc bullæ? Quia in iis aliqua, quæ historiæ & ævi moribus repugnant. In quatuor privilegiis a Marteno adductis non aliqua, sed multa sunt, quæ eadem lue laborent. An vero hæc vasa quassa, reflexos clavos, dimidiatas strigiles, an, inquam, hæc scruta scita in medium afferri, cum de immunitatibus ecclesiasticis, de Episcopalibus juribus, de disciplina ecclesiastica, de rebus maximi momenti disceptatur? Cur hic non dicamus cum Gregorio M. *Si authenticam chartulam non videmus aut exemplaria, nil possumus facere?* Chartæ Regiæ autographæ seculorum VII. & VIII. superant innumeræ. Unus Mabillonius sexcentas eruit, earumque specimina æri incidi curavit. Quo fato factum est, ut ne una quidem *immunitatis plenariæ* charta autographa ad nos pervenerit? ut ne una quidem sana & integra, sine macula & nævo exhibeatur? Istud saltem nobis immunitatum hyperaspistæ dent, ut fragmentis, quæ producunt, auctoritatem accersant ex illorum temporum historia, conciliis, capitularibus. Sed est istud dudum petitum; hæcenus nemo præstitit; contra innumeri producti cum conciliorum canones, cum Patrum effata, tum Regum capitularia, quibus repetitur & inculcatur Chalcedonensis concilii canon hic, nemini non notus: *Qui vere & sincere singularem sectantur vitam, competenter honorentur: quoniam vero quidam utentes habitu Monachi, Ecclesiastica negotia, civiliaque conturbant. . . . placuit quidem nullum usquam edificare aut constituere monasterium, vel Oratorii domum, præter conscientiam civitatis Episcopi. Monachos vero per unamquamque civitatem aut regionem subjectos esse Episcopo, & quietem diligere, & intentos esse tantummodo jejuniis & orationi. . . nec propria monasteria deserentes: nisi forte his præcipiatur propter opus necessarium ab Episcopo civitatis. . . Verumtamen Episcopum civitatis convenit competentem monasteriorum providentiam gerere. . . Clerici, qui præficiuntur prochochois, vel qui ordinantur in monasteriis & Basilicis Martyrum, sub Episcoporum, qui in unaquaque civitate sunt, secundum Patrum traditiones, potestate permaneant, nec per contumaciam ab Episcopo suo dissiliant.*

Concil.
Barcinon.
a. 540. A-
relat. V. c.
2. 3. 5.
Aurelian.
1. c. 9. &
11. c. 2.
Synod.
Epaun.
capitula-
ria Caroli
M. lib. 11.
c. 8. &
ann. 789.
& 802.

His ego verbum non addo. Martenus, ut jura Episcopalalia labefactaret, duum generum instrumenta protulit. Eorum aliqua suæ integritati reddita, & recte intellecta cum Marculfiana formula convenire, proinde a me facere, ostendi; alia dubia, interpolata, spuria, proinde nullius ponderis demonstravi esse. Plura, ut præstarem, præiens institutum non postulabat. Potuissent tamen facile præstari. Nam quam plura hanc in rem, quæ conciliorum, capitularium & veterum scriptorum lectio sæpius repetita suffecit, seposita habeo: plura, si ad manus esset, sufficeret Thomassinus, quem eandem mecum tueri sententiam a Marteno non invitus intellexi. Tanti enim viri hac in re nomen adversariorum omnium, quippe quos partium studio laborare, proque sua domo scribere constat, auctoritatem inducit.

CAPUT VI.

Abbatess Malmundario-Stabulenses Principis S. R. I. dignitatem non privilegio, sed consuetudine & usu Regni ita ferente consequuntur.

Publici-
stamm re-
cepta sen-
tentia.

Ruditissimus quisque hujus Germaniæ nostræ scriptor in ea est sententia, Abbates & Episcopos, qui *Principis* in Imperio Romano-Germanico axiomate & juribus illustres sunt, ornamentum hoc consecutos esse, non diplomate & privilegio aliquo, sed usu, consuetudine, legibus, atque ipsa Imperii vel Regni indole ita postulante. Quod si enim ab ipsis Carolingicæ familiæ initiis annales evolvimus, advertimus Episcopos & Abbates eos, quorum successores nunc Imperii Principes audiunt, ad comitia & placita vocatos, in gravioribus negotiis adhibitos, suffragiis suis eorum definitionem, copiis & facultatibus, quin & sua quandoque præsentia executionem promovisse. Ita Francici Imperii forma ferebat, ab ipsa ducatum & regnorum in his terris prima institutione originem sumens. Jam vero Imperii *Principes* eos nuncupamus, qui in comitiis voto & sessione gaudent. Nomen ipsum sub Carolingis necdum eodem, quo nunc, significato, obtinebat; *Primores*, *Majores*, *Seniores* appellabantur: obtinebat vero, quantum tempora ferebant, res ipsa. Extincta familia Carolingica crevit Episcoporum & Abbatum in comitiis & regno auctoritas. Seculo XII. frequentatum Principis nomen sequentibus invaluit. Seculo decimo tertio Electoris axioma, nullo auctore, sed ipsa Imperii forma ita moderante ad paucos redactum; inde aliqua Principes inter & Electores distinctio. Seculis secutis ea, quæ hætenus in Imperio usu & consuetudine viguerant, in literas auctoritate publica redigi cœpta. Qui Duces, qui Electores, qui Principes votis capitatis; qui minorum gentium Dii votis curiatis gauderent, ex superiorum temporum usu & consuetudine definitum.

Hanc sententiam negavi, & Abbates Stabulenses & alios privilegio Principis dignitatem assecutos.

Hæc ego attendens scripsi, Principes Stabuleto-Malmundarios, eadem atque reliquos Imperii Principes Ecclesiasticos conditione usos, consuetudine & usu, non item privilegio aliquo, inter Imperii Principes relatos. Oppositum antea scripserat Martenus; quod inadvertenti excidisse putabam. Forte etiam re ipsa exciderat; ne vero vel leve hoc inadvertentiæ peccatum peccasse videatur, nunc pro aris & focis tuetur, atque in me, qui aliter censuerim, acriter invehitur. Meis verbis rescriptis, quia meam sententiam certam pronunciaram, hic, inquit, *mihî audire videor Magistrum e pulpito loquentem. Unde vero hanc hausit certitudinem, cum contrarium sit CERTISSIMUM?* Quæ infra tonat, eadem e pelvi tonat. *Negat Rodericus, Abbates ullo unquam privilegio Principis dignitatem obtinuisse, sed usu & consuetudine. Verum quid non negaret vir audacissimus? Ergone potioris erant Abbates conditionis Episcoporum conditione, quibus pariter ex privilegio indultum Principis gradum fuisse, multis demonstrare possemus publicis instrumentis?* Quid ad hos mellitos verborum globulos, verbaque quasi sesamo & papavere sparsa? Quid iis, quæ CERTISSIMA sunt, quæ multis publicis instrumentis demonstrari possunt, opponet Rodericus? Omnino erudito cuivis atque in rebus Germanicis versato actum agere videbor, si Martenum confutare aggressus fuerit. Sed male haberet moderatissimum Scriptorem, si ejus rationes ne brevi quidem examine dignaremur. Demus istud illius de republica literaria grandibus meritis, demus singulari moderationi, ut ne inauditum dimittamus, ut interroganti respondeamus.

Fatcor

Fateor igitur in ipso limine, eum recte disputare, cum Abbates cum Episcopis componit atque contendit, illis Principis axioma obtigisse privilegio, si his eadem via obtigerit. Quis enim dicat, meliorem fuisse Abbatum, quam Episcoporum conditionem? Porro Principis gradum Episcopis Privilegio collatum, ait a se demonstrari posse, non levibus aliquibus momentis aut petitis e trivio rationibus, sed omnino publicis instrumentis. Herbam porrigo, quis enim contra publica mutire sustineat instrumenta? Iis non assurgere capitale est & læsæ criminis. Sed tamen nefas est, audita tantummodo adversarii grandiloquentia, animos ponere. Publica hæc instrumenta in medium produci petamus. Si Germania, inquit, Episcoporum aut Abbatum tabularia penetrare liceret, plura hujusmodi Imperatorum diplomata, quibus eos Principis dignitate ornant, reperire possemus. Est hic summa animi contentione & diligenti attentione opus. Si Germania tabularia penetrare liceret, posset reperire. Posset; igitur necdum reperit: necdum aliquod e Germaniæ tabulariis petitum instrumentum vidit, quo Episcopo aut Abbati Principis axioma conferatur. Delicias hominis! Fateatur, se ejusmodi instrumentum nullum vidisse, nullum habere, & tamen affirmat pagina eadem posse se ejusmodi publicis instrumentis, quod contendit, demonstrare. Jam fidem Marteno habe, jam illustri Benedictini vigilias reverere. En hominis eruditi disputationem: Possum hoc publicis instrumentis demonstrare. Profer publica instrumenta. Desunt; reperire possem, si Germania tabularia penetrare liceret. At ea necdum penetrasti, penetrabis nunquam; igitur, quod te demonstrare posse ajebas, neque potes, neque poteris unquam demonstrare. Expende disputandi rationem, exacta est ad dialecticam amussim.

Verum, quo auctore scit, se ejusmodi instrumenta in tabulariis Germaniæ invenire posse? Quo indice cognovit ibi esse; nisi enim sint, reperiri non poterunt? Havelbergensia, Halberstadiensia, Hamburgensia, Bremensia, Magdeburgensia tabularia excusserunt Ludewigii, Leuckfeldii, Lindenbrogii, Lambecii, alii. Paderbonensia, Corbeiensia, Moguntinensia, Spirensia, Argentinenensia, Laguillius, Lehmannus, Serrarius, Johannis, Schatenius, Furstenbergius. Browero, Masenio, Hoffmanno, Gretsero, Chapeavillo, Frisio Wirceburgensia, Leodiensia, Bambergensia, Trevirensia accepta referimus instrumenta. Schannato, Browero & Pistorio Fuldensia. Prumiensia & Stabulensia Brouero, Knauffio atque Marteno: aliorum Archivorum instrumenta aliis scriptoribus; eorum collectionem utilissimam Lunigii nunquam interituris curis. Horum autem auctorum quis unus diploma unum, quale narrat Martenus, indicavit? quis unum edidit? Est ne cuiquam verisimile inter se conspirasse, ne ederent, si inveniissent? Est ne verisimile, si fuerit, non invenisse? Unum hoc restat, ut dicamus omnes omnium ætatum & archivorum vermes muresque pacto fœdere atque inita conspiratione hujusmodi instrumentis genuinum imegisse, ne ea unquam adversus me posset producere Martenus. Hercle! validiori argumento suam sententiam jugulare, meam confirmare non poterat adversarius, quam tam aperte fatendo, simile aliquod diploma a nemine unquam indicatum aut editum. Est enim inde certum, nunquam extitisse, proindeque, quod contendo, Episcopis & Abbatibus, qui hodie Principis axioma clarent, non esse illud lege aliqua scripta aut privilegio, sed usu, sed Imperii legibus & indole tributum. Cum vulgus Salesios, Borrromeos, Xaverios, alios, solenni ritu inter cœlites relatos audit: eodem apparatu arbitratur Paulos, Petros, Polycarpus Sanctis adscriptos. Eodem ex fonte diplomata Julii Cæsaris & Neronis pro domo Austriaca; Gregorii V. pro septem Electoribus, Aliquæ in Imperio dignitates posterioribus seculis peculiaribus privilegiis concessæ

Martenus
ait, se in-
strumen-
tis publi-
cis demon-
strare pos-
se simul-
que fate-
tur ea sibi
desse.

Vind. Pag.
47.

Neque ve-
ro extant-
publica in-
strumen-
ta, quibus
Germaniæ
Episcopi
S. R. I.
Principes
creati sint.

cessæ sunt : hinc insita vulgo opinio, omnes eodem modo concessas. Adversarium profano vulgo non accenseo ; arguit tamen & disputat ex vulgi dialectica.

Wapincense a Marteno laudatū ei adversatur.

Sed illi fere injuriam feceram invitus. Duo enim omnino profert instrumenta, quibus systema suum fulciat. Sed quænam illa ? Non ex Episcopali aliquo aut Abbatiali Germaniæ Tabulario petita ; non alicui concessa Abbati aut Episcopo, cujus successores Principum in albo emineant. Cassa igitur & inania. Sed hoc postremo loco ; instrumenta ipsa attendamus. Eorum alterum est Friderici Imperatoris Gregorio Episcopo Wapincensi concessum. Ait in eo Imperator : *Notum fieri volumus, qualiter nos venerabili viro ac dilecto Principi nostro Gregorio Wapincensi Episcopo, accepta ab ipso fidelitate & hominio, omnia regalia per legitimam investituram concessimus, quæ ipse & Ecclesia sua ab Imperio tenere debet...* Datum apud Arelatem anno M.C.LXXVIII. Indictione XI. calendas Augusti mensis. His verbis, Marteni iudicio, *Episcopus Wapincensis a Friderico Imperii Princeps factus est & institutus.* Sed, Marteni iudicio seposito, cordatorum & candidorum Virorum super iis iudicium requiramus. Aliud est, ut receptis verbis uti pergam, investire aliquem principatu & regalibus, alicui Ecclesiæ debitis, aliud aliquam Ecclesiam Principis dignitate & Regalibus semper in ea mansuris donare. Postremum qui præstat, is illius Ecclesiæ præfulem dicitur Principem creare aut facere. Primum qui præstat, is debitum alicui præfule per electionem aut nominationem Principis axioma illi confirmat, is cum illo investit. Hoc, quod tyronibus & tonforibus in Germania nostris perspectum est, an ignorarit, an dissimularit Martenus, non examino. Facit ad institutum meum perinde, an mala fide an ignorantia peccarit. Mihi istud sufficit, quod manifestum sit, hoc instrumento non creari, sed investiri principem. De genere hoc sexcenta proferre potuerat. Literis investituræ libri scatent ; ipse aliquas edidit, quibus Princeps Srabuleto-Malmundariensis investitur de Regalibus monasteriorum Stabulensis & Malmundariensis. Laudo tamen quod plura non protulerit ; Wapincense edendo causam suam plusquam res postulabat prodidit. Si perspectum ei fuisset Rudolphi I. diploma anno 1274. Ulrico Abbati Einsidlensi concessum, & ab Hartmanno in ejusdem monasterii annalibus pag. 260. rescriptum, majori illud similitudine veri mihi opponere potuisset. In eo Rudolphus Nos, inquit, *speculo circumspeditionis regia specularantes honorificentiam venerabilis Abbatis Ulrici memorato monasterio Abbatia titulo presidentis eundem collegio nostrorum Principum aggregantes, scepro Regio Principatus apicibus fecimus insignitum.* Hartmannus loco laudato, Heiderus in actis Lindaviensibus pag. 52. Vitriarius lib. 1. tit. 15. in hoc diploma intendentes arbitrantur eo *Principis titulum* Abbati Einsidlensi tribui. Hos si secutus esset Martenus, habuisset saltem sententiæ suæ auctores : sed tamen errantium numerus veritati non officit. Relegantur ea, quæ in diplomate præcedunt, liquebit, hoc diplomate, perinde ac Wapincensi, Abbatem Einsidlensem de suæ Abbatia Regalibus investiri. Ita enim Rudolphus : *Cum laudatum monasterium tanti honoris a divinis Imperatoribus & Regibus nostris prædecessoribus promeruerit incrementum, ut quicumque prædicti canobii debeat Abbas existere, idem imperiali scepro a Romanorum Rege de administratione temporalium investitus Principum consortio debeat refulgere..* Hæc, inquam, mihi quis relegat ; Ulricus de temporalibus alicujus monasterii investitur, cujus hæc est prærogativa, ut ejus Abbates *Principum* in albo refulgeant. Non itaque Rudolphus Einsidlensibus *Principis* axioma confert : contra testatur id illis deberi, competere. Quare etsi indubie Martenus diploma hoc, si perspectum habuisset, in rem suam laudaturus erat, fuisset tamen frustra laudaturus.

Coll. amplif. tom. II.

Adversatur item Einsidlense.

turus, cum, ut modo dicebamus, aliud sit *investire*, aliud creare Principem. Nunc in alterum ejus instrumentum oculos conjiciamus. Omnino hoc diploma Imperator Rudolphus ad plena perpetuæque libertatis & exemptionis indicium statuit & vult, ut Jacobus Archiepiscopus Ebredunensis & quilibet illius successor ejus, Imperatoris Rudolphi, sit *tricamerarius* & IMPERII PRINCEPS carissimus & secretarius palatii, sive Imperialis aulae Consiliarius specialis. Planum hoc & luculentum instrumentum ultro recipimus. Quantum prima fronte a Marteno facere videtur, tantum patebit statim adversus eum pugnare. Consideranda sunt solummodo locus, tempus, & is cui concessum est.

Utrum pro-
ducitur
privilegi-
um, quo
quis Epif-
copus S.
R. l. Prin-
ceps effici-
tur.

Provincia Narbonensis, quæ subinde Regni Burgundici, demum Regni Arelatensis nomine insignita est, quæque habet ab oriente Alpes Cottias, inter quas & mare sunt hæc Provincia, Arelatensis, quæ caput est regni; Viennensis, quæ Cancellaria regni gaudet; Tarentasiensis, Ebredunensis & Aquensis, & pro aliqua sui parte Lugdunensis & Bisuntina, Caroli M. & Ludovici Pii temporibus eundem atque Germania Regem reverebatur. Divisio regni, anno 843. facta, illius partem alteram a Germaniæ regno abscidit, secutorum temporum turbæ subinde totam a Germaniæ regno separarunt. Boso Arelatensem Burgundiam regis nomine tenuit, Cisararicam Rudolphi I. & II. dein Conradus, qui Hugonis ope Arelatensem Burgundiam Bosonis nepoti Constantino ereptam Cisararicæ reddidit, atque hoc factò Burgundicum regnum suæ integritati restituit. Conrado successit Rudolphus III. Ottonum temporibus. Sub his Regibus Burgundiæ sive Galliæ Cisalpinæ regnum a Germania separatum, nullius alterius, quam Regum suorum leges & scepra colebat. Rudolphus, cum improles esset, regnum Burgundicum Conrado Imperatori tradidit, quod a tempore Arnolphi Imperatoris, per annos plusquam centum triginta gentis suæ Reges tenuerat, sicque Burgundia iterum redacta est in provinciam & Imperio reddita. Ita Sigebertus Gemblacensis ad annum 1034. & alii passim Scriptores. Burgundia cum gentis suæ Regibus pareret, intelligitur facile rationes suas sejunctas habuisse a Germaniæ regno. Erant in ea Majores & Minores regni, a quibus Conradus Wippone teste, electus est in Purificatione S. Mariæ, & in ipsa die pro Rege coronatus. Erant Primates regni, quibus, scribente eodem Wippone, rogantibus Conradus Imperator filio suo regnum Burgundiæ tradidit. Quem Episcopi cum cæteris Principibus &c. Erant itaque & in ea Principes, quibus Episcopi accensebantur. Sed erant regni Burgundici, non item imperii Principes, Majores, primates. Quod Principis axioma eodem modo affecti erant, quo supra dicebamus obtineri solitum in universo Francorum regno. Ab Henrico III. sub ejus successoribus Henricis IV. & V. Lothario II. & Conrado III. Burgundiæ regnum rationes iterum suas a Germaniæ regno pedetentim, atque in dies magis sejunxit, dum tandem sub Friderico I. Beatricem Burgundam ducente, anno 1157. Imperio iterato redditum est. His temporibus, cum ab Imperio sejunctum erat, ejus Principes non erant imperii Principes. Neque vero Imperii Principes esse cœperunt, cum iterum Imperii leges & jura colere cœpit. Burgundia, hac conversione facta, haud secus ac Bohemia spectanda venit, cujus caput Imperii Princeps est, quin subditi huic capiti Principes eodem honore fruuntur. Cujus rei hæc est causa, quod Principes Provinciarum hujusmodi Imperio junctarum non per se, sed per caput Imperio jungantur, aut ut verbis receptis utar, mediate non immediate regnum respiciant.

Id Marteno
no adver-
satur. Ger-
vas. Til-
ber. Otia.
Imp. c. X.

Est enim
concessum
Episcopo,
qui non
erat im-
mediatum
Imperii
membrum.

Qui im-
mediate
imperium
respicie-
bant pri-
vilegio
non indi-
cuntur.

His ita observatis intelligitur facile, quare Ebredunensis Archiepiscopus ad Principis in Imperio axioma per privilegium Imperatoris sibi gradum fecerit. Scilicet antea non fuerat, quia membrum regni ab Imperio separati; quod regnum

num-cum Imperio redditum est, Imperii Princeps non evadebat, quia mediate tantum, id est per regni Burgundici caput, cui immediate suberat, imperium respiciebat. Quare si Imperii Princeps evasurus erat, quia regni indoles id non permetteret, unum hoc restabat, ut per privilegium evaderet. Ex adverso cum Episcopatus & Abbatia regales, haud secus ac Duces & Principes seculares Imperio immediate connecterentur, hoc ipso patebat illis via ad comitia Imperii, hoc ipso voto & sessione fruebantur, & proinde iis omnibus gaudebant, quibus Principis S. R. I. dignitas aditur & absolvitur. Quare illud, quod adversus me protulit Martenus instrumentum, adversus eum apertissimo Marte militat. Ille ita disputabat: Archiepiscopus Ebredunensis Regni Burgundici membrum, Principis S. R. I. axioma privilegio assecutus est, igitur Germaniae insigniora membra Episcopi & Abbates idem axioma etiam privilegio assecuta sunt. Jam vero ex superioribus patet alia omnino ratione disputandum esse, atque ita arguendum: Regni Burgundici membra ad dignitatem Principis Imperii privilegio pervenerunt, igitur membris Germaniae, ut eo pervenirent, privilegio opus non fuit. Nam illis ideo privilegium erat necessarium, quia Imperium non contingebat immediate, his, qui immediate illud contingerent, ex rationis diverlitate, privilegium non erat necessarium.

Abbatia alia erant Regales, alia Episcopales; alia Ducum & comitum leges & jura colebant. Quae haecenus disputavi de Abbatibus in album Principum relatis, eos solummodo spectant, qui Regalibus praesent abbatis. Nam ad Abbates Episcopaliū aut Ducalium monasteriorum quod attinet, eodem sunt pede metiendi, quo Praesules Burgundici aliive Imperium per sua tantummodo capita attingentes. Ad placita Ducum & Episcoporum suorum ventitabant; ad placita autem & comitia Regni veniendi jus illis nullum. Quando itaque ne quidem *status* regni erant, ab ipsa indole & conditionis suae ingenio a Principum Imperii dignitate removebantur. Ad eam non poterat iis gradus fieri, nisi eximius Imperatoris favor, quod conditionis fortuna negabat, privilegio concederet. Factitatum id aliquando esse superiorum temporum Annales docent. Monasterium S. Emmeramni Ratisbonae, in ipsis incunabulis Episcopale, conditionem non mutavit seculis octavo & nono. Sexcenta argumenta sufficiunt *Codex Diplomaticus Ratisbonensis*, *Traditiones Emmeramnenses & Anamodi* a Pezio edita. Wolfgangus, qui anno 968. Episcopus renunciatus est, primus, nomine Abbatis, quod haecenus Reganenses Antistites Episcopali conjunxerant, abdicando illudque cum dignitate patrueli tradendo, Emmeramnensibus anam praebuit Episcopale dominium declinandi. Factum est id sensim, fuitque plusquam unius seculi labor. Tandem, quia natura negabat, sub Henrico Imperatore ab ejus filio, tunc Bohemiae Rege, Principalis dignitas est illis acquisita, specialis privilegii beneficio. Verum magna est vis naturae, ne furca quidem semper expellitur. Emmeramnenses, etsi Imperatoris privilegio inter Principes Imperii relati, tamen locum & sessionem inter eos non obtinent. Tam est istud certum, eos quibus hoc honoris competit, non privilegio aliquo, sed ab ipsa conditionis suae natura illud consecutos esse.

Necdum huic de Abbatum & Episcoporum Principis S. R. I. axioma disputationi per Martenum finem facere licet. Unde illius initium ductum, eo redeundum est. Carolingorum aevō Regni Francici ordines bifariam dividebantur. MAJORES alii erant seu SENIORES, MINORES alii seu JUNIORES. Illorum erat super gravissima quaeque Regni negotia consultare. Idem *Majoris* aut *Senioris* ordinis illustres *proceres*, *primores* & *optimates* audiebant. Quando autem Abbates & Episcopi inter *Majores* seu *Seniores* suffragia ferebant, horum illos

numero accensus, inter *Proceres, Primores & Optimates* eos collocavi. Neque vero Hincmarum Ducem sequitædet. Hoc ornamentum, ut Episcopis & Abbatibus detrahat Martenus, fatetur quidem, *ad regiam Principibus & proceribus colloquia admissos*. Verum, inquit, *hoc dignabantur honore, quia sanctitate & doctrina, quia longo rerum usu, quia ingenio & cæteris ingenii laudibus præpollerent; nec tum generis aut dignitatis, sed solius virtutis ratio habita, cum humiles Monachi pariter sint a Regibus vocati & consulti, quos sanioris dandi consilii judicabant capaces.*

Adhibitos quandoque a Regibus ad consilium Monachos, stilitas, anachoretas, alios, sanctitatis opinione claros, sciebamus: sed hoc hic non quærebatur; de comitiis, de placitis agimus, quibus qui interesse deberent, non tam a Regis pendebat arbitrio, quam ab Imperii forma, indole, legibus. Carolingorum ævo eodem jure comitiis intererant Episcopi & Abbates, quo Duces & Comites. Omitto antiquiora: Anno 742. Carolomannus per consilium sacerdotum, Religiosorum, & Optimatum ordinavit, per civitates, Episcopos. S. Bonifacii vita per Othlonum. Anno 750. Pippinus una cum Optimatibus vel Pontificibus, Apostolicis Patri-

Abbates
& Episcopi
sub Carolingis
comitia frequenter
ut Duces
& Comites.

bus resedit ad universorum causas audiendas, vel recto judicio terminandas. Mabilonius de Re Dipl. lib. 6. Pippinus cum consensu Francorum & Procerum suorum, seu Episcoporum, regnum Francorum... divisit. Sub Carolo M. Conventus Generales sæpius congregatos legimus: in iis Episcopos & Abbates semper offendas. Mortuo fratre Episcopi, Abbates, Comites & Duces, qui fuerunt fratris sui, ad eum adierunt. Annales Pithæani ad an. 771. Morti proximus habito generali conventu filium suum Imperialis nominis consortem fecit. Adelmus Benedictinus ad annum 813. Qui vero generalem hunc conventum composuerint, edisserit Theganus: Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus loco positus habuit grande colloquium.

Sub Ludovico Pio frequentissimi conventus generales: in iis item Episcopi & Abbates suis suffragiis gaudentes. Adeo Episcopi in conventu anno 833. in charta depositionis Ludovici ita de se loquuntur: *Nos Episcopi super Imperio Domini & gloriosissimi Lotharii Imperatoris constituti*. Sed unus pro omnibus nobis fit Hincmarus Epistola ad proceres Regni: *sub Ludovico Pio, inquit, bis in anno placita tenebantur; unum, quando ordinabatur status totius regni, ad anni vertentis spatium..... in quo placito generalitas universorum, MAJORUM tam Clericorum, quam Laicorum conveniebat: SENIORES, id est Majores, propter consilium ordinandum; MINORES propter idem consilium suscipiendum. Seniorum susceptacula sic in duobus divisa erant, ut primo omnes Episcopi, Abbates &c.* En Abbates ad comitia vocatos, locum, suffragium in iis habentes, haud secus ac Duces & Comites. En eos inter *Seniores & Majores* regni recensitos; en eos *proceribus, optimatibus & primoribus* annumeratos, nam & hi tituli, ut dixi, *majorum ordinum* proprii. An etiam *Principibus*? Quæstio est de voce. *Principis* nomen sæpia scule tribuebatur

Erant itaque, perinde ac Duces, Principes Regni.

Ordinibus regni *Majoribus*, qui clerici non erant; ad rem quod attinet, cum Episcopi & Abbates, non modo iisdem ornamentis & juribus, quibus *Majores* laici gauderent, sed plane primi essent ordine, ante eos locum caperent & nominarentur, res ipsa *Principis* iis negari non potest. *Principis* nomen tribuit eis Helmodus lib. Chron. Slav. Lambertus Schaffnaburg. pag. 192. sub Principum nomine comprehendit Episcopos, Abbates, Duces, Comites. In jure feudali Germanico distinguuntur Principes seculares ab Ecclesiasticis: *Die Layen Fürsten*, Cap. 1. Vidimus supra a Wippone regni Burgundici status ecclesiasticos ejusdem regni Principibus annumerari. Quanquam neque *Majoribus* aut *Senioribus* laicis Principis nomen eo significatu competebat, quo nunc, cum maxime proprie loqui volumus, S. R. I. Principes dicimus. Erant fere synonymæ voces hæ: Principes, Proceres, Primores, Optimates, Majores, Seniores, Cui res con-

veniebat per harum vocum aliquam significata, conveniebat etiam significata per alias. Carolingis extinctis Comitatus & Ducatus & Marchionatus jure hæreditario familiis affigi cœpti; iisdem temporibus, quæ ex superiorum Regum munificentia *superioritas territorialis* Episcopis & Abbatibus sensim accesserat, Ottonum liberalitate immane quantum aucta, ad culmen pervenit. Hinc Episcopi, Abbates & Duces non solum voto & sessione in regni comitiis & placitis gaudere, sed & feuda & regalia beneficii titulo ab Imperio tenere. Quare secutis temporibus non solum ad voti & sessionis jura, sed etiam ad feudorum & regalium magnitudinem, cum de Principis dignitate actum, attendi cœptum. Inde factum, ut potentiores Abbates Principis locum tenuerint, reliqui suffragiis curiatis duntaxat gaudeant.

Martenus ut de S. R. I. Principibus ea scribat, quæ hætenus omnibus eruditis indicta fuerunt, & deinceps erunt, hariolatur Principis axioma primum ab Imperatoribus Schismaticis concessum, *qui, inquit, ut Episcopos & Abbates, quorum magnatum apud populos auctoritas fuit, in suas partes allicerent, specioso hoc Principis titulo eos inescarunt.* Multi fuerunt Imperatores, quibus Monachorum religiosa modestia *Schismaticis* nomen fecit. De quibus Marteno sermo est? de Henricis, Fridericis? de quibus Henricis? de quibus Fridericis? Aliquot sæculorum spatium sibi paravit Martenus, ne labyrinthis errori condendis locus desit. Sed, quæ eorum, qui studio errant, juxta pæna est, iis ipse Dædalus noster se non evolvit. *Quod vero, profequitur, Stabulenses Abbates spectat, primus omnium Wibaldus Principis dignitatem consequutus videtur, postquam Corbeie Novæ Abbas esse cœpit, ex quo factum est, ut Stabulenses Corbeiensisque Abbates pro uno duntaxat Principe computentur.* Principis axioma, ejus judicio Episcopis & Abbatibus primum ab Imperatoribus Schismaticis concessum est; Wibaldus Stabulensis Abbas primus hanc dignitatem consequutus. Quis igitur Imperator Schismaticus, post vindicem Religiosum fas sit hoc nomine uti, sub sole erat Wibaldi temporibus? Sub Lothario Abbas Malmundario-Stabulensis renunciatus est, Corbeiensis sub Conrado, obiit sub Friderico Barbarossa anno 1156. eo scilicet tempore, quo hunc Imperatorem nemo adhuc Schismaticum nuncuparat. De Conrado & Lothario certum est, nullus eo processisse calumniam, ut eorum nomen hoc epitheto aspergeret. Ita secum Martenus pugnat, ut tutius cum veritate pugnare possit. Ex quo Wibaldus Corbeiensis Abbas factus est, *Stabulenses & Corbeiensis Abbates pro uno duntaxat Abbate computantur.* Nova, paradoxa, verbo dicam, falsissima. Evolvat mihi quis Imperii Recessus, Circuli Acta, Comitiorum Vota, Camera Taxam, Matriculam Imperii: videbit Corbeiensis Abbates a Stabulariis semper secretos, hos perinde ac illos suis peculiaribus votis & sessione in Comitiis & Circulo gaudere. De lunæ incolis & Principibus, si ita scriberet Martenus, censoriam fortassis virgam cohiberemus. Pergamus. Wibaldum inter Abbates Stabulenses primum Principis axioma consequutum cum dicit, eadem corda oberrat. Hoc enim quo teste? Innumera superant Wibaldo concessa diplomata Pontificia & Imperatoria, ejus innumera ad alios & aliorum ad eum epistolæ; nullibi Princeps appellatur. Quando neminem Principem dicere sustiner, nisi in Imperatorio aliquo diplomate Principem nuncupatum videat, & a Wibaldo & ab Erlebaldo successore, eodemque fratre aliisque secutis Abbatibus hoc axioma remove eum oportebat. Sed, tanta est vis veritatis, Wibaldum aliosque illius ævi Abbatiarum Regalium Abbates regni comitiis interesse, feuda ab Imperio regalia tenere, investiri videbat: rem ipsam, & Principis insignia palpabat. Inde factum, ut ei Principis nomen tribueret. Recte omnino. Verum advertere debebat, hæc omnia ornamenta in prædecessoribus, in aliarum Regalium Abbatiarum

Præfulibus fuisse. Advertit istud in Fuldenfis Schannatus Historiæ Fuldenfis pag. 68. Operæ parum postulabat hæc observatio, sed postulabat animum partium studio vacuum; hunc si habuisset Martenus, illam si adhibuisset, intellexisset illico, & Stabulenses & aliarum Abbatiarum Abbates ad Principis in S. R. Imperio culmen non privilegio, sed consuetudine & ipsius regni indole erectos, quod demonstrandum susceperamus.

C A P U T VII.

De Triumpho S. Remacli & ejus Authore.

Ranslatum abs S. Annone corpus S. Agilolfi Malmundario Coloniam, separatim anno 1065. a Stabulensi Malmundariense cœnobium atque eidem Archiepiscopo dono datum, fuisse vero post quinquennium anno scilicet 1071 pristino redditum statui, Auctorum fide dignorum testimonio habemus. Rem totam duobus libris, Triumpho titulo inscriptis, comprehendit Monachus Stabulensis, qui ejus gestæ spectatorem, aut auditæ testem se præfert. Quia autem cum Malmundarienses, tum S. Annonem maledictis atrocibus proscindit eorumque nomini maculas adspexit nullo ævo delendas, examinandum putavi, quantum ei fidei esset habendum. Nemo est qui nolit de mortuis perinde ac vivis ex vero aut bene aut male sentiree

In ipso limine prodit sese luculentissimum partium studium atque inexplebilis maledicendi prurigo. Neutrum inficiari sustinet Martenus; inde fidei haud parum Auctori detractum. Est enim necesse, cum errare in causis rerumque finibus explicandis, cui perinde non est, rectæne an pravæ sint. Adeo non raro contingit, ut qui hoc fermento corruptus fuerit, non modo in causis & finibus enarrandis hallucinetur, sed etiam fingat aut, nimia crudelitate, narrata recipiat, queis calumniam, quam struit, reddat verisimiliorem. Attamen auctor æqualis est, visa aut audita recitat. Ita quidem ipse præfert. Credit chapeavillus, qui primus edidit. Credunt Stabulenses & Malmundarienses, Mabillonius & Martenus atque alii passim. Sed multi sese æquales dixerunt, multi crediti, qui non erant. Ego post Triumphum solícite examinatum, multa visus sum mihi reperisse, quæ probent, non fuisse æqualem, sed longo post ea, quæ describit, tempore vixisse. Est suus cuius ætati stylus; excerpti aliqua, quæ stylum XI. seculi mihi parum referre videntur. Ea intacta relinquit Martenus; suus itaque constat illis vigor. Est quoque suus cuius seculo literarum & scripturæ character. Martenus codicis MS. in quo Triumphus legitur specimen aeri incidit, ex quo statuit, scriptum temporibus Henrici III. Imperatoris. Sed sunt in ea literarum compendia, quæ secundum Mabillonianas tabulas seculum duodecimū adultum decimo tertio primum invexit. Id supra a me observatum. Auctorem Triumpho Godefridum Præpositum Stabulensem ex comitibus de Vienna scribit Franciscus Laurentii & credit Martenus. Facit id quoque adversus Triumpho antiquitatem. Quot enim exemplis docebit Adversarius, seculo undecimo fuisse Comitibus Gentile nomen a fundo acceptum? Triumphum cum eo Chronici Lareshamensis loco contuli, ubi Lareshamense cœnobium Adelberto Bremensi datum legitur: tanta utrimque convenientia, quanta inter Terentii & Menandri Andriam, Terentium & Steclium inter. Reponit Martenus, id ideo factum, quia rerum similium similes sint effectus. Recte; modo cuiquam verisimile fieri possit, eam inter

Triumphus S. Remacli erat examinandus.

Est suspensus ob partium studium.

dubitare licet an sit ab Auctore Synchro. aliqua dubitandirationes.

Laureshamense cœnobium & Malmundariense potuisse intercedere similitudinem; quam pagina 149. descripsi. Eorum, qui se, quam revera sunt, antiquiores mentiuntur, est ista justa pœna, ut Anachronismos peccent; quibus imposturam prodant. Auctor Triumphi simulat, se scripsisse ante annum 1081. Anno 1084. Henricus tertius Imperator factus est: attamen Auctor noster ita orditur: *regnante Henrico IV. postea Romanorum Augusto.* En parachronismum lethalem! Fatetur Martenus; verum, inquit, auctor aliquot post annis opus relegens aut retractans suum pauca verba immutavit aut addidit. Id aliquando ab aliquibus factitatum, non negamus. Sed nonne is, qui indicasset, post primam libri sui editionem Henricum creatum Imperatorem, indicasset quoque, Theodoricum Abbatem, cui emendandus nuncupatur & de quo in eo tam frequens mentio, post hoc tempus fati functum?

*Auctor
æqualis de-
bet cum
historia
universali
consentire.*

Ab æquali, ab eo qui visa & audita scribit, qui, quæ scribit, illi corrigenda nuncupat, qui illis non modo interfuit, sed etiam moderandis præfuit; abs simili inquam scriptore ut æqualis credatur, istud petimus, ut vero consentanea scribat. Si enim vidit aut ab iis, qui viderunt, audivit, scire poterat: jam vero si sciebat, nulla erat causa, quare aliter, quam res haberet scriberet, præsertim iis in rebus, in quas partium studium non cadit. Est hic lapis lydius a celeberrimis quibusque criticis adhibitus. Horum vestigia legens ad eundem applicui S. Remacli Triumphum, iisque scætere sphalmatis observavi, quæ ab æquali non poterant peccari. Ea paucis repetam, quidque opposuerit Martenus, indicabo & refellam.

*Auctor
Triumpho
neque cum
ea*

I. *Henricus Imperator Pascha Colonia celebravit, ibique rursus Ottoni Duci inducias usque in Pentecosten dedit: exacta solennitate Paschali Leodium abiit: ubi corpus S. Remacli illi oblatum est.* Ita Lambertus Aschaffenburgensis ad annum 1071. Marteno videtur, non inferri his verbis violentiam, si *Henricus Dominicam Resurrectionem ipso die Dominico Colonia celebravit & postridie Leodium abierit.* Addit deinde, hanc esse Lamberti mentem. Sit ergo: hoc voluerit tantum Lambertus, Henricum Dominicam Resurrectionem Colonia celebrasse. Auctor Triumphi contra scribit, se cum S. Remacli reliquiis pridie Dominicæ Resurrectionis Leodium pervenisse, & Regem Henricum eo tempore ibi fuisse. Adeo scribit Cap. VI. *ipsa resurrectionis Dominicæ die convocatis Principibus & Episcopis coram Rege ad placitum præsentis D. Abbate cum Archipræsule cæpit agitari consilium.* Jam vero cum ex Lamberto, quem recipit Martenus, certum sit, hac die Henricum Regem Colonia fuisse; patet Auctorem Triumphi peccatum peccasse, quod in æqualem, in spectatorem oculatum cadere non poterat.

*Neque se-
cum con-
sentit.*

II. Die Resurrectionis Dominicæ corpus S. Remacli in palatium delatum est; postridie, eo inderelato, Rex deferentium precibus annuit: ita Auctor Triumphi primis capitibus libri secundi. Capite autem XXII. scribit, id factum esse septimo Idus Maji. Hæc inter se componantur. Dies post Dominicam Resurrectionis in 25 Aprilis incidit anno 1701. septima Idus Maji in nonam ejusdem mensis. Ita Auctor Triumphi secum pugnat. Id vero fieri potuit ab æquali? Istud facile intelligimus, potuisse scriptorem aliquem seculi duodecimi aut decimi tertii secundam diem post Dominicam Resurrectionis cum nona Maji componere: at non potuit hic parachronismus a teste, a spectatore, ab æquali proficisci. Ceterum assignandam esse Triumpho S. Remacli septimam Idus aut diem nonam Maji, argumento est, quod, Francisco Laurentii teste, hac die annua redditæ libertatis monasterio Malmundariensi commemoratio sub ritu duplici celebrari solita sit. Unde istud quoque liquet, Lamberti jamjam

prolata verba ita intelligi posse, ut Henricus totam *solennitatem Paschalem* Coloniae exegerit. Vim eis intulit Martenus aliter explicando. Quanquam ne hoc quidem pacto antilogia potuit occurrere, cui sese auctor Triumphalis involvit.

III. S. Anno, accepto ab Henrico Imperatore Malmundario, ejus possessionem adiit post mensem Junium anni 1065. Ejus conatibus opposuit se Fridericus Dux & idem Stabulensis advocatus. Malmundarium communiit, *ubi etiam Mensem integrum cum expeditione consummavit.* His ad Regem delatis, ipse & Abbas in curiam evocati, eo ire renuunt. Abbas secundo evocatus, tandem ad Regem accedit; a quo Triburiae *totum pene mensem detinetur.* Redux Stabuleterum, Fridericum decumbere percipit; ad eum invisit; moritur Fridericus. Ita quidem Auctor Triumphi lib I. cap. 5. 6. 7. Diem Mortis VIII. Kalendas Septembris indicat Necrologium Stabulense; annum 1065. Sigebertus & Albericus. Diploma Alberonis Mettensis Episcopi, eodem anno datum, ejus quoque mortui meminit. Rescripsit illud post Miræum Calmetus in Probationibus Historiæ Lotharingicæ, qui item statuit, Fridericum anno 1065. mortuum esse. Jam vero quantillum est istud temporis spatium a 29. mensis Junii ad vicesimam quintam mensis Augusti? alterum tantum postulant ea, quæ gesta esse Auctor Triumphi testatur. Sed alia hic suboritur difficultas. Omnino, juxta Triumphum, Fridericum anno 1065. obiisse oportet; neque potest ulla ratione refragari Martenus. Verum post Miræum edidit ipse in tomo II. Coll. ampliss. duas chartas, quibus Fridericus Dux Allodium Sprimont Stabulensibus dono dat. Earum alteram autographam superare, affirmant. Utramque sinceram & genuinam credit credique vult Martenus. Utraque data est anno 1067. tertio Calendas Septembris. Quare Fridericus Dux non obiit ante annum 1068. At juxta Triumphum auctorem obiit biennio aut triennio ante. Suscitatum a mortuis nemo testatur: restat proinde, ut Martenus aut Sprimontenses chartas aut Triumphum suppositionis postulet. Si Triumphum gratia, quod facturus videtur, Archivi Stabulensis auctoritatem respuit; at tamen hoc facto Triumphum auctoritatem non augebit. Neque auget eam Calmeti silentium. Multa ex eo potuisset in Historiam suam de Friderico & Godofrido Ducibus transferre. Modo vera fuissent, attulissent indubie tantum voluptatis lectori, quantum recensitæ Monasteriorum foundationes, aut excerpta Pontificum & Imperatorum privilegia. Non transtulit: est id mihi argumento, eum Triumphalis scriptoris auctoritatem parvi facere.

IV. Narrat, Abbatem Stabulensem Theodericum, cui liber secundus corrigendus nuncupatur, secundo in aulam evocatum, tandem Regem convenisse atque ab eo fere per mensem Triburiae retentum. Tempora expendimus atque deprehendimus, Regem eo, quod hic indicatur, tempore Triburiae non fuisse. Id ex vero deprehensum, ex Marteni silentio magis quam ante elucescit.

V. Regem cum Regina Stabuleti a se visum anno 1066; eodem anno Regem a Theodorico Abbate *in ipsis Natalitiis diebus Bavenbergæ* conventum, disertis scribit verbis. Esse autem hæc vero opposita, est a nobis ostensum; quod quia quoque negare non sustinet Martenus, argumenta non est necesse repetere. Alia atque alia hujus generis cumulavi paroramata, quæ ab æquali committi non poterant. Ea repetere esset inutile; præsertim quia ita sunt luculenta, ut Marteno regularis silentii legem imposuerint. Unum est, quod elidi posse putaverit.

VI. Triumphator Stabularius capite X. scribit, *evocatum Abbatem Tegen-*

*Mortuos
in scenam
evocat.*

*Abbatem
& Regem
duobus in
locis eo-
dem tem-
pore collo-
cat.*

*Idem pec-
catum sa-
pius pec-
cat.*

*Tegen-
nem trien-*

nio post
mortem
cœnobio
Malmun-
dariensi
præficit.

nem ex Cœnobio Brouwvire atque Malmundario præfectum. Factum id esset post mensem Julium anni 1065. Verum, quia mortuos vivis præfici insolitum, ego autem observavi, Tegenonem quinta die Januarii anni 1063. diem obiisse, Marteno difficultas hæc major videtur. Sed tamen, inquit, si multis post annis superstitem Tegenonem demonstraverimus, nonne evanescet impostura nota, quam fanatico furore concepit Rodericus, merumque erit mentis ejus figmentum, mera deliratio? Ut moderata hæc religiosi Vindicis verba in ipso fonte legi possint, indicandum est, ea haberi paginis 126. sq. Post ea, observato B. Wolfhelmum, quod verum est, ex Abbate Gladbacensi Brunwileræ suffectum esse Tegenoni Abbati, pergit: *At Gladbacensis Monasterii administrationem non suscepit ante annum 1066, quo Henrico, die Aprilis 27. defuncto, suffectus est.* Stane? id vero unde apodicticus Vindex hausit? scilicet in Abbatum Gladbacensium catalogo Henricus Abbas anno 1066. vita functus legitur; post hunc sequitur Wolfhelmus: inde hunc illi mortuo suffectum dicit. Sed extat B. Wolfhelmi Vita, ab alumno & æquali scripta: erat ea quoque consulenda. Ita habet num. 4. Wolfhelmus ab Herimanno Archiepiscopo Henrici, avunculi sui Abbatisque ad S. Pantaleonem & Gladbaci, providentiæ commendatur. *Qui videns eum assuetæ solitudinis inhaerentem studio. . . urbe educitum præposuit cuidam sui regiminis Abbatie, nomine Gladebaco.* Est autem ex his manifestum, Wolfhelmum non esse anno 1066. Henrico defuncto suffectum, sed ab Henrico vigili & vivo Gladbacensi Abbatie præfectum. Neque vero paulo ante Henrici mortem præfectus est; nam postquam Abbas factus legitur, sequitur in Hagiographo iter ejus Romanum, tum Herimanni Archiepiscopi obitus. Ut proinde indubitatum esse debeat, Wolfhelmum inter annum 1052, quo Henricus ad S. Pantaleonem est Abbas renunciatus, & annum 1056, quo Herimannus obiit, Gladbaci Abbatem creatum. Herimanno successit S. Anno. Is cum circiter annum 1060. Sigebergense Monasterium moliretur, Wolfhelmum loco præponere curavit. *Sed studiosum divina contemplationis hominem activæ vitæ talibus initiis pernecessariæ videns omnino expertem, eduxit eum ad locum competentiorum. In proximo enim Abbatia Bruwvilerensis erat, quæ quoniam viduata erat Pastore &c.* Ita sancti Abbatis Vita apud Surium 22. Aprilis. His in scirpis novos cudit nodos Martenus. Sigebergensis Ecclesia secundum S. Annonis Hagiographum anno 1066. consecrata est: igitur, ita arguit Martenus, post eam consecratam Wolfhelmus eo transferri debuit. Neque arguit solum, sed omnino asserit, *istud expresse tradi ab Historia Monasterii Sigebergensis.* Sigebergensis Historiæ nomine nihil aliud venit, quam fundatio & initia hujus cœnobii, multis in Vita S. Annonis descripta. At ea legat & relegat quilibet, ne Wolfhelmi quidem ibi mentio, tantum abest, ut *expresse tradatur*, huic cœnobio post consecratam anno 1066. ecclesiam præfici debuisse. Quanquam enim primum anno 1066. consecrata fuerit, an inde consequitur, non cogitasse Annonem antea de Abbate, quem INITIIS Monasterii moderandis præficeret? Oppositum innuit & asserit Wolfhelmi Hagiographus in verbis rescriptis. Ecclesia Brunwilarensis dedicata est anno 1028, attamen jam ab anno 1024. S. Poppo Monasterii initia moderabatur. Volpertus Divitensis Abbas ejusdem Monasterii initia temperavit ante consecratam Ecclesiam. S. Remaclus Stabuleti & Malmundarii Abbas fuit, antequam dedicarentur horum Monasteriorum Ecclesiæ. Atqui in omnibus fere Monasteriis, quorum initia lux historica explicavit, Abbates aliunde accitos legimus, ut initia moderarentur; claustrum, officinarum, oratoriorum & ecclesiæ constructionem adumbrarent, dirigerent; monachorum coloniam deducerent, leges iis ponerent, cetera.

Eo quoque S. Anno confilio B. Wolfhelmum, cum primum de Sigbergenſi Monafterio extruendo confilium captum, evocare & loco præponere conſtituerat. Quod recitatis de cauſis abjecit atque cum Brunwileram tranſtulit. Neque non concordant antiqui codices Brunwilerenſes, quos his diebus conſultui. In iis legitur anno 1091. 22. Aprilis obiſſe, præſuiſſe annis 28; quos ſi detrahas, ſuperat Abbatem factum anno 1063. Iſdem in chartis Tegenonis obitus cum 5. Januarii anni 1063. componitur. Eodem anno obiit B. Richeza Regina Poloniæ. Hinc multæ turbæ inter Brunwilerenſes & S. Annonem, de quibus Ezonis & Methildis Hiſtoria & Wolfhelmi Vita. Tegenonis in illis nulla mentio; multa & frequens Wolfhelmi; hinc illum obiſſe, hunc, circiter B. Richezæ obitum, regere cœpiſſe, luculentum argumentum.

Ex diverſis parachroniſmis, quorum auctorem Triumphalem poſtulavi, cum ne cum quidem propugnare potuerit Martenus, quem, quia minor videretur, e multis ſelectum propugnandum ſuſceperat; quid de aliis, ad quæ defendenda non eſt auſus aggredi, ſentiendum ſit intelligimus. Equidem poſtquam ſingula iterato examini ſubjeci, perſuadere mihi non poſſum, poſſe tot ſphalmata ab auctore æquali & præſente peccari, aut, ſi peccari potuerunt, non fuiſſe correctæ a Stabulenſibus, a Theodorico Abbate, cui *examinandus, corrigendus & corroborandus* eſt Triumphus nuncupatus, *priusquam in publicas aures diffunderetur incorrecta garrulitate.* Quod ſi tamen a ſua moderatione impetrare non poteſt Vindex religioſus, ut auctorem, qui in S. Annonem & Malmundarienſes maledictorum & opprobriorum plauſtra ſingulis in paginis effundit, ſpurium & ſuppoſititium pronunciet; per me licet, ſynchronus, æqualis, eorum, quæ narrat, ſit teſtis oculatus. Sed iſtud dum Marteno concedo, det mihi viciffim, ut illi impune fidem non habeam. Quando enim in rebus adiaphoris & obviis toties titubavit, quo jure quis a me petat, ut eum non ſuſpicer, titubaſſe in rerum cauſis & finibus retegendis; in rebus, in quas partium ſtudio latiffimus patebat aditus? Narrat, Malmundarienſes ante annum 1062. S. Annoni ſacras S. Agilolfi exuvias obtuliſſe, hoc pacto fœdere, uti eos Stabulenſis Abbatis legibus eriperet & peculiarem Abbatiam conſtituere daret. Si ſcriptor nullus hac de re oppoſita ſcriberet, tamen quia, quam nulla ſit ſcriptoris accuratio, quam partium diſtrahatur ſtudio vidimus, impune dubitare liceret, an hæc vero conformia ſint. Quia autem ex duobus ſcriptoribus æqualibus, Hagiographo ſcilicet S. Annonis & Anonymo Malmundarienſi oſtendi, Agilolfum Malmundariis invitis *præreptum*, jam fidenter poſſumus auctori Triumphali fidem negare. Occaſionem & cauſas neſcio quas recenſet, per quas Malmundarium a Stabulenſi cœnobio ſeparatum ſit. Alias ſufficiunt Lambertus Aſchaffenburgenſis & Chronicon Laureſhamenſe. Duobus his ſcriptoribus, eadem methodo diſputans, potiorem fidem habendam dixi, quam auctori Triumphali. Martenus, clavum clavo pulſurus, ſcribit, Lambertum & Chronographum Laureſhamenſem etiam humani multum paſſos atque plus uno laborare nævo. Uterque narrat, Indam Annoni cum Malmundario datum fuiſſe; id vero falſum eſſe, ait ſibi *maniſteſtum*. Nam, inquit, *noſtri Indenſes Annonem inter ſuos Abbates non adnumerant.* Lepidam rationem! Corbeiſenſes & Laureſhamenſes Adelbertum Bremeniſem ſuis Abbatibus non adſcribunt & tamen hunc illis Abbatibus donatum fatetur Martenus. Fatetur Malmundarium Annoni donatum, neque tamen ipſe aut Malmundarienſes eum Abbatum in ferie collocant. Scilicet Epifcopi & Duces, quibus Henricus III. anno 1065. Abbatias donabat, earum Abbates non renunciabantur, ſed in jura Regis ſuccedebant, cujus erat Abbatem aut nominare aut electum confirmare; monaſteriis preces,

Ex his
ſequitur
ſpurium
eſſe aut
nulla fide
dignum.

Lamberti
Aſchaff.
& Chronici
Laurenſis.
Auctoritas
propugnatur.

dona, *militiam* imperare. Sed quid in his longus sum, nonne ipse Triumphus auctor, cuius fidem elevare vetat Martenus, lib. I. cap. 3. scribit, S. Annonem *obtinuisse dono regio Malmundarium & Indam?* Ego Triumphatori hic fidem habeo, quia cum Laureshamensi & Aschaffenburgensi consentit; Martenus habebit, quia Evangelistam credit. Laureshamensis Chronici auctoritatem etiam inde aggreditur, quod *Filikensem* Abbatiam S. Annoni dono regio obtigisse scribat. *Verum*, inquit, ex Abbatiarum illi donatarum *numero, juxta Lambertum removenda est, cujus ne meminit quidem.* Lambertus ejus non meminit, ergo Annoni donatam negat. Si ita argumentari licet, Dionis Cassio, Halicarnassensi, Plutarcho, in multis est neganda fides, multa enim narrant, quorum non meminit Livius. Verum Laureshamensi nonne quoque negat Martenus fidem, ubi Indam Annoni datum scribit, etsi idem scribat Lambertus? Inconstantiae tantum ne in ipso quidem Tigellino vidit Horatius. Abbatiae Buranae Ellenhardo Frisingensi datae, non meminerunt Laureshamensis & Aschaffenburgensis; an datam negabimus? Neget Martenus; opponemus rescriptum a Meichelbeckio diploma, ex quo discimus, Henricum III. Abbatiam Buranam Ecclesiae Frisingensi *instinctu fidelis sui Adalberti Hamaburiensis Archiepiscopi* donasse, non veritum, ne nulla aut falsa esset donatio, etsi illius non erant mentionem facturi Aschaffenburgensis & Laureshamensis. Ceterum Abbatiam Filikensem, quae initio regalis erat, donatam fuisse aliquando Ecclesiae Coloniensi, manifestum inde argumentum, quod & nunc & pridem ejus jura coluerit. Sequitur alia machina, qua Laureshamensis auctoritatem labefactare conatur. Initium Bullae refert Udalrico Abbati concessae, quod ita in editis legitur: *Adrianus Episcopus servus servorum Dei.* At non *Adrianus*, sed *Alexander* Bullam concessit. Ita est. Verum ignoratne Martenus, in multis *Alexandri II.* Bullis autographis, forte in omnibus, ejus nomen unica initiali litera indicatum? Ignoratne hoc quoque persaepe a Chronographis factitatum? Quare nullum hic Laureshamensis peccatum, sed ejus scribae, qui secutis temporibus chronicon rescribens, acceptam a Chronographo initialem literam *A* in *Adrianum* convertit; cum ideo adhibita esset, ut *Alexandrum* notaret. Superat postrema Marteni machina: Laureshamensis scribit, *cunctis Episcopi Adalberti conatibus explosis, tam Abbati, quam Monasterio Corbeiensis suam libertatem, suam dignitatem incolumem conservatam esse.* Contra Martenus ex Corbeiensis chronico, *dispersam congregationem, & inde magnam confusionem;* haec autem inter se opponi. Verum nonne quoque Triumphalis auctor scribit, *Adalbertum frustra sibi vendicasse Corbeiensis Monasterium?* Si *frustra*, igitur *illius libertas & dignitas incolumis conservata est.* Huic itaque ne repugnet scriptori, Laureshamensem erroris arguere desinat. Potest uterque ex facili cum Chronico Corbeiensis conciliari. Etsi enim facta donatio Corbeiensis Monasterii *congregationem dispersit & magnam confusionem* peperit, quia tamen brevi tempore illa revocata, haec sedata, verissime a Laureshamensi scriptum est, *libertatem & dignitatem Corbeiensium incolumem servatam.* Obsidentium eo quandoque conatus procedunt, ut in vallo, in urbe, in foro vexilla explicent; si tamen removeantur & expellantur, *libertas & dignitas urbis sarta tecta* servari dicetur. Id Corbeiae factum. Quare nulla sunt, & ea, quae Martenus adversus Aschaffenburgensis & Laureshamensis auctoritatem attulit, & ea, quae cumulavit, ut Auctori Triumphali fidem conciliaret, ubi ab aliorum scriptorum testimonio destituitur.

C A P U T VII.

Jurisdictionem Abbatis in Monachos non esse Benedictionis effectum.

Um primi Monachi perfectionis studio solitariae vitae se mancipabant, ii hoc facto Episcopis neque minus neque magis obnoxii reddebantur. Cum certioris disciplinae causa in coetum coibant, unum e suis eligebant, qui arreptum vitae institutum cum potestate moderaretur; quae huic inde accedebat jurisdictio ab eorum electione & a sua acceptantis voluntate proficisceretur. Erat tamen ita haec jurisdictio temperata, ut Parochi aut Episcopi jurisdictioni nihil detraheret. Quam enim eligentes non habebant, eam electo dare non poterant. Visum est tubinde Episcopis suae Parochialisque jurisdictionis partem aliquam, per Abbatem exercendam, in Monasticas societates transferre. Quod, ut par erat, hac lege factum: si Electus aut Nominatus illi exercendae par & idoneus inveniretur. Inde *jus cognoscendi* de Electi aut Nominati moribus, ingenio, doctrina. Si dignus censeretur, quia hoc pacto posita explebatur conditio, sequebatur Episcopi approbatio aut confirmatio. Ab hac, ut patet, quae jurisdictionis sunt, exercere Abbati integrum erat. Approbationis vel Confirmationis dandae non una eademve est ratio. Nostra aetate fere datur scripto; superioribus temporibus, quod ex Magistri 93 & S. Benedicti 65. capp. atque aliunde discimus, electionibus fere intererant Episcopi, cum ut attenderent, ut electio rite perageretur, tum ut de electi idoneitate cognoscerent. Haec duo si recte habere deprehenderentur, procedebatur ad ceremoniam aliquam Ecclesiasticam, qua electo & approbato Episcopus gratiam divinam deprecabatur. Ea, etsi aliis in locis alia, Benedictionis nomine nunc venit. Benedictioni jam ab aliquot seculis istud tribuit Ecclesia, ut qui Abbas eam perceperit, is Vasa sacra & Paramenta benedicere & minores Ordines conferre possit. Quare in eo consentiunt omnes, uti hanc Ordinum minorum conferendorum facultatem, tanquam effectum aliquem Benedictionis considerent. Neque repugnat Martenus. Uno etiam ore statuunt, jurisdictionem in Monachos non proficisci a Benedictione, &, quod inde consequitur, Abbatem electum & confirmatum, ante perceptam Benedictionem, quae jurisdictionis sunt obire posse. Hic vero manibus pedibusque repugnat Martenus. Non illum jus Canonicum, quod laudavi; non Commentatores, quos appellavi & appellare potuissim; non usus ipse, qui ubique in Ecclesia obtinet, ne mihi repugnet prohibere possunt. *Audacia, cecitatis, pertinaciae* ab eo modestissimo supercilio arguor. Usus vero, qui mihi omnium consensu favet, *non tam usus*, si illi fidem habemus, *quam abusus dicendus est*. Ita dum istud laborat, ut me ubique carpat semperque mihi repugnet, in hodiernam totius Ecclesiae disciplinam insurgere non dubitat modestissimus Vindex. Torius, inquam, Ecclesiae: nam ne unum quidem locum ostendere potuit, ubi aliter obtineat. Est vero id eo minus in illo ferendum, quod quae adversus me adfert, ea sententiam meam confirmet.

Scripseram: *Priores Conventuales, qui Abbatem non habent, eandem jurisdictionem in monachos exercent atque Abbates; neque tamen benedicuntur.* Hujus argumenti ut vim elidat, videamus. Bene, inquit; sed jurisdictionem hanc, non

*Confirmatio-
tionis ab
Episcopo
Abbati
danda origo.*

*Benedictio-
nis origo.*

*Confirmatio-
tionis &
electio-
nis effectus est ju-
risdictio-
nem tribuere.*

Benedicti
ipso faren-
te Marten-
no juris-
dictione
polletn.

vi electionis sua, habent; sed acceptam ab Episcopo aut ejus Vicario, qui eorum confirmat electionem; sicut nec parochus virtute nominationis a patrono in ejus favorem facta nullam in Parochia sua functionem exercere potest. Quæ paulo ante leguntur pari successu a metaciunt; Regis, inquit, nominatio, quæ prisca electioni respondet, non sufficit, ut aliquis sit Abbas & ea, quæ jurisdictionis sunt, exerceat, nisi accedat summi Pontificis bulla, quæ & ipsa, ni canonice promulgetur, quod in Abbatis benedictione fieri solet, nullam habet virtutem. Recte! optime! Piores Conventuales jurisdictionem non accipiunt ab electione; Abbates Galliarum non accipiunt eam a nominatione regia: utrumque ipse assero & propugno. Piores accipiunt ab Episcopo, Abbates a summo Pontifice per confirmationem rite promulgatam. Ita quoque sentio; ita sentiunt omnes, hac una differentia, quod aliquibus confirmatio sit causa efficiens, aliis conditio sine qua non. Quæ tamen quæstio est fere de nomine. Ceterum est ex his Marteni verbis, quibus nemo repugnat, consequens, jurisdictionem non esse Benedictionis effectum aliquem. Sed tamen, inquit, bulla summi Pontificis in Abbatis benedictione promulgari solet. Amabo! in Abbatis benedictione solent accendi candelæ, ergo Abbatis benedictio tenebras loco expellit, ubi celebratur. Tædet hercle Martenianas has paleas excutere. Ecce tamen alios Viri conatus: Cum non benedictus Abbas non valeat Monachos benedicere & eis tonsuram & minores Ordines conferre, quæ pars sunt haud minima jurisdictionis spiritualis, NON VIDEO, inquit, cur reliquas jurisdictionis partes exercere valeat. Vir ceteroqui oculatissimus non videt: collyria adhibeamus. Sed non est istud ab oculorum vicio, est a defectu memoriæ. Revocemus quæ supra scripsit, reviviscet oculorum acies. Inter se longe discrepant Episcoporum in Monachos (Abbatum in suos) jurisdictio, & munia Episcopalia. Ad jurisdictionem spectant instructio morum, correctio, in delinquentes animadversio. Munia episcopalia quedam sunt functiones ceteroqui Episcoporum, nunc autem ex privilegio etiam Abbatum... Ut sunt consecratio & benedictio vasorum, vestium sacrarum, Monachorum, collatio ordinum minorum, cetera. Hæc Martenus ipse Vind. pag. 8. eaque ex mente omnium Doctorum. Itaque nunc videbit & intelliget, cur aliquas jurisdictionis partes exercere valeat Abbas non benedictus, scilicet quia omnes exerce- re potest. Nam benedictio Monachorum & rerum sacrarum, quam, nisi ipse benedictus sit, obire non potest, nullam jurisdictionis abbatalis partem constituunt, sed ad munia Episcopo-Abbatialia pertinent: eorum autem exercendorum uti Episcopi potestatem consecratione, ita abbates benedictione, quæ etiam aliquando Consecratio audit, consequuntur.

Vind.
pag:8.

Neque an-
tiqui aut
recentio-
res Ponti-
ficales
libri ad-
versantur.

Quando istud tædii devorandum fuit, ut leviores Adversarii machinas dissi- paremus, nefas esset, eam, in qua spes suas omnes collocat, non contere- penitus. In libro Sacramentorum S. Gregorii Papæ extat Oratio AD FACIENDUM AB- BATEM: ergo; nam, inquit, Abbatem facere est spirituales in suos jurisdictionem ei tribuere. Ipsa oratio ita habet: Quæsumus omnipotens Deus, famulum tuum (ille) quem AD REGIMEN ANIMARUM ELIGIMUS sive benedicimus, gratia tua do- no prosequere. Hac formula non contentus Martenus, similes liberali manu sub- dit ex pervetusto codice Casinensi, ex antiquo Pontificali Ecclesiæ Bisontina, ex ve- teri Pontificali Conchensi, ex veteri Remensi S. Remigii, ex Pontificali Ecclesiæ Appamiensis in Syria, ex antiquo Arelatensi, ex Moguntinensi. Scilicet ex his venerandæ antiquitatis laciniis succum & nervos suæ sententiæ suffici arbitra- tur. Verum si hæ formulæ, orationes, ceremoniæ illi favent, non erat necesse omnes antiquitatis forulos excutere tantosque eruditionis sumptus facere. Similes suppeditat Pontificale Romanum, Clementis VIII. primum dein

Ur-

Urbani VIII. auctoritate recognitum, & non uno loco editum. Concede, quaesumus, omnipotens Deus, affectui nostro tuae miserationis effectum & hunc famulum tuum, QUEM AD REGIMEN ANIMARUM ELIGIMUS, gratiae tuae dono prosequere. Plures hujus coloris orationes & formulas laudatum Pontificale Romanum continet. Sunt eae, ut ovum ovo, iis, quas affert Martenus, similes, sunt eruditae, sunt juris Canonici consultis notissimae. Frustra igitur sperat Martenus, eos sententiam suam antiquarum gratia abjecturos, cum recentiores, antiquis per omnia similes, id non efficiant. Et vero apud eos, qui latine intelligunt & ceremoniarum styllum perspectum habent, efficere non possunt, Imperatores, Reges *in Reges, in Imperatores unguuntur, coronantur.* An igitur est haec *unctionis, coronationis* virtus efficax, ut imperatoriam, regiam, supremam jurisdictionem conferat? An Regi Galliarum ante unctionem, ante coronationem nulla in Martenum & Durandum, in S. Germani cenobitas, in Gallias jurisdictionis? An ante Pippinum nulli in Galliis Reges suprema cum potestate? nam ante Pippinum nemo Regum in Regem unctus. Scilicet ad Adversarium confutandum inutile esset aliis armis pugnare. Nemo est tam hebeti ingenio, qui non intelligat videatque, has similesque formulas ideo inventas, cum ut illi, qui jam pridem Rex aut Abbas est, caelestis aliqua gratia ad bene regendum impetretur, tum ut vulgo erga eos, qui electione, confirmatione aut natalibus supremam sunt assecuti potestatem, major reverentia inculcetur.

Haec cum tam clara & manifesta sint, ut pluribus evolvere nefas sit, quaeret forte quis, quare ipse in superioribus semel atque iterato scripserim contenderimque, Episcopos in eos Abbates, quos jure suo benedicunt, jurisdictionem exercere? Quare a jure aut onere, haec enim, ut supra ostendi, in idem recidunt, Abbatem benedicendi, jurisdictionem in Abbatem & monasterium repetierim? cui quaestioni ut responderem, ultimum hoc caput fere adornavi. Erit autem responsio facilis. Scilicet, constitutio, ordinatio Abbatis & quae his synonyma sunt, apud antiquos ea fere omnia indicant, quae ad Abbatem faciendum confert Episcopus: Cognitionem de Electionis forma & norma, de Electi vita; Approbationem, Confirmationem. Singula haec, apud eosdem antiquos, Benedictionem fere comitabantur. Quia autem approbatio aut confirmatio, ut supra ostendi, Abbati aut jurisdictionem tribuit, aut, tributam per electionem, confirmat, hac ego causa veteri verbo usus Ordinationi aut Benedictioni hoc tribui, ut Jurisdictionem Abbati benedicto concederent. Quod si vero *Benedictionis* aut *Ordinationis* vocibus solummodo subjecissem ceremoniam illam deprecatoriam, cui istud hodie tributum est, ut cui impertita fuerit, is minores Ordines possit conferre; tum vero jure arguerer; eundem enim errarem errorem, quem erravit Martenus.

F I N I S

DISCEPTATIONIS III.

INDEX